

WASA DAGBLAD

Nr 1

Söndagen den 5 januari , 2025

ISSN 2954-2448

Brändö bibliotek

**Allt vad Du vill veta
om Mycoplasma**

**Tjusningen med
långfärdsskridsko-
åkning**

**Wasa Dagblad, Waa-
san Päivälehti och
Wasa Daily fyller 2 år**

**Tosca på Stadstea-
tern**

**Katrina på Wasa Tea-
ter**

**Kan HMPV orsaka
en pandemi?**

**2024 - det varmaste
året**

**Återanvänd jul-
granarna**

HÄR FINNS VI:

vpress.ovh

GOTT

NYTT ÅR!

Wasa Dagblad, Waasan Päivälehti och Wasa Daily firar 2-årsjubileum

Det är med stor glädje vi firar två år av nyheter, engagemang och kulturell bevakning för vår region genom Wasa Dagblad, Waasan Päivälehti och Wasa Daily. Sedan starten har dessa tidningar blivit en viktig del av det lokala medielandskapet – och dessutom nästan de enda lokalt ägda nyhetstidningarna i Vasa med omnejd.

Ett unikt bidrag till regionen

Wasa Dagblad, vår svenskspråkiga stolthet, kompletteras av den finskspråkiga Waasan Päivälehti och den engelskspråkiga Wasa Daily, som även publicerar innehåll på ukrainska. Dessa tidningar utmärker sig inte bara genom sitt lokala ägarskap utan också genom sitt fokus på kvalitet, objektivitet och

en stark kulturell bevakning.

Trots att tidningarna hittills publicerats endast en gång i veckan på nätet har vi nått läsare genom vårt fokus på relevanta nyheter, fördjupande kulturartiklar, historiska teman och uppdateringar om klimatfrågor.

Digitalt först – men med framtidsplaner

Vår vision för framtiden är ambitiös: vi siktar på daglig publicering på nätet och en omfattande papperstidning varje fredag, fylld med

innehåll för hela helgen. Detta är dock en utveckling som kräver tid och stöd – framför allt från våra sponsorer och annonsörer.

Teknik i framkant

Wasa Dagblad är även en pionjär i användningen av AI-teknologi inom journalistik. Verktyg som ChatGPT-3, Gemini, Monica och Aria hjälper oss med allt från faktabakgrunder till att skapa nyhetstexter som sedan noggrant granskas av redaktionen. AI är endast ett hjälpmedel, journalisterna ansvarar helt för texterna.

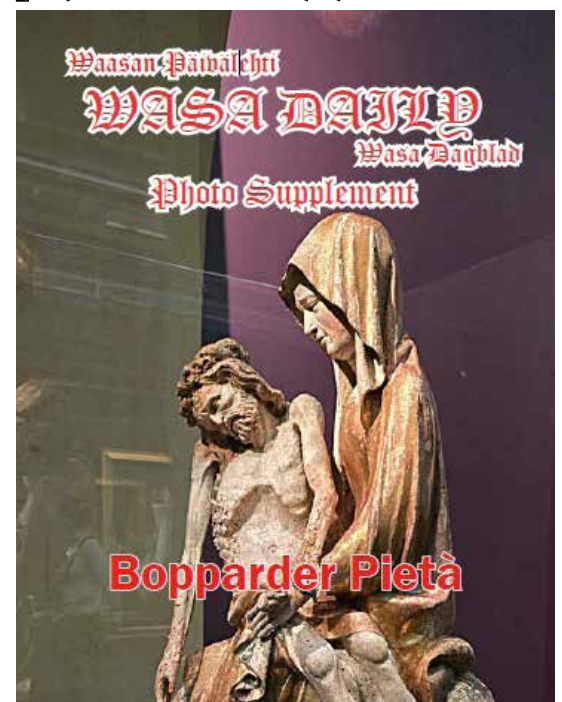
Historien guidar oss framåt

Vi värdesätter historien och dess lärdomar – som den amerikanske filosofen George Santayana uttryckte det: "Den som inte kan minnas sin historia är dömd att upprepa den." Våra läsare erbjuds regelbundet artiklar som belyser vår regions historia, vilket hjälper oss att bättre förstå vår forntid, samtid och framtid. Tillsammans mot framtiden När vi nu går in i

vårt tredje verksamhetsår gör vi det med stor spänning och tacksamhet. Vi ser fram emot att välkomna fler läsare och få ta del av deras feedback.

Med detta vill vi rikta ett stort tack till alla våra läsare och samarbetspartners som varit med oss under dessa två år. Vi önskar er alla ett GOTT NYTT ÅR och ser fram emot ännu fler nyhetsspackade dagar tillsammans.

Photo Supplement

Fotobilaga - vpress.ovh

NYHETER

* KONST

2025: Ett rikt år för konst i Vasa

Vasas museer år 2025: Lokal, nordisk och naivistisk konst
År 2025 presenterar Kuntsi museum för modern konst, Österbottens museum och Tikanojas konsthem i Vasa sju nya tillfälliga utställningar samt en vandringsutställning i regionen.

Programmet lyfter fram samtidskonst med lokal och nordisk inriktning, inklusive finländsk illustrationskonst, naivistisk konst och verk av framstående konstnärer som Jan-Olof Mallander.

Väderfenomen i fokus med Ulrika Ferm

Utställningsåret inleds på Kuntsi museum för modern konst med en separatutställning av Ulrika Ferm, där hennes senaste verk med väderfenomen som centralt tema visas. I sina senaste teckningar har Ferm avbildat molnlandskap från sitt arbetsrum, medan hennes tidigare videokonst utforskat irländsk dimma och armeniska vädermetaforer.

Ferm har varit en betydelsefull aktör inom Vasa samtidskonst sedan tidigt 2000-tal och är en av grundarna av konstföreningen Plattform. Hennes utställning är ett samarbete mellan Vasas museer och Stiftelsen Pro Artibus, där Ferm för närvarande är residenskonstnär.

Grupputställningen "Elementen"

Samtidigt visas grupputställningen Elementen på Kuntsi, med verk av alumner och studenter från Helsingfors Konstuniversitetets Bildkonstakademi. Utställningen knyter an till Firms kurs Elements and Energy, som hon håller tillsammans med konsthistorikern Riikka Stewen. Bland de medverkande konstnärerna finns Shoji Kato, Astri Laitinen och Kati Roover.

Naivistisk konst och lokala motiv

På Österbottens museum visas verk av Inkeri Julkunen (1935–2017), en av Finlands tidigaste naivister. Utställningen innehåller målningar från 1970- till 1990-talet som skildrar vardagsliv och landskap från Vasa med omnejd. Julkunens humoristiska och varma uttryck speglar naivismens karaktär och ger en unik konstupplevelse i Vasas museer.

Jan-Olof Mallander i fokus

Under hösten presenterar Kuntsi Extended Play, en omfattande separatutställning av Jan-Olof Mallander. Utställningen belyser hans betydelse för den finländska avantgardekonsten sedan 1960-talet. Förutom hans klassiska ljudkonstverk Extended Play (1968) visas också verk från hans konstsamling, som speglar hans andliga och konstnärliga resa.

Samtida finländska illustratörer

Tikanojas konsthem visar grupputställningen Jag är inte rädd, där samtida finländska illustratörer som Satu Kettunen och Jenny Lucander utforskar temat att växa som människa i dagens samhälle. Utställningen kombinerar traditionella illustrationstekniker med multisensoriska instal-

lationer och är riktad till besökare i alla åldrar.

Nordiska landskap och vandringsutställning

På Österbottens museum visas Lay of (f) the Land – Nordic Narratives, med verk av konstnärgruppen Art Alliance of Arctic South. Utställningen fokuserar på naturens och kulturens förändringar i nordliga regioner samt globala miljöutmaningar.

Dessutom turnerar Systrarna Lundgrens Österbotten, en utställning med landskap av tre Vasasyster, genom sex österbottniska kommuner.

Utställningshöjdpunkter 2025

April–Augusti: Ulrika Ferm och Elementen på Kuntsi.
Maj–Oktober: Naivistisk konst av Inkeri Julkunen på Österbottens museum.
September–December:

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST:

Som här i Kalles Inn, Replot

Extended Play av Jan-Olof Mallander på Kunsti.
September-Februari 2026: Jag är inte rädd på Tikano-
jas konsthem.

November-April 2026: Lay of(f) the Land - Nordic
Narratives på Österbottens museum.

Vandringsutställning: Systrarna Lundgrens Öster-
botten.

Med ett varierat och engagerande program ser Vasas
museer ut att bli ett konstnärligt nav under 2025 för
både lokala och internationella besökare.

Källa: STTinfo/Vaasa

Bild: Ebba Lundgren (1844-1926): Hamnen i Vall-
grund

* KULTURVAL

Genom att välja kan du vinna!

Delta i valet av en kulturgärning från Vasa - nominera en pristagare och rösta!

Vasas kulturliv lyfter återigen fram sina skapare när
priset Årets kulturgärning i Vasa delas ut i början av
2025. Stadsborna har nu möjlighet att nominera vin-
naren av priset och senare rösta på sin favorit bland
de tre finalisterna. Det är sjätte gången som det delas
ut och belönar en individ eller grupp för ett betydan-
de bidrag till att berika kulturlivet i en stad.

Nu är det dags att komma med förslag

Vem som helst kan nominera en vinnare fram till den
31 januari 2025. Förslaget ska vara motiverat och det
kan gälla vilken kulturgärning som helst som genom-
förs under 2024. Oavsett om du är organisatör av ett
musikevenemang, ett lokalt konstprojekt eller skapa-
re av en ny typ av kulturutrymme, är alla åtgärder
som syftar till att utveckla kulturlivet värda att upp-
märksamma.

Förslaget kan lämnas in på stadens webbplats på ad-
ressen: vaasa.fi/vuodenvaasalainenkulttuuriteko.

Rösta på din favorit i februari Vasa stads kulturtjän-
ster väljer ut tre kulturgärningar bland förslagen. Un-
der februari kan stadsborna rösta på sin favorit på nä-
tet och i stadens kanaler i sociala medier. Detta är ett
utmärkt tillfälle att ge publicitet åt de gärningar och
förövare som har förtjänat sin plats i stadens kultur-
historia.

Utmärkelse som hyllning och uppmuntran Priset för
Årets kulturgärning i Vasa är 2000 euro. Syftet är inte
bara att belöna tidigare prestationer, utan också att

uppmuntra till nya kulturella initiativ och vara en
inspirationskälla för hela samhället.

Nu är det din tur att göra skillnad - nominera och rösta!
Genom att välja kan du vinna för dig själv: chansen
att se ditt eget samhälle blomstra med hjälp av kultur-
livets frukter. KK

* STADSTEATERN

Vasa stadsteater ger ett nytt pers- pektiv på läsning av drama i janua- ri

I januari 2025 presenterar Vasa stadsteaters teater-
restaurang Kulma ett unikt läsdrama som presenterar
pjäser skrivna och regisserade av tre studerande vid
Teaterhögskolan vid Konstuniversitetet.

Under kvällen kan publiken dyka in i en värld av nya
teatertexter tolkade av Vasa stadsteaters egna skådes-
pelare. För ledning och koordinering av ensemblen
svarar pedagogen Heini Junkkaala, som är en av de
viktigaste påverkarna av den finländska nutidstea-
tern.

Tre unika drama på en och samma kväll

Läsningdramaföreställningar ordnas fredagen den
10 januari kl. 19 i den intima atmosfären i Teaterres-
taurang Kulma. Under kvällen blir det tre verk på cir-
ka 30 minuter, med korta pauser emellan. Den totala
varaktighet-en är cirka två timmar. Biljetterna kostar
endast 6 euro och kan köpas i teaterns biljettkassa. För-
ställningar rekommenderas för personer över 15 år.
Repertoar: passion, skräck och vänskapsdrama

Kirmo Komulainen: Schackmästarnas dolda historia

Komulainens verk är en erotisk thriller som utspelar
sig under en schackturnering i samband med vär-
ldsut-ställningen i Wien 1873. Pjäsen belyser de två-
ngsmässiga och ofta hetsiga livet hos schackmästare
på 1800-talet, samtidigt som den reflekterar över de-
ras känslor, fantasier och längtan efter tillgivenhet.
Komulainen, som är 24-årig magisterstuderande i regi
vid Teaterhögskolan, är intresserad av berättande och
illusioner inom tea-tern.

Fabian Gustaf Silén: Kärleksskräck - ett drama för den drabbade

Siléns tragikomiska pjäs behandlar kärlekens komple-
xitet genom autofiktio. Verket dyker ner i köns-
kamp, rädsla för att binda sig och manlig babyfeber
med en satirisk underton. Silén studerar första året på
Teaterhögskolans magisterprogram i dramaturgi och
dramatik, och i sitt arbete betonas episkt berättande
och förhöjd realism.

Pippi Toivola: Min bästa vän

Toivolas dramathriller
handlar om en bästa vän
kan bli en värsta fiende.
Verket fördjupar sig i en
intensiv vänskap som
sätts på prov av ett nytt
förhållande. Toivola, som
är en 21-årig magisterstu-
derande i dramaturgi, ut-
forskar i sina verk möjlig-
heterna med dramateater
och fiktion.

Unga kreatörers röster
hörde Vasa stadsteaters
läsande dramakväll lyf-
ter fram teaterns roll när
det gäller att lyfta fram
nya talanger. Föreställ-
ningarna ger publiken
möjlighet att ta del av
unga författares och re-
gissörers fräscha insikter
som berikar den finländ-
ska teaterscenen.

* OMTANKENS FM-TÄVLING

Vasa deltar i Omtankens FM-tävlingar - staden bjuder in invånarna att vara med

Vasa stad deltar i Omtan-
kens FM-tävlingar, som
arrangeras för första gå-
ngen våren 2025. Tävl-
ingarna syftar till att främ-
ja en kultur av omtanke
både lokalt och nationel-
lt. Staden uppmuntrar
organisationer, församling-
ar, välfärdsområden och
andra gemenskaper att
delta genom att arrange-
ra så kallade omtanksup-
pdrag för att göra Vasa till
Finlands mest omtänk-
samma kommun år 2025.

Omtankens FM - mö- ten och goda gärningar

Omtankens FM-tävlingar
hålls 1.4-31.5.2025 och
är en öppen lagtävling.
Deltagarna kan ordna
olika omtanksuppdrag
där frivilliga lag får möta
till exempel barn, ung-
domar, äldre, personer
med funktionsvariationer
eller andra särskilda
grupper. Uppdra-

gen kan innebära aktiviteter som utomhusvistelser, bakning, musik, volontärbete eller miljöinsatser.

- Syftet med tävlingen är att skapa meningsfulla möten och öka medkänslan mellan olika grupper, säger Vasas välfärdsdirektör Virve Flinkkilä.

Så här deltar du i tävlingen
Alla intresserade gemenskaper, organisationer och aktörer kan anmäla sig som arrangörer av omtanksupdrag. Anmälan görs via tävlingens webbplats senast den 30 januari 2025. Det är inte nödvändigt att fastställa exakta datum för uppdragen i samband med anmälan.

Vasa arbetar redan i omtankens anda Sedan augusti har Vasa kampanjat under temat Prata med en främling, ett initiativ som syftar till att motverka ensamhet och uppmuntra invånarna att möta varandra. Omtankens FM-tävlingar kompletterar detta tema och erbjuder nya sätt att delta i lågröskelaktiviteter.

- Att lyckas är allas gemensamma ansvar i Vasa. Vi hoppas på ett brett deltagande så att vi tillsammans kan lyfta fram Vasa i ett positivt ljus, säger Flinkkilä.

Mer information om tävlingen och anmälan finns på webbplatsen www.valittamisensm.fi. Tävlingen arrangeras av Folk rörelsen för omtanke rf.

*** WÄRTSILÄ**

Wärtsilä Gas Solutions serviceavtal kommer att optimera flytande operationer för fem GasLog LNG-fartyg

Foto: Wärtsilä

Wärtsilä Gas Solutions har tecknat ett treårigt service- och underhållsavtal med den grekiska flottans ägare GasLog LNG Services.

Avtalet omfattar fem 180 000 m³ LNG Carrier-fartyg. Wärtsilä Gas Solutions, en del av teknologikoncernen Wärtsilä, har tecknat ett treårigt service- och underhållsavtal med den grekiska flottans ägare GasLog LNG Services. Avtalet omfattar fem 180 000 m³ LNG Carrier-fartyg, som alla är utrustade med Wärtsiläs anläggningar för flytande kylmedel (MR) Reliq. Undertecknandet skedde i december 2024 och ordern bokades av Wärtsilä samma månad.

Genom att optimera driften av fartygens MR Reliq-anläggningar kan avkokningsgasen (BOG) från LNG-lasten hanteras effektivt. Detta minskar utsläppen samtidigt som lastförlusterna minimeras, vilket förbättrar fartygens ekonomiska prestanda.

Avtalets omfattning inkluderar teknisk support, säker tillgång på reservdelar och specialiserad fältservicepersonal samt prestandaövervakning av MR Reliqs an-

Veckans konstupplevelse:

Hjalmar Munsterhjelm

19.10.1840, Toivoniemi, Tuulos

2.4.1905, Helsinki

Morgonstämning (Skärgårdslandskap), 1884

läggningar. Teknisk fjärrsupport och övervakning av driftdata tillhandahålls av Wärtsiläs digitala tjänster.

"GasLog är en ledande global leverantör av LNG-fraktjänster som hjälper världen att övergå till en framtid med lägre koldioxidutsläpp. Vi på Wärtsilä Gas Solutions är glada över att kunna stödja dem i detta genom att säkerställa en effektiv och hållbar drift av deras flytande anläggningar ombord. Vi ser fram emot att fortsätta vårt långsiktiga partnerskap och samarbete", kommenterar Saman Siahpoush, chef för försäljning av tjänster, Wärtsilä Gas Solutions.

GasLog LNG Services har länge varit kund till Wärtsilä. Företagets flotta arbetar med en rad Wärtsilä-lösningar. (Källa: Wärtsilä Corporation, pressmeddelande)

*** BILTEMAS FOOD TRUCK**

Biltemas matvagn öppnar i Vasa

Biltema Food Truck Cafe flyttar från Helsingfors till gården till Biltema-varuhuset i Vasa i början av 2025. Cafevagnen, som servat Helsingfors sedan juni, kommer att vara öppen sista dagen söndagen den 15 december, varefter det kommer att förbereda sig för sin nya plats.

Goda köttbullar

Food Trucks köttbullar är goda. Så hävdas det. Lika goda som IKEAs köttbullar, har en testare hävdat. Eller bättre. Och förutom att de är bra är de också billiga.

Cafévagn på väg på grund av renovering

Anledningen bakom flytten av matvagnen, som verkade på Biltemas gård i Helsingfors, är den snart påbörjade utbyggnadsrenoveringen av butiken. I och med renoveringen kommer ett traditionellt Biltema Café att byggas i Helsingfors, som redan finns i flera städer, som Esbo, Villmanstrand och Rasio. Efter renoveringen erbjuder Biltema Café ett bredare utbud och mer permanent kaféservice till sina kunder. Invigningen av Vasa i början av året Biltema-varuhusets kunder i Vasa kan njuta av Food Truck Cafes utbud redan från början av året. Exakt öppningsdatum meddelas senare. Kaffe-vagnens utbud är snävare än på traditionella Biltemacaféer, men den erbjuder populära produkter, såsom eurohottards, kaffe och kanelbullar. Årets succéprodukter - köttbullar, grönsak-sbullor och potatismos - finns också på listan.

Flytten av matvagnen ger prisvärda och populära delikatesser inom räckhåll för Vasas kunder. Du borde prova detta mobilkafé!

* BRÄNDÖ BIBLIOTEK

Brändö bibliotek fortfarande öppet – en seger för den lokala kulturen och medborgarengagemanget

Brändö bibliotek i Vasa, som varit ett kärt kulturlandmärke i över hundra år, har räddats från nedläggning – ett beslut som gläder både Brändöborna och trogna låntagare.

Den 11 november beslutade Vasa stadsfullmäktige att Brändö bibliotek fortsätter att vara en del av stadens biblioteksnät, trots tidigare nedläggningsplaner. Brändö bibliotek grundades 1901 och fick 1929 en egen ikonisk byggnad ritad av arkitekt Carl Schoultz. Med åren har det blivit mycket mer än en plats att låna böcker.

På Brändö bibliotek fanns Vasas första "läshund", en tålmodig hundkompis som lyssnar utan att döma och hjälper unga läsare att känna sig bekväma.

Och för att lägga till en touch av lokal legend sägs biblioteket ha sitt eget spöke, som ibland är känt för att röra upp saker genom att slänga böcker på golvet, vilket ger personalen lite extra arbete och besökarna en historia att berätta.

Bibliotekets framtid var i årtal osäker, eftersom staden övervägde att stänga det för att minska kostnaderna. Kritiker menade att huvudbiblioteket ligger bara en kilometer bort, vilket gjorde Brändö bibliotek onödigt. Men för lokalbefolkningen är det mycket mer än bara ett bibliotek – det är en samlingsplats, en kulturell fristad och en symbol för gemenskap. Under ledning av Heimo Hokkanen och kvartersföreningen samlade invånarna in 2 800 namnunderskrifter för att rädda biblioteket.

Namninsamlingen överlämnades i augusti till Vasa stads dåvarande ordförande Joakim Strand (SFP), som uttryckte sin uppskattning för det aktiva medborgarengagemanget. Strand lovade också att stödja arbetet med att hitta en hållbar lösning för bibliotekets framtid.

Beslutet att bevara Brändö bibliotek är inte bara en seger för den lokala kulturen, utan också ett inspirerande exempel på kraften i medborgarverksamhet. Brändöborna har visat att när människor går samman för att försvara det de värdesätter, kan även de minsta samhällena göra sina röster hörda.

* VINTERBLADPLATS

Vasa bjuder på en endorfinsmäll!

En unik upplevelse väntar igen i Vasas inre hamn när stadens populära vinterbad öppnades den 1 november. Detta kostnadsfria rekreationsområde, som är öppet för alla, erbjuder möjlighet att njuta av de positiva effekterna av vinterbad alla dagar i veckan från 6 till 9.

Vinterbadplatsen i inre hamnen har blivit en särskild favorit bland både lokalbefolkningen och turister. Platsen erbjuder ett säkert och lättanvänt sätt att uppleva vinterrecreation. Vanliga vintersimmare beskriver upplevelsen som "underbart beroendeframkallande". Det sägs att omväxlande kallt vatten och en varm bastu ger en behaglig explosion av endorfiner till kroppen och hjälper till att återhämta sig från vardagens stress.

Vintersimning är känt för sina många hälsofördelar, som att förbättra blodcirkulationen, lindra stress och stärka immunförsvaret. Vasa stad vill erbjuda sina invånare och besökare en möjlighet att njuta av dessa fördelar, som att förbättra blodcirkulationen, lindra stress och stärka immunförsvaret. Vasa stad vill erbjuda sina invånare och besökare en möjlighet att njuta av dessa fördelar helt gratis.

Alla intresserade är välkomna att uppleva den uppfriskande effekten av vinterbad i Inre hamnen – ensam, med vänner eller till och med med familjen. Ta med en handduk och mod och låt vinterbadet fräscha upp kropp och själ!

* VASA ELEKTRISKA

Vasa Elektriskas prissättning kan komma att diskuteras i högsta domstolen:

Konsumentombudsmannen ansöker om besvärstillstånd hos högsta domstolen för den prisändring som Vasa Elektriska har genomfört, framgår det av ett pressmeddelande från Konkurrens- och konsumentverket.

Hösten 2024 förkastade marknadsdomstolen konsumentombudsmannens yrkanden om förbudsföreläggande som gällde Vasa Elektriska Ab:s förfaringsätt vid höjningar av elpriserna hösten 2022. Konsumentombudsmannen ansöker om förhandsavgörande hos högsta domstolen. Vasa Elektriska meddelade i september 2022 att man höjer priserna på elförsäljningsavtalet från och med den 15 oktober 2022. Till följd av den ensidiga ändringen av avtalsvillkoren ändrades prisstrukturen för Basel-avtalet och priset på el steg från 10,7 cent per kilowattimme till 29,9 cent per kilowattimme. Prisökningen var nästan 180 procent.

Konsumentombudsmannen ansöker hos högsta domstolen om ett förhandsavgörande om ett elbolag kan höja priset på ett elavtal som gäller tills vidare med mer än vad som skulle ha behövts enbart på grund av ändrade kostnader för elanskaffning. Konsumentombudsmannen anser att marknadsdomstolens tolkning är mycket positiv för Vasa Elektriska och att beslutet på ett omotiverat sätt inskränker konsumenternas rättigheter. Konsumentombudsmannen anser att beslutet fattades på basis av en bristfällig bedömning, eftersom förfarandet borde granskas inte bara utifrån elmarknadslagen utan också utifrån konsumentskyddslagen.

Konsumentombudsmannen Katri Väänänen betonar att el är en samhällsviktig tjänst för konsumenterna, och därför är det särskilt viktigt att bedöma avtalsändringar enligt konsumentskyddslagen.

Konsumentombudsmannen godtar premissen att elbolagen inte kan åläggas att sälja el med förlust inom ramen för regleringen av elmarknaden.

Om skyddet för elbolaget dock går så långt att bolaget på grund av en exceptionell omständighet tillåts göra en extra vinst på konsumentens bekostnad jämfört med normala förhållanden, gynnar avtalsförändringen verksamheten på ett sätt som strider mot konsumentskyddslagen. I det här fallet är parternas rättigheter och skyldigheter inte balanserade.

* NATIONALOPERAN

Finlands nationaloperas orkester firar 2025 med toppkonserter

År 2025 inleds med en gnistrande start med unika konserter av Finlands största orkester, Finlands nationaloperas orkester. Programmet kombinerar internationella toppnamn, älskade låtar och imponerande orkester-musik. I januari uppträder orkestern både på Nationaloperans huvudscen och i Musikhuset i Helsingfors, vilket ger ett nytt slags djup till det finländska konsertutbudet.

Symphonic Suites

Andrew Lloyd Webbers älskade låtar på stora scenen Från den 10 till den 11 januari förvandlas Finlands nationaloperas huvudscen till en scen för Andrew Lloyd Webbers mest älskade musikaler. Symphonic Suites konserter bjuder på unika bearbetningar av verk som The Phantom of the Opera, Evita och Sunset Boulevard. Dessa stora verk arrangerade för symfoniorkester dirigeras av dirigenten Nick Davies, som är särskilt känd för sina samarbeten med Royal Philharmonic Orchestra och musikaliska produktioner för Londons West End. Dirigenten Davies har lång erfarenhet av att dirigera orkestrar runt om i världen. Hans karriär kombinerar element av klassisk musik, filmmusik och

rock, vilket gör honom särskilt lämplig som tolkare av Lloyd Webbers mång-dimensionella musik. Den här konserten är ett unikt tillfälle att dyka in i musikernas värld genom stora orkesterarrangemang.

Världsstjärnor och djupa toner i Musikhuset

Finlands nationaloperas orkester fortsätter sin ambitiösa konsertserie i Musikhuset i Helsingfors i januari. Serien började i augusti 2024 och syftar till att föra ut det bästa av orkestermusik till en bredare publik. I den tredje konserten i serien den 14 januari intar den världsberömda basbarytonen Johan Reuter scenen och tolkar Johan-nes Brahms och Detlev Glanerts

Fyra preludier och allvarliga sånger.

I den andra delen av konserten framförs Gustav Mahlers monumentala Symfoni nr 6, känd för sin imponerande dramatik och djupa känslor. Konserten dirigeras av Hannu Lintu, chefsdirigent för Finlands nationalopera och -balett, som är känd för sin starka tolkningsstil och mångsidiga repertoar. Den här konserten är ett speciellt tillfälle att höra Johan Reuters unika röst. Hans sista besök på Finlands nationalopera var 2016, då han fängs-lar

de sin publik i titelrollen i Den flygande holländaren.

Hannu Lintu - mångsidig maestro
Hannu Lintu fortsätter som chefsdirigent för Finlands nationalopera och inleder också sin nya tjänst som konst-närlig partner för Lahtis symfoniorkester hösten 2025. Dessförinnan debuterade hon sommaren 2025 på Öster-rikes prestigefyllda operafestival i Bregenz. Under Lintus ledning kommer Finlands nationalopera år 2025 att bjuda på konsertmusik och operaupplevelser såsom Don Carlos och ryttaren.

Operaupplevelser även på nätet

Om det inte är möjligt att delta i Finlands nationaloperas evenemang finns det också webbsändningar. Tjajkovskijs mästerverk Eugen Onegin kommer att kunna ses live från och med den 20 december 2024, och inspelningen kommer att vara tillgänglig fram till den 20 juni 2025. Föreställningen, som registreras av Marco Arturo Marelli, lyfter fram operans realistiska karaktärer och deras komplexa känslor, som berör publiken från generation till generation. Du kan se operan här: <https://operavision.eu/performan->

ce/eugene-onegin-1

Förtrollande upplevelser för 2025

Under det kommande året kommer Finlands Nationaloperas orkester att bjuda på högklassiga konsertupplevelser som kombinerar klassisk musik, moderna tolkningar och internationell konst. Konserterna i Symfoniska sviter och Musikhusets serie visar att Finlands nationaloperas orkester inte bara är den största i Finland, utan också en av Finlands mångsidigaste ensembler.

Bild: Finlands Nationalopera, Emma Suominen

* KONSTMUSEER I HELSINGFORS

Museerna i Helsingfors Kansalligalleria lockade rekordstor publik

År 2024 besökte totalt cirka 918 000 människor Ateneum, Kiasma och Sinebrychoff konstmuseum.

Rekordmånga besökare besökte både Ateneum och Konstmuseet Sinebrychoff under året. Programmet Digital National Gallery gjorde samlingsverk digitalt tillgängliga på nya sätt.

Nästan 582 000 människor besökte Ateneum konstmuseum 2024. I våras öppnade en utställning av Eero Järnefelts omfattande produktion i museet, som visades fram till slutet av sommaren och förde folk till konsten i massor. Denna utställning samlar nu en rekordstor publik på Tikanoja konstmuseum i Vasa. Källa: Nationalgalleriet Pressmeddelande

* KONST OCH VIDEOPEL

Fortnite får en finsk twist: spelare plundrar konstskatter i den digitala världen

Nu rör sig slagfältet innanför konsthallens väggar! Nationalgalleriet har kastat en djävul utmaning till den finska konstpubliken och spelvärldens hjältar genom att ta med klassiska verk till den nya Art Heist-kartan över Fortnite-spelet.

Nu kan spelare kombinera sin kunskap om konsthistoria och snabba reflexer när de tävlar om att kontrollera mästerverk.

Men i spelvärlden sitter man inte och beundrar verkens symbolik eller konstnärernas penselmärken. Nej, här är konsten bokstavligen tagen ur hand. Lagen bråkar om vem som blir först med att ta tag i till exempel Akseli Gallen-Kallelas Aino-taru eller Eero Järnefelts Raatajat rahanalaites fungerar och lyckas hålla dem säkra från motståndarnas anfall. Att plundra klassiker har aldrig varit så här hektiskt - eller så här kul.

"Konsten tillhör alla - inklusive nördar"
"Vi ville hitta ett nytt sätt att ta konst inom räckhåll för unga människor. Om det inte är din grej att beundra ett konstverk i tystnaden på ett museum, kanske det är att plundra det i en digital frenesi!" vi minns att någon sa.

Spelet innehåller sju ikoniska verk från National Gallerys samling. "Men oro dig inte, de riktiga

målningarna stannar säkert på väggarna, och vi har fortfarande inga iakttagelser av Fortnite-karakterer som jagar tjuvar i vårt museum." Lyckligtvis.

Harmonien mellan konst och pixlar
Den nya kartan släpptes i höstas på Fortnite Creative-plattformen och den lovar att samla älskare av kultur, underhållning och videospel. Spelmiljön, som betonar gemenskap, påminner oss om att konst och teknik kan ha en intressant dialog.

Även om verkens beskyddare och plundrare möts i en fientlig anda, tror National Gallery att slutresultatet kommer att bli ett som förhärmligt konst. "Om detta inspirerar ens en spelare att lära sig skillnaden mellan impressionism och realism, kommer vi att betrakta detta som en komplett vinst."

Vem vet, kanske nästa gång får vi se Fortnite-karakterer fundera över symboliken i finska mästerverk... eller åtminstone dra ut dem från det digitala galleriet i svettiga hattar.

* REPLOTBRON

Fotografera Replotbron och ät gott på Berny's

Har du ett öga för fotografi och en kärlek för vackra vyer? Korsholms kommun bjuder in alla – från amatörer till proffs – att delta i en inspirerande fototävling med temat Replotbron.

Tävlingen uppmanar deltagarna att utforska nya och oväntade perspektiv på den ikoniska bron. Var kreativ, lek med vinklar och ljus! De inskickade bidragen kommer att bedömas av en expertjury bestående av meriterade fotografer, och de tre bästa bilderna belönas med ett presentkort på 50 euro till Restaurang Berny's.

Specialbelysning för unika bilder

Replotbron kommer att vara extra spektakulär under tävlingsperioden. På självständighetsdagen (6 december), nyårsafton (31 december, med en särskild ljusshow) och Alla hjärtans dag (14 februari) är bron specialbelyst, vilket ger deltagarna möjlighet att fånga magiska ögonblick.

Praktisk information

Tävlingen pågår från den 5 december 2024 till den 16 februari 2025. För detaljerade instruktioner om hur du deltar, besök Korsholms kommuns hemsida.

* UTSTÄLLNING

Fotoutställning om månfärder öppnar på Terranova

Terranova på Österbottens museum öppnar sina dörrar för den nya fotoutställningen Apollo 12 & 13, som fortsätter den tidigare utställda utställningen Man on the Moon 55.

Den nya utställningen är öppen för allmänheten från 18.12.2024 till mitten av februari.

Utställningen ger en djupdykning i Apollo-programmets etapper före det historiska Apollo 11-månuppdraget, med särskilt fokus på de dramatiska händelserna under Apollo 12- och Apollo 13-uppdragen.

Apollo 12 och 13: dramatiska flygningar
Apollo 12-uppdraget var fullt av spänning när två blixtnedslag nästan avbröt resan. Ockupationen lyckades dock med sin uppgift att landa exakt på månen, i området för Stormarns hav. Flygningen kännetecknades av ett kännetecken med ett amerikanskt segelfartyg. Symboliken i skeppet anspelade på sambandet mellan eran med segelfartyg och rymdfärder, liksom mänsklighetens framsteg till nya gränser.

Apollo 13 är känd som den legendariska flygningen som aldrig nådde sin destination. En explosion i syrgastanken i servicemodulen avbröt flygningen till månen, men besättningen överlevde tack vare skicklig krishantering och samarbete. Emblemets som används på flygningen, Apollo, solguden i den grekiska mytologin, symboliserar ljuset av vetenskap och kunskap som rymdutforskning ger mänskligheten.

Utställningen tar dig med på en tidsresa till Apolloprogrammet
Fotografierna och berättelserna som visas i utställningen öppnar dörrar till rymdresandets historia och mänsklighetens strävan att överskrida sina gränser. Med hjälp av fotografierna kan besökarna till exempel se den legendariska bilden som togs under Apollo 8-uppdraget, där jorden stiger över månens horisont. Bilden togs på julafton 1968 och är ett av de mest ikoniska verken inom rymdfotografi. Utställningen har producerats i samarbete mellan VB Fotocentrum och Vasa museer/Österbottens museum.

Utställningen erbjuder en unik möjlighet att med hjälp av bildkonst uppleva Apollo-uppdragets anda och historia. Terranova välkomnar besökare att utforska dessa unika berättelser och bilder som berättar historien om mänsklighetens största äventyr.

Källa: STTinfo/Vasa stad

Bild: Apollo 12-astronauten Alan Bean klättrar ner för LM Intrepids steg. NASA/GSFC/Arizona State University Public Domain

* PÖRTOM

Pörtom revyn 2025 - Krank City

En många decenniers tradition, Pörtomrevyn, alltid lika välbesökt. Och nu är det dags igen.

Revyn som inte gör en mygga förnär.

Denna vinters Pörtomrevy har premiär den 11.1.2025 kl 19.

Här kan man boka biljetter:

<https://bokning.portomuf.fi/>

* CELIAKI

Från och med våren kan man få stöd som celiakiker - men detta gäller endast låginkomsttagare

Från och med mars 2025 får låginkomsttagare med celiaki stöd för ökade matkostnader.

Den nya praxisen gör det möjligt att beakta de extra matkostnader som orsakas av celiaki, dvs. 38 euro per månad, i det utkomststöd som FPA betalar. Bidraget är personligt och gäller för alla familjemedlemmar över 16 år som har celiaki.

Vad förändras?

I och med den lagändring som riksdagen godkände betalas ersättning för celiaki inte längre som ett separat kosttillägg, utan de som får utkomststöd kan få hjälp med extra matkostnader. För att vara berättigad till stöd krävs en korrekt diagnostiserad celiaki, och ansökan måste åtföljas av ett läkarintyg eller en journal.

FPA:s förmånschef Marja-Leena Valkonen betonar att det inte är fråga om en återgång till den gamla kostersättningen. Stödet är en del av ut-

komststödet, som endast är avsett för hushåll med låga inkomster och fungerar som samhällets ekonomiska stöd i sista hand.

Vem har rätt till ersättning?

Uppskattningsvis kommer cirka 3 000 kunder att beröras. Familjer under 16 år med celiaki kan redan nu ansöka om handikappbidrag för att täcka barnets kostnader för celiaki. För personer över 16 år är det nya stödet dock ett betydande ekonomiskt stöd.

– Ändringen innebär att personer med celiaki blir mer jämställda med andra mottagare av utkomststöd, säger Valkonen.

Hur ansöker man?

För att kunna ansöka om diagnosen celiaki krävs det, men om kunden tidigare har lämnat de uppgifter som behövs till FPA, till exempel för kostbidrag eller handikappbidrag, behövs inga nya uppgifter.

Denna nya stödform är ett välkommet tillskott för dem som befinner sig i en ansträngd ekonomisk situation och syftar till att lindra den ekonomiska bördan av sjukdom i låginkomsthushållens vardag. (Källa: FPA)

*** SKATTER**

Skatten på godis höjs till sommaren

Regeringens förslag om att höja momsen på godis och choklad går framåt.

Finansministeriet har lanserat en uttalande där man föreslår att den nuvarande sänkta skattesatsen på 14 procent höjs till en generell skattesats på 25,5 procent. Anledningen till höjningen är målet att stärka hållbarheten i de offentliga finanserna, och det bygger på beslutet som fattades våren 2024 ramkris. Ändringen av skattesatsen

skulle enligt förslaget gälla för produkter som definieras som godis och choklad enligt Kombinerade nomenklaturens tullnummer.

Finansministeriet bedömer att med höjningen kommer statens mervärdesskatteintäkter att öka med cirka 85 miljoner euro per år i nivå med 2025. Den nya skattesatsen träder i kraft den 1 juni 2025. Utlåtandetiden för förslaget är till den 7 februari 2025. Förslaget väcker diskussion, eftersom den direkt påverkar konsumentpriserna och efterfrågan på söt saker – vilket i och för sig kan vara fördelaktigt för folkhälsan.

*** ÅTERANVÄNDNING AV JULGRANAR**

Lekträd räddar julgranar och livar upp vattendrag

Fritidsfiskarna ordnar igen traditionella lekevenemang på trettondagen, denna gång både i Vasa och i Esbo. Evenemangen ger gamla julgranar nytt liv i vattendragen och fungerar som viktiga lekplatser för fisk.

Att sänka ner en julgran som lekträd är ett miljövänligt sätt att återvinna använd gran och samtidigt ge livsmiljö för fiskarter. Under vattnet fungerar gran både som lekplats och som födokälla för olika vattenlevande organismer. Enligt de senaste forskningsrönen har granar också en vattenrenande effekt.

Tionde året i Vasa, första gången i Esbo Vasa har ordnat lekevenemang sedan 2016 och evenemanget har etablerat sig i många familjers trettondagstradition. I år är det lätt att ta sig till Edviks strand, som kommer att vara nedsänkt i lekområdet. Bilar kan lämnas på parkeringen bredvid trafikplatsen.

Evenemanget ordnas för första gången i Esbo. Fiskeklubben Vanha Kuhat ry bjuder in alla som vill ta med sig sin julgran till gården till fiskeklubbens stuga på adressen Bodöntie 6. De aktiva medlemmarna i fiskeklubben tar hand om granarnas sjunkande.

Följ med oss och sänk sex!

Båda evenemangen ordnas på trettondagen 6.1.2025 kl. 10–14. På evenemangen har du möjlighet att sänka din egen julgran och samtidigt lära känna andra som är intresserade av vattendragens välbefinnande. Arrangörerna kommer att vara på plats för att hjälpa till att fälla granarna.

Mer info om:

Vasa turo-evenemang: Juha Ojajarju, tel. 045 113 3050

Bild: På trettondagen 2024 sänktes lekhyddor i Vasa i minusgrader på -30 grader. Juha Ojajarju, finländska fritidsfiskare.

Källa: Finlands fritidsfiskare

EVENEMANG

Opera och balett, HeIB singfors

Leevi Madetojas Opera Österbottningarna
22.11.2024 – 4.1.2025
<https://opperabaletti.fi/>

TIKANOJA: ÅRETS KONSTHÄNDELSE I VASA

Eero Järnefelts konstutställning öppnar 23.11.2024

ATENEUM

Gothic Modern – Från mörker till ljus

4 oktober 2024 till 26 januari 2025.

Medeltidens och renessanskonst försåg 1900-talets konstnärer med emotionellt material och sätt att hantera grundläggande mänskliga känslor, liksom födelse, död, lidande och sexualitet. På utställningen visas bl.a. Arnold Böcklin, Lucas Cranach d.ä., Akseli Gallen-Kallela, Vincent van Gogh, Theodor Kittelsen, Käthe Kollwitz, Edvard Munch, Hugo Simberg, Helene Schjerfbeck, Marianne Stokes och Gustave Van de Woestyne.

Efter premiären på Ateneum fortsätter utställningen till Nationalmuseet i Norge och ALBERTINA-museet i Wien, där kuratorerna är Vibeke Waallann Hansen och Cynthia Osiecki (intendent, Nationalmuseum, Norge)

respektive Ralph Gleis (direktör, Alte Nationalgalerie).

Utställningen kompletteras med en omfattande utställningskatalog

LUX HELSINGFORS

8.-12.1.2025

Finlands mest lysande ljusfestival, Lux Helsinki, är en årlig ljusfestival som sprider sig runt om i Helsingfors i början av januari runt trettondagen. Evenemanget presenterar ett brett spektrum av olika former av ljuskonst. Katedralen brukar vara en mycket speciell attraktion på festivalen. Så om du ska åka till Helsingfors i början av januari, kolla in det. www.luxhelsinki.fi

VETENSKAPENS NATT

9 januari 2025 i Helsingfors
Science Night är vetenskapens eget stadsevenemang i Helsingfors. Evenemanget, som arrangeras årligen i januari, kommer att firas nästa gång torsdagen den 9 januari 2025. En brokig grupp av programarrangörer garanterar att du under kvällen och natten kommer att kunna njuta av såväl engagerande föreläsningar som insikter genom att göra det själv. Inträde till alla Science Night-evenemang är gratis!
<https://www.tieteide->

nyo.fi/ TOPELIUSVECKAN I NYKARLEBY

10-18.1-2025
Många evenemang i centrum och i byarna. Bland annat Svängig jazz med Anders Lindhs orkester den 10.1.25 j stadsbiblioteket
MIDNIGHT SKIING lördagen 11.1. och 18.1.2025 kl 21.45.
EN DAG PÅ KUDDNÄS 12.1.2025
VINTERBAD I VEXALA 12.1.25
FACKELTÅG TILL TOPELIUSPAKREN 14.1.2025 och TOPELIUSFEST 14.1.2025, Seminariesalen
<https://www.nykarleby.fi/assets/Sidor/1/438/Topeliusveckan-programblad-2025.pdf>

VASA STADSTEATER

TOSCA-operan

Premiär 12.1.2025
<https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuurivaasassa-ja-seudulla/vaasan-kaupungintatteri/tosca/>
MEDIESPRÅK 2025: seminarium XX
Vasa 22-23 januari 2025.

Mediespråk 2025 arrangeras av Svensk presstjänst och Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi i samarbete med Svenska Yle, Hufvudstadsbladet Ab, HSS Media, ÅU Media, Svenska folkskolans vänner, Stiftelsen för Åbo Akademi, Svenska kulturfonden, Harry Schaumans stiftelse och Konstsamfundet.
<https://www.mediesp->

rak.fi/seminariet/ BOTHNIA BURLESQUE: ALL THAT GLITTERS

RITZ
25.1.2025 kl 19-22
”Tervetuloa kimalteen, ihastuksen ja henkeäsalpaavan lavataiteen täyteiseen iltaan! Bothnia Burlesque tuo jälleen nostalgisen Ritzin lavalle huikean kattauksen
Lady Laverna & Arona Showgirls: Olivia Rouge, Nana Lamarr & Rosie Rhyme!
www.ritz.fi/events

KARLEBY VINTERACORDEON

Karleby vinteracordeo 8.-15.2.2025
<https://talviharmonikka.com/>

TOMMYS: TILLSAMMANS IGEN

RITZ
5.3.2024 KL 19 - 21.30
Hans Martin, Nicklas Källdström
<https://ritz.fi/events/>

VASA HUMNORFESTIVAL 2025

2-4.4.2025
Arr. Finlandssvensk kulturutveckling

VASA KÖRFESTIVAL XXXI

22-24.5.2025
Vasa Körfestival är ett internationellt storeevenemang för körmusik. Sångarsångens glada och sociala avslutningsfest är öppen för alla körer.

MUSIKFESTSPELEN I ILMAJOKI

”STORA OFREDEN 1713-1721”
6-15.6.2025
”Denna mäktiga och aktuella opera tar hatets år och våra förfäders öden tillbaka till Kyrö älvs stränder.
Big Wrath är en skakande och närande berättelse om familjeband, moderskärlek,

uthållighet och kraften i samarbete under en tid, när Rysslands brutala anfallskrig mot Finland brände ner Österbotten till svart jord.”

www.musiikkijuhlat.fi

MUSIKFESTSPELEN

KORSHOLM

23.7.-30.7.2025
En hälsning från festivalledaren Viktor Nygård:
”Jag ser hemskt mycket fram emot att arbeta med Musik-festspele Korschholm och jag har många spännande idéer för hur vi ska fortsätta att utveckla festivalen. Redan nu kan jag lova att det nästa år kommer att bli en fantastiskt fin festival med något för alla.”

KONSTENS NATT 14.8.2025

”Jag hoppas att vi ses igen på Konstens natt nästa år”
<https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuurivaasassa-ja-seudulla/taiteiden-yo/>

WASA FUTURE FESTIVAL

11-16.8.2025
Wasa Future Festival 2026 kommer att äga rum mellan den 11 och 16 augusti. Evenemanget samlar kunniga och motiveerade personer från näringslivet, universiteten, de regionala beslutsfattande organen och ministerkårerna för att fokusera på att lösa problem i Vasa och runt om i Finland. Evenemanget kan följas på Wasa Future Festivals YouTube-kanal. Wasa Innovation Center
Gerbyntie 18
65230 Vasa
<https://wasafuturefestival.fi/>

PRESIDENTENS NYÅRSTAL

Photo: Matti Porre/Office of the President of the Republic of Finland

President Alexander Stubb: Finland är kanske världens lyckligaste land, men vi kan göra det ännu bättre

I sitt nyårstal den 1 januari 2025 riktade president Alexander Stubb sig till det finska folket med ett budskap om optimism, enighet och gemensamt ansvar. Han erkände de globala utmaningarna och osäkerheterna men betonade Finlands styrkor och uppmanade till kollektivt arbete för att bygga en ljusare framtid.

En utmanande global kontext President Stubb inledde med att reflektera över vår tid, präglad av informationsflöden och global instabilitet. Efter det kalla kriget har vi sett en omfördelning av makt mellan nationer, vilket utmanar det regelbaserade

de internationella systemet som är avgörande för att hantera frågor som klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald, artificiell intelligens och konflikter.

För Finland, ett litet land beroende av internationellt samarbete, är det avgörande att försvara dessa globala regler. Trots diplomatiska utmaningar underströk Stubb Finlands engagemang för att främja fred och samarbete, samtidigt som han betonade vikten av realism i landets globala roll.

Finlands motståndskraft och säkerhet

För att inge trygghet hos sina landsmän lyfte Stubb fram Finlands starka säkerhetsinfrastruktur, inklusive försvarsmakten, polisen och gränsbevakningen.

Han betonade också en bredare säkerhetssyn där kultur, utbildning och gemensam identitet fungerar som skydd mot hybridhot och desinformation.

Han bekräftade Finlands orubbliga stöd för Ukraina och jämförde med Finlands egna kamper för självständighet under vinterkriget och fortsättningskriget. Trots att inget omedelbart hot riktas mot Finland påpekade Stubb att Ryssland fortsatt utgör den största säkerhetsrisken. Dock uttryckte han tillförsikt tack vare Finlands allianser, särskilt som NATO-medlem och en del av EU.

Ekonomiska utmaningar och polarisering

Stubb identifierade interna ekonomiska utmaningar och samhälllig polarisering som

områden att hantera. Han uppmanade politiska ledare att finna samsyn för att genomföra strukturella reformer och skapa hållbar tillväxt. Han betonade att varken nedskärningar eller ökade utgifter ensamma kan lösa problemen – det krävs mod och kompromisser.

Han varnade också för riskerna med polarisering, som hotar Finlands enighet. Som ett litet land har Finland inte råd med splittring. Alla medborgare bär ett gemensamt ansvar för att bemöta varandra med respekt och arbeta tillsammans för lösningar.

Värderingar och inkludering

Presidenten betonade Finlands grundläggande värderingar: jämlikhet, individuell frihet och gemenskap. Han fördömde rasism och framhöll vikten av att skapa ett inkluderande samhälle där alla känner sig hemma. Tilliten är, enligt Stubb, det kitt som håller samhället samman, och de demokratiska institutionerna garanterar att alla röster hörs.

I takt med att Finland blir allt mer mångfaldigt uppmanade han finska folket att omfamna förändringen och bygga ett land som speglar allas gemensamma ambitioner.

Ett budskap om empati och gemenskap

Empati, tolerans och ömsesidig respekt var centrala teman i Stubbs tal. Han uppmanade finländarna att tona ned retoriken, erkänna misstag och fokusera på det som förenar snarare än skiljer oss åt. Han betonade vikten av att prioritera mänskliga relationer framför digital distraktion.

Till de unga

Finland - världens lyckigaste land

skickade Stubb ett hoppfullt budskap om att lycka och mening i livet ofta hittas i att hjälpa andra och se bortom sig själv. Han påminde dem om att mänskligheten genom historien har övervunnit stora utmaningar och kan göra det igen.

Stolthet över Finland

Som avslutning lyfte Stubb fram Finland som ett av världens lyckligaste och mest framgångsrika länder. Han erkände att det fortfarande finns förbättringspotential, men han uttryckte tillförsikt i Finlands styrkor och vilja

att alltid sträva framåt.

”Vi är ett uthålligt, starkt och civiliserat folk,” deklarerade han. ”Låt oss vara stolta över Finland och vår finska identitet. Tillsammans kan vi göra detta år bättre än någonsin.”

Å presidentens och hans hustru Suzannes vägnar önskade Stubb alla finländare ett gott och meningsfullt nytt år och uppmanade dem att bygga vidare på nationens styrkor och gemensamma värderingar.

TIPATON TAMMIKUU - DROPPLOS JANUARI

Januari utan konjak! Vad en månad utan alkohol verkligen gör med din kropp

Det nya året ger ofta löften och nystarter, och för många markerar det början på "Dry January" (på finska: Tipaton Tammikuu) – ett månadslångt åtagande att avstå från alkohol. Även om tanken på en januari utan konjak, vin, öl eller någon annan alkoholhaltig dryck kan verka skrämmande, kan fördelarna för din kropp och själ vara omvälvande. Men vad händer exakt med din kropp under denna alkoholfria månad? Här är en närmare titt på vetenskapen och de potentiella förmånerna.

Vecka 1: Detox och anpassning

Den första veckan av att avstå från alkohol kan kännas som en utmaning, särskilt om du är van vid att ta en drink varje kväll. När din kropp börjar metabolisera den kvarvarande alkoholen i ditt system kan du uppleva cravings, irritabilitet eller mild huvudvärk. Dessa symtom är tillfälliga och är en del av din kroppens naturliga avgiftningsprocess. Under denna tid börjar din lever, kroppens primära detoxorgan, att återhämta sig. Alkoholkonsumtion utsätter levern för en betydande belastning, så även en

kort paus gör att den kan reparera skadade celler och förbättra dess effektivitet. Du kanske också märker att din sömnkvalitet börjar förbättras. Även om alkohol kan hjälpa dig att somna inledningsvis, stör den REM-stadiet, vilket är avgörande för återställande vila. Utan alkohol normaliseras dina sömncykler, vilket gör att du känner dig mer utvilad.

Vecka 2: Renare hud och ökad energi

Under den andra veckan märker många människor synliga förbättringar i huden. Alko-

hol torkar ut kroppen och kan förvärra tillstånd som rodnad, svullnad och akne. Utan alkohol börjar din hud återfukta och läka, vilket resulterar i en klarare och mer strålande hy. Energinivåerna börjar också öka när ditt blodsocker stabiliseras. Alkohol kan orsaka toppar och kraschar i blodsockernivåerna, vilket leder till trötthet och humörsvingningar. Med dessa fluktuationer minimerade kan du ha lättare att fokusera och känna dig mer produktiv under hela dagen.

Vecka 3: Förbättrad matsmältning och förbättrat humör

Den tredje veckan medför ofta märkbara förändringar i matsmältningssystemet. Alkohol kan irritera magslemhinnan och störa balansen mellan tarmbakterier, vilket leder till uppblåsthet och matsmältningsbesvär. En paus från alkohol gör att matsmältningssystemet återställs, vilket minskar obehag och förbättrar näringsupptaget. Den här veckan markerar också betydande förbättringar av mental hälsa. Alkohol är ett deprimerande medel som kan förvärra känslor av ångest och sorg. Många deltagare i Dry January rapporterar att de känner sig mindre oroliga och mer känslomässigt stabila när deras hjärnor anpassar sig till att fungera utan alkoholpåverkan. Ökad endorfinproduktion, kroppens naturliga "må-bra" kemikalier, bidrar ytterligare till ett upplyft humör.

Vecka 4: Viktminskning och lägre blodtryck

När du närmar dig slutet av månaden blir de kumulativa effekterna av att avstå från alkohol ännu mer uppenbara. För många är en av de viktigaste fördelarna viktminskning. Alkohol är kaloritätt, och dess konsumtion leder ofta till överätande eller ohälsosamt

mellanmål. Att ta bort alkohol eliminerar dessa tomma kalorier och kan göra det lättare att upprätthålla ett kaloriunderskott. Din hjärthälsa förbättras också. Alkohol höjer blodtrycket och kan bidra till hjärt-kärlproblem. Studier har visat att även en kort paus kan sänka blodtrycket och minska nivåerna av skadligt kolesterol, vilket främjar bättre hjärtfunktion.

Bortom januari: Hållbara förändringar

Slutet av den torra januari behöver inte betyda att man återgår till gamla vanor. Många deltagare tycker att den månadslånga utmaningen hjälper dem att återställa sitt förhållande till alkohol, vilket leder till mer medvetna dryckesvanor i framtiden. De insikter som erhållits under denna period - såsom förbättrad energi, bättre sömn och förbättrad mental klarhet - kan fungera som kraftfulla motivatorer för att fortsätta minska alkoholkonsumtionen.

Är torr januari för alla? Medan Dry January erbjuder många hälsofördelar, är det viktigt att närma sig det på ett säkert sätt, särskilt om du dricker mycket. Att plötsligt sluta alkohol efter långvarig kraftig användning kan leda till abstinensbesvär, vilket kan kräva medicinsk övervakning. Om du är orolig över dina dryckesvanor, överväg att rådfråga en sjukvårdspersonal innan du börjar utmaningen.

Takeaway

Januari utan konjak eller andra alkoholhaltiga drycker är mer än bara ett test av viljestyrka; det är en möjlighet att omkalibrera din kropp och själ. Från förbättrad leverfunktion till bättre hud och humör kan fördelarna med att avstå från alkohol vara djupgående och långvariga. Så varför inte ge det ett försök? Din kropp kommer att tacka dig, och du kanske bara upptäcker en friskare, gladare version av dig själv i processen.

Den enkla sanningen: varför alkohol inte är din vän

Du kanske tror att ett glas vin eller en öl är ofarligt, men sanningen är att alkohol kan vara en lömsk sabotör för din hälsa. Det handlar inte bara om baksmälla, det handlar om långvariga skador.

Här är lowdown:

Din lever är en arbetshäst: Alkohol bearbetas främst av din lever, som arbetar övertid för att bryta ner den. Med tiden kan överdriven alkoholkonsumtion leda till fettlever-sjukdom, cirros och till och med levercancer.

Brain Drain: Alkohol påverkar din hjärna och påverkar minnet, koncentrationen och till och med din känslomässiga kontroll. Kronisk alkoholanvändning kan leda till demens och kognitiv försämring.

Heartbreak: Medan lite alkohol kan tyckas hjälpa ditt hjärta, är överdriven konsumtion ett recept på katastrof. Det kan öka risken för hjärtsjukdomar, stroke och högt blodtryck.

Cancerallierad: Alkohol är kopplat till en ökad risk för flera cancerformer, inklusive mun-, hals-, bröst-, lever- och tjocktarmscancer.

Viktuppgång: Alkohol är fylld med tomma kalorier, vilket bidrar till viktuppgång och fetma.

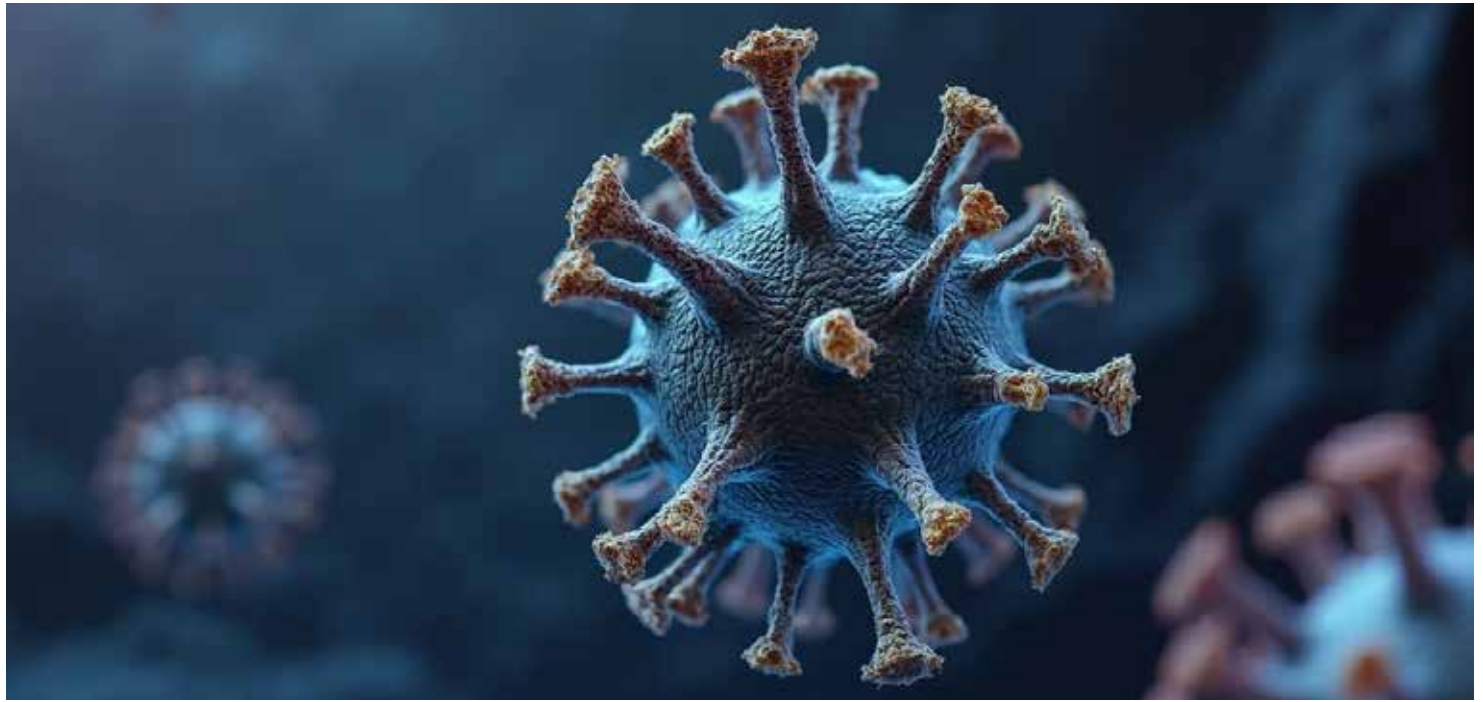
Det är viktigt att komma ihåg:

Måttlighet är nyckeln: Om du väljer att dricka, gör det med måtta. För kvinnor är det en drink per dag och för män två drinkar per dag.

Känn dina gränser: Alla har olika tolerans. Var uppmärksam på hur alkohol påverkar dig och undvik att överdriva.

Drick inte om du är gravid: Alkohol kan ha förödande effekter på ett foster under utveckling.

Summan av kardemumman: Alkohol kan vara njutbart med måtta, men det är inte värt riskerna för din hälsa. Så höj ett glas för din hälsa och välj klokt!

HMPV-epidemin i Kina: Kan detta vara en ny pandemi?

Kina kämpar för närvarande med en kraftig ökning av fall av humant metapneumovirus (HMPV), vilket väcker oro för dess potentiella spridning globalt. Fem år efter att COVID-19 uppstod, är tanken på en ny pandemi oroväckande. Trots att HMPV inte är en ny virusupptäckt, ställer det nuvarande utbrottet frågor om virusets egenskaper, dess påverkan och hur vi kan hantera det.

Omfattningen av HMPV-utbrottet i Kina

Rapporter visar en markant ökning av HMPV-infektioner i norra Kina, särskilt bland barn under 14 år. Ökningen sammanfaller med den säsongsbetonade uppgången av luftvägssjukdomar under vintern. Sjukhusen är rapporterade att vara överfulla,

då många familjer söker vård för barn med symtom som feber, hosta och andningssvårigheter.

Även om exakta siffror över omfattningen av epidemin är bristfälliga, har Kinas nationella myndighet för sjukdomskontroll och förebyggande noterat en ökning av luftvägsvirusaktivitet, inklusive HMPV. Situationen återspeglar typiska vintermönster för luftvägsinfektioner, men intensiteten och spridningen av HMPV-fall har dragit global uppmärksamhet.

Vad är HMPV?

Humant metapneumovirus (HMPV) är ett luftvägsvirus som först identifierades 2001. Viruset tillhör familjen Pneumoviridae och är nära besläktat med respiratoriskt syncytialvirus (RSV). Det orsakar vanligen milda luftvägssymtom, som:

- Hosta
- Nästäppa
- Feber

Trötthet

Halsont

I allvarliga fall, särskilt hos sårbara grupper som små barn, äldre och personer med nedsatt immunförsvar, kan HMPV leda till komplikationer som bronkit eller lunginflammation. Till skillnad från COVID-19 är HMPV inte ett nytt virus, och dess epidemiologiska mönster är välkända. Det finns dock inget vaccin eller specifik antiviral behandling för HMPV, vilket lämnar symptomatisk behandling som huvudmetod.

Kan HMPV orsaka en ny pandemi?

Pandemier uppstår när ett virus uppvisar hög smittsamhet, betydande sjuklighet och förmåga att spridas globalt. Även om HMPV är mycket smittsamt, visar det inte för närvarande potential att orsaka den snabba, storskaliga globala spridning som sågs med COVID-19. Dessutom är HMPV-

V:s sjukdomsbörda generellt sett lägre än för nya virus som SARS-CoV-2.

Hälsomyndigheter, inklusive Kinas utrikesministerium, har betonat att den nuvarande ökningen av HMPV ligger i linje med typiska säsongsbetonade trender snarare än att signalera en ny pandemi. Utbrottet påminner dock om vikten av att övervaka luftvägsvirus och deras möjlighet att utvecklas.

Behandling och förebyggande

Behandling:

Det finns ingen specifik antiviral medicin eller vaccin för HMPV. Den nuvarande behandlingen fokuserar på att lindra symtomen, inklusive:

Hydrering

Receptfria smärtlindrande och febernedsättande medel

Vila

För allvarliga fall som innefattar komplikationer som lunginflammation kan sjukhusvård och understödjande behandling, som syrgas, behövas.

Förebyggande:

Förebyggande åtgärder för att begränsa spridningen av HMPV innefattar:

1. Handtvätt: Tvätta händerna regelbundet med tvål och vatten i minst 20 sekunder.

2. Användning av masker: Bär masker i trånga eller slutna utrymmen, särskilt under toppar av luftvägssjukdomar.

3. Social distansering: Undvik nära kontakt med personer som uppvisar luftvägssymtom.

4. Desinfektion: Desinficera ofta berörda ytor regelbundet.

5. Vaccinutveckling: Uppmuntra globala hälsoorganisationer att prioritera utvecklingen av vaccin för HMPV.

Hur oroliga bör vi vara?

Även om HMPV-utbrottet i

En ansiktsmask ger ett viss skydd också mot denna sjukdom

Kina är oroande, klassificeras det för närvarande inte som en global hälsokris. Virusets säsongsbetonade karaktär och dess relativt milda påverkan på friska individer tyder på att det är osannolikt att eskalera till en pandemi. Utbrottet betonar dock vikten av vaksamhet och beredskap:

Övervakning: Regeringar och hälsoorganisationer måste förbättra övervakningen av HMPV och andra luftvägsvirus.

Medvetenhet: Att utbilda allmänheten om förebyggande åtgärder är avgörande för att kontrollera spridningen av luftvägssjukdomar.

Vårdberedskap: Sjukhus bör vara förberedda på att hantera ökade patientvolymen under säsongen för luftvägssjukdomar.

Lärdomar från COVID-19-pandemin

COVID-19-pandemin har lärt oss vikten av tidig upptäckt, transparent kommunikation och globalt samarbete för att hantera infektionssjukdomar. Att tillämpa dessa lärdomar på HMPV-utbrottet kan bidra till att mildra dess inverkan och förhindra onödig oro.

HMPV är ett väldokumenterat luftvägsvirus med potential att orsaka allvarlig sjukdom hos sårbara grupper. Även om det nuvarande utbrottet i Kina är värt att uppmärksamma, finns det ingen anledning till omfattande panik. Genom att följa förebyggande åtgärder, förbättra övervakning och investera i forskning kan vi effektivt hantera de utmaningar som HMPV innebär. Erfarenheten påminner oss om det ständiga behovet av beredskap i en sammankopplad värld som är sårbar för luftvägsinfektioner.

VÅRA TIDNINGAR

Wasa Dagblad, Waasan Päivälehti och Wasa Daily fyller 2 år

Wasa Dagblad – Din lokala och lokalt ägda nyhetstidning på svenska i Vasa

Det är nu två år sedan vår stad och dess omgivning fick ett välkommet tillskott i form av tre nya dagstidningar: den svenskspråkiga

Wasa Dagblad, den finskspråkiga Waasan Päivälehti och den engelskspråkiga Wasa Daily, som även regelbundet publicerar material på ukrainska.

En unik lokal röst
Wasa Dagblad är inte bara en svensk nyhetstidning – det är också en av de få helt lokalt ägda tidningarna i re-

gionen. Till skillnad från våra större konkurrenter, som har ägare i Stockholm och Seinäjoki, är vi rotade här i Vasa. Vi är stolta över att vara en tidning som speglar Vasaregionens särprägel, samtidigt som vi erbjuder ett nationellt och globalt perspektiv.

Varför välja Wasa Dag-

blad?
Experter rekommenderar att man regelbundet läser minst två dagstidningar. Förutom exempelvis Vasabladet eller Wasa Dagblad ett perfekt komplement. Vi fokuserar på att erbjuda unika inslag – nyheter och analyser som du inte alltid hit-

tar i andra tidningar.
Våra specialråden inkluderar:
Kultur: Vi bevakar lokala och nationella evenemang inom konst, teater och musik.
Historia: Vi publicerar regelbundet artiklar som ger fördjupad förståelse för både regional och global historia.
Klimat och mil-

jö: Vi rapporterar noggrant om klimatförändringens effekter och dess betydelse för vår framtid. Evenemang: I varje nummer hittar du tips och information om kommande evenemang i regionen. Trots att vi är en gratis tidning är vi stolta över att hålla höga journalistiska standarder. Vi är politiskt och ekonomiskt oberoende, och vårt mål är att leverera objektiv och trovärdig journalistik.

AI - en del av framtidens journalistik Wasa Dagblad ligger i framkant när det gäller att använda artificiell intelligens i redaktionellt arbete. Med hjälp av avancerade AI-verktyg som ChatGPT och Gemini skapas utkast för faktabakgrunder, översättningar och nyhetssammansättningar. Allt innehåll granskas och redigeras av våra journalister för att säkerställa kvalitet och noggrannhet. Vi tar fullt ansvar för allt som publiceras i tidningen.

En tidning för framtiden

Under våra två år har Wasa Dagblad utvecklats i snabb takt, men vi nöjer oss inte där. Våra långsiktiga mål inkluderar att börja publicera dagligen och lansera en omfattande papperstidning på fredagar, med extra innehåll som räcker hela helgen. När detta blir verklighet beror till stor del på våra annonsörer - och vi ser fram emot att tillsammans skapa en ännu

Gott Nytt År!

starkare tidning. **Med blicken mot det tredje året** När vi nu inleder vårt tredje verk-

samhetsår ser vi fram emot att välkomna fler läsare. Vi är tacksamma för den feedback vi fått och hoppas på

ännu mer dialog med er, våra läsare, för att fortsätta utveckla tidningen. Tack för ert förtro-

ende - och låt oss göra det kommande året ännu bättre! Gott Nytt År önskar vi på Wasa Dagblad!

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

2024: På väg att bli det varmaste året i historien när temperaturen passerar tröskeln på 1,5 °C

År 2024 ser ut att bli det varmaste som uppmätts, med månatliga globala medeltemperaturer som konsekvent slår tidigare toppar, rapporterar Meteorologiska världsgenerationen (WMO). Denna oroväckande trend understryker hur brådskande det är att ta itu med klimatförändringarna eftersom extrema väderhändelser orsakar förödelse över hela

världen och orsakar ekonomisk förödelse och mänskligt lidande.

En röd varning om klimatförändringar

Enligt WMO:s State of the Climate 2024 Update var den globala genomsnittliga lufttemperaturen vid ytan från januari till september 1,54 °C över förindustriella nivåer, med en felmarginal på $\pm 0,13$ °C. Denna ökning har förvärrats av det pågående El

Niño-fenomenet, som förstärker effekterna av den globala uppvärmningen. WMO:s generalsekreterare Celeste Saulo betonade vikten av att skilja mellan kortsiktiga temperaturtoppar och långsiktiga trender: "Ett eller flera år som överstiger 1,5 °C betyder inte att vi har misslyckats med att uppfylla Parisavtalsmålet att begränsa uppvärmningen. Men varje bråkdel av en grad

spelar roll." Uppdateringen släpptes i samband med att FN:s klimatkonferens (COP29) inleddes i Baku, Azerbajdzjan. FN:s generalsekreterare António Guterres betonade allvaret i situationen: "Klimatkatastrofen slår hårt mot hälsan, ökar klyftorna, skadar hållbar utveckling och skakar fredens grundvalar. Det är de utsatta som drabbas hårdast.

Ett decennium av alar-

merande statistik

Perioden från 2015 till 2024 bekräftas nu som det varmaste decenniet som någonsin registrerats. Årets medeltemperatur kommer att överträffa det tidigare rekordet från 2023. Under de senaste 16 månaderna har den globala temperaturen konsekvent överskridit historiska normer. Dessa resultat illustrerar accelerationen av den långsiktiga uppvärmningen, som

för närvarande uppskattas till 1,3 °C över förindustriell nivå.

Centrala klimatindikatorer

Koncentrationer av växthusgaser Atmosfärens nivåer av koldioxid (CO₂) nådde 420 ppm 2023, en ökning med 51 % sedan förindustriell tid. Realtidsdata för 2024 indikerar en fortsatt ökning, vilket ytterligare förstärker växt-huseffekten och driver upp de globala temperaturerna.

Värme i havsvattnet

Värmeinnehållet i havet nådde rekordnivåer under 2023, och 2024 följer en liknande bana. Havet, som absorberar 90 % av överskottsvärmen från jordens system, har sett en snabb uppvärmning, särskilt under de senaste två decennierna. Denna uppvärmning är oåterkallelig på hundraårsperspektiv och har långtgående konsekvenser för de marina ekosystemen och vädermönstren.

Stigande havsnivå

Den globala havsnivån steg med en accelererande hastighet på 4,77 mm per år från 2014 till 2023, vilket är mer än dubbelt så snabbt som mellan 1993 och 2002. Även om El Niño tillfälligt intensifierade denna trend under 2023, tyder preliminära uppgifter för 2024 på en återgång till den konsekventa uppåtgående bana som setts under tidigare år.

Förlust av glaciärer

Glaciärer drabbades av oöverträffade förluster under 2023, med ett rekord på 1,2 meter vattenekvivalent is som

smälte - fem gånger volymen vatten i Döda havet. Bara i Schweiz har glaciärerna förlorat 10 procent av sin volym under de senaste två åren. Havsisens utbredning Havsisen i Antarktis nådde sin näst lägsta utbred-

ning enligt satellitmätningarna, medan havsisen i Arktis låg under genomsnittet. Dessa förändringar stör ekosystemen ytterligare och bidrar till globala återkopplingar som förvärrar uppvärmningen.

Mänsklig och ekonomisk påverkan

Konsekvenserna av dessa förändringar är uppenbara. Extrema väderhändelser, såsom rekordstor nederbörd, förödande översvämningar, död-

liga värmeböljor och rasande skogsbränder, har tvingat miljontals människor på flykt, förvärrat den osäkra livsmedelsförsörjningen och undergrävt en hållbar utveckling. Ihållande torka, som förvärrats av El Niño, har förvärrat dessa utmaningar i sårbara regioner.

Brådskande uppmaning till handling

WMO understryker behovet av omedelbara minskningar av utsläppen av växthusgaser och förstärkta anpassningsåtgärder. Saulo uppmanade: "Vi måste stärka klimatinformationstjänsterna och utöka tidiga varningar för alla för att skydda samhällen från farliga väderhändelser." Framsteg har gjorts i detta avseende: 108 länder rapporterar nu att de har system för tidig varning med flera risker.

Vår framtid

När världen brottas med verkligheten med ett snabbt föränderligt klimat fungerar WMO:s rapport både som en varning och en uppmaning till handling. Det långsiktiga målet att begränsa uppvärmningen till 1,5 °C är fortfarande möjligt att uppnå, men det kräver ett globalt samarbete och engagemang utan motstycke. Det är mycket som står på spel: varje bråkdel av en grad av uppvärmning som undviks leder till att liv räddas, ekosystem bevaras och en mer hållbar framtid för alla.

TEATER

Sally Salminens "Katrina" kommer till Vasa, som musikal

Sally Salminen skördar råg i Sibbo 1941. Bild: B. Soldan / SA
Creative Commons Attribution 4.0

Den 14 januari 2025 får en av de mest ikoniska finlandssvenska romanerna, Sally Salminens "Katrina", nytt liv som musikal på Wasa Teater.

Denna nytolkning av klassikern sker i samproduktion mellan tre betydande teatrar – Lilla Teatern, Åbo Svenska Teater och Wasa Teater – och är ett resultat av ett långvarigt samarbete. Musikalen kommer att spelas på alla tre scener under 2024 och 2025 och är en unik händelse i den finlandssvenska kulturvärlden.

En tidlös berättelse

"Katrina" är Sally Salminens debutroman, utgiven 1936. Romanen, som skrevs medan Salminen arbetade som hembiträde i New York, blev en omedelbar succé och är idag översatt till över tjugo språk. Berättelsen följer den unga Katrina, som lämnar sitt hem i Österbotten för att flytta till Åland med sin nyblivne make, sjömannen Johan. Men drömmarna om ett gott liv slås snabbt i spillror när Katrina upptäcker att Johan har överdrivit sin samhällsställning, och hon finner sig snart boende i en torftig stuga, omgärdad av fat-

tigdom och fördomar.

Trots de svåra förhållandena visar Katrina en otrolig styrka och envishet. Hon utmanar både yttre motgångar och samhällets normer, och hennes historia är en hyllning till kvinnors kampförmåga och rättvisa. Dramatiseringen av Kaisa Lundán och Aili Järveläs nykomponerade musik ger nu denna tidlösa berättelse en ny dimension.

En hyllning till Salminens arv

Sally Salminen (1906–1976) växte upp i Vårdö på Åland som det åttonde barnet i en familj med tolv syskon. Trots att hon drömde om att bli författare från ung ålder, såg hon sig själv som för fattig och okunnig för att lyckas. Hennes genombrott med "Katrina" var dock så kraftfullt att det överskuggade hela hennes senare produktion, även om hon fortsatte skriva flitigt.

Salminen nominerades tre gånger till Nobelpriset i litteratur och har en unik plats i finlandssvensk litteratur. Hon lyckades kombinera en lokal skildring av åländsk och österbottnisk vardag med universella teman som kärlek, kamp och självrespekt. Att "Katrina" nu blir musikal på svenska i Finland är en passande hyllning till hennes verk och dess relevans än idag.

I Yles läsecirkelprogram diskuterades boken nyligen: "För mig är Katrina boken framför alla andra – nostalgi och starka känslor" sade Seppo Puttonen i sin läsecirkel. På Åland möter den unga Katriina en fattigdom och misär som hon aldrig tidigare upplevt. Som hustru till en torpare tvingas

Sally Salminen vid sitt skrivbord 1940. Bild: Osvald Hedenström / Lehtikuva. Public Domain

Sally Salminen-Dührkop 1968. Bild: Lisbeth Medeland, Public domain

hon arbeta för rika skeppsredare under slaveriliknande förhållanden. Dessutom är hennes man till sjöss och Katriina lämnas helt ensam. I byalaget har hon blivit en outsider från annat håll. Hur är det möjligt att Katriina inte går sönder? Ibland när jag läste var jag rädd att detta skulle hända. Kanske var det Katrinas starka längtan efter rättvisa som höll henne vid liv som kämpe, tänker Seppo. När Katriina får barn får hon kraft att klara sig för barnens skull. Katrina håller fast vid sin stolthet. Jag förundrades över att Katriina inte kompromissade med sina principer ens när barnen var hungriga. Han vägrade ta emot bybornas allmosor för att köpa en ko, säger Seppo. Katrinas barns öden berörde läsarna. Ett av barnen dör ung. "Jag gråter fortfarande över den lilla flickans sjukdom och utmattning av den."

Musik och dramatik i fokus

Den nyskrivna musikalen "Katrina" bjuder på dramatik, musik och visuella upplevelser i en föreställning som utmanar och berör. Kompositören Aili Järvelä debuterar som musikal-kompositör och beskriver processen

som en kreativ resa, där en av melodierna till och med kom till henne i en dröm. Scenograf Heini Maaranen och kostymdesigner Samu-Jussi Koski bidrar till att skapa en värld som är både poetisk och tidlös.

Musikalen regisseras av Jakob Höglund, som lyfter fram Katrina som en symbol för styrka och motståndskraft. Höglund, själv österbottning med starka band till Åland, beskriver projektet som en hyllning till kvinnors styrka och uthållighet. Skådespelaren Emma Klingenberg, tillsammans med musikerna Aili Järvelä, Ulriikka Heikinheimo och Senni Valtonen, gestaltar Katrinas hjärtskärande historia genom en kombination av sång och skådespeleri.

Ett efterlängtat samarbete

Projektet är ett resultat av långvariga planer på samarbete mellan de tre teatrarna. "Ett samarbete av detta slag förlänger inte bara föreställningens livslängd utan berikar också teatermiljön genom utbyte av kunskap och perspektiv", säger Ann-Luise Bertell, teater-chef på Wasa Teater.

Föreställningen textas till både svenska och finska, vilket gör den tillgänglig för en bred publik. Med

totalt 18 föreställningar planerade, börjar resan på Wasa Teater innan den fortsätter till Åbo Svenska Teater och Lilla Teatern i Helsingfors.

En kulturell höjdpunkt

Att "Katrina" nu får nytt liv som musikal är en kulturell händelse som knyter samman det förflutna med nutiden. Sally Salminens berättelse om Katrina berör oss ännu idag genom sina teman om kärlek, kamp och självrespekt. Genom musik och scenkonst förs ännu fler in i denna gripande historia, som nu får möjlighet att inspirera nya generationer.

Premiären på Wasa Teater den 14 januari 2025 lovar en oförglömlig upplevelse. Det är dags att fira Sally Salminens arv och välkomna Katrina tillbaka till scenen, där hon förtjänar att vara.

Här kan Du läsa de 40 första sidorna av Katrina-boken: <https://www.google.fi/books/edition/Katrina/pqWjDwAAQ-BAJ?hl=sv&gbpv=1&pg=PT3&printsec=frontcover>

Allt vad Du vill veta om Mycoplasma

Mycoplasma pneumoniae är en bakterie som orsakar luftvägsinfektioner, särskilt bland skolbarn och unga vuxna. Den är en relativt vanlig orsak till långvariga host- och feberperioder och kan ge upphov till allt från lindriga förkylningar till svårare lunginflammation. Här får du en heltäckande bild av vad mycoplasma är, hur den sprids, hur man kan skydda sig och hur sjukdomen behandlas.

Vad är mycoplasma?

Mycoplasma är en typ av bakterie som saknar cellvägg, vilket gör den unik bland bakterier. Den mest kända arten inom denna grupp är *Mycoplasma pneumoniae*, som infekterar luftvägarna och leder till sjukdomar som bronkit eller lunginflammation.

Infektioner orsakade av mycoplasma kan förekomma hos personer i alla åldrar, men de är vanligast hos barn i skolåldern och unga vuxna. Dessa infektioner kan uppträda som enskilda fall eller som utbrott, till exempel på skolor, i armén eller andra miljöer där människor lever tätt inpå varandra.

Hur smittas mycoplasma?

Mycoplasma sprids genom droppsmitta, vilket innebär att bakterien överförs via små droppar från luftvägarna – exempelvis när någon hostar, nyser eller pratar. Inkubationstiden, det vill säga tiden från att man utsätts för smittan till att symtomen bryter ut, är 1-14 dagar.

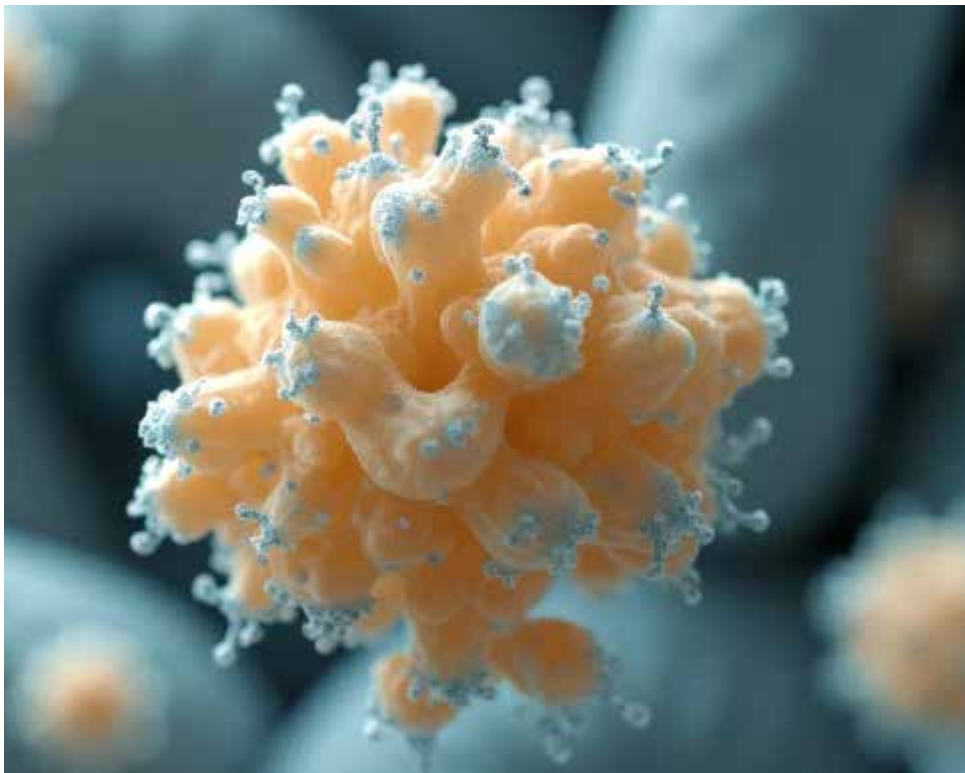
Utbrott av mycoplasma kan vara i flera månader och uppträder ofta i cykler, med större epidemier vart tredje till femte år.

Vilka är symtomen på mycoplasmainfektion?

Symtomen varierar beroende på individ och infektionsgrad, men de vanligaste tecknen på sjukdomen inkluderar:

- Feber
- Hosta, ofta långvarig och retande
- Allmän sjukdomskänsla
- Huvudvärk

Hos vissa personer kan infektionen utvecklas till bronkit eller lunginflammation, vilket kan leda till mer uttalade andningsproblem. Efter sjukdomens akuta fas är det vanligt med en kvarstående irriterande hosta som kan pågå i

flera veckor.

Hur diagnostiseras mycoplasma?

Diagnosen ställs vanligtvis utifrån kliniska symtom, särskilt vid utbrott av sjukdomen. För mer exakt diagnostik används laborietester som:

PCR-test från näs- eller svalgslim:
Kan påvisa bakteriens genetiska material.

Blodprov för antikroppar: Visar om kroppen har utvecklat ett immunsvaret mot bakterien.

Både PCR- och antikroppstester kan dock vara positiva långt efter att symtomen försvunnit, vilket kan göra resultaten svårtolkade. Tester rekommenderas främst vid allvarigare fall eller för att identifiera utbrott.

Hur behandlas mycoplasma?

Infektioner orsakade av mycoplasma kan behandlas med antibiotika, även om mildare fall ofta går över av sig själva. De vanligaste läkemedlen är:

- Doxycyklin
- Erytromycin

Behandlingen kan minska symtomen och påskynda tillfrisknandet, men det är viktigt att antibiotika används med försiktighet för att undvika resistensutveckling.

Hur kan man skydda sig mot smitta?

Eftersom mycoplasma sprids via luftvägarna är god hygien avgörande för att minska smittspridning:

Tvätta händerna noggrant och regelbundet.

Hosta och nys i armvecket eller i en näsduk.

Undvik nära kontakt med sjuka personer, särskilt under epidemier.

Det finns inget vaccin mot mycoplasma, så förebyggande åtgärder är särskilt viktiga.

Hur vanlig är mycoplasma?

Mycoplasma förekommer i hela världen och är en vanlig orsak till luftvägsinfektioner. Större epidemier inträffar med några års mellanrum, och smittan är vanligast under höst och vinter.

Mycoplasma är en viktig men ofta förbisedd orsak till långdragna luftvägsinfektioner. Genom att känna till symtomen, smittvägarna och behandlingsmöjligheterna kan man både minska risken för att själv smittas och bidra till att hindra spridning. Nästa gång en envis hosta inte vill ge med sig kan det alltså vara värt att tänka på – kanske är det mycoplasma som ligger bakom.

(Källa: Thl.fi)

HÄLSA

Om du är över 70 år kan dessa mediciner påverka ditt minne

När vi åldras blir våra kroppar mer mottagliga för effekterna av mediciner. För personer över 70 kan vissa vanligt föreskrivna läkemedel öka risken för minnesförlust eller kognitiv försämring, inklusive Alzheimers sjukdom.

Att förstå dessa mediciner och deras potentiella biverkningar är avgörande för att upprätthålla kognitiv hälsa under senare år. Hur mediciner påverkar minnet

Hjärnans komplexa kemi är känslig för störningar, särskilt hos äldre vuxna. Många läkemedel kan störa signalsubstanser, minska syretillförseln till hjärnan eller orsaka biverkningar som förvirring eller dåsighet. När dessa faktorer kvarstår kan de bidra till minnesproblem och i vissa fall öka risken för neurodegenerativa sjukdomar.

Läkemedel kopplade till minnesförlust och kognitiv försämring

Här är några kategorier av mediciner som kan påverka minnet

hos äldre vuxna:

1. Antikolinergika

Antikolinerga läkemedel blockerar acetylkolin, en neurotransmittor som är avgörande för minne och inläring. Äldre vuxna är särskilt utsatta för de kognitiva effekterna av dessa droger.

Exempel:

Difenhydramin (finns i receptfria sömnhjälpsmedel och allergimediciner)

Oxybutynin (används för överaktiv blåsa)

Amitriptylin (ett antidepressivt medel)

Risker: Kronisk användning har kopplats till en ökad risk för Alzheimers sjukdom.

2. Bensodiazepiner

Bensodiazepiner skrivs ofta ut mot ångest, sömnlöshet eller muskelavslappning, men de kan avsevärt påverka den kognitiva funktionen.

Exempel:

Diazepam (Diapam)

Lorazepam (Temesta)

Alprazolam (Xanor)

Risker: Dessa läkemedel kan orsaka dåsighet, förvirring och minnesstörningar. Långvarig användning är förknippad med en högre risk för demens. Och dåsigheten kan ge ökad risk för olyckor. Om du ramlar på natten i ditt hem kan du få en höftfraktur och sitta i rullstol i många veckor eller månader. Så om du är gammal, använd inte dessa droger åtminstone inte under en längre tid, om möjligt.

3. Statiner

Statiner används i stor utsträckning för att sänka kolesterolet, vilket är avgörande för kardiovaskulär hälsa. Vissa studier tyder dock på en potentiell koppling till minnesproblem hos vissa individer.

Exempel:

Atorvastatin (lipitor)

Simvastatin (Zocor)

Risker: Även om det inte är definitivt bevisat, rapporterar vissa patienter minnesdimma, särskilt med höga doser. Det finns inga vetenskapliga bevis för att statiner skulle kunna orsaka demens, bara anekdoter. Påståendet att statiner kan påverka minnet fick genomslag 2008 när Orli Etingin, dåvarande vice ordförande för medicin vid New York-Presbyterian Hospital, sa

till en tidning i USA att atorvastatin som ofta används även i Finland "gör kvinnor dumma". Inga bevis egentligen, så sluta inte med din statinmedicin på grund av denna anekdot,

4. Antidepressiva medel

Vissa typer av antidepressiva medel, särskilt tricykliska antidepressiva medel, kan ha antikolinerga egenskaper som försämrar minnet.

Exempel:

Nortriptylin

Imipramin

Risker: Kognitiva effekter kan vara milda men kan förvärras vid långvarig användning.

5. Opioider

Förskrivna för smärtlindring kan opioider ha lugnande effekter som försämrar korttidsminnet och kognitiv klarhet.

Exempel:

Oxykodon (OxyContin)

Morfin

Fentanyl

Risker: Långvarig eller högdosanvändning kan förvärra minnesproblem och öka risken för delirium.

6. Antihistaminer

Första generationens antihistaminer, som vanligtvis finns i allergimedicin, kan passera blod-hjärnbarriären och påverka kognitiv funktion.

Exempel:

Klorfeniramin

Difenhydramin (Benadryl)

Risker: Långvarig användning kan leda till minnesdimma och förvirring, särskilt hos äldre vuxna.

7. Sömhjälpmedel och muskelavslappande medel

Läkemedel som används för att underlätta sömnen eller slappna av muskler har ofta lugnande egenskaper som kan försämra minnet och uppmärksamheten.

Exempel:

Zolpidem (Ambien)

Cyklobensaprin (Flexeril)

Risker: Långvarig användning kan eventuellt öka risken för kognitiv försämring.

Vad kan du göra?

1. Se över dina mediciner

Om du eller en nära och kära är över 70, se regelbundet över alla mediciner med en vårdgivare. Fråga om några läkemedel kan ersättas med säkrare alternativ eller om dosen kan justeras.

2. Var uppmärksam på polyfarmaci

Att ta flera mediciner ökar risken för läkemedelsinteraktioner och biverkningar. Konsolidering av behandlingar eller eliminering av onödiga läkemedel kan minska dessa risker.

3. Anta icke-farmaceutiska strategier

I vissa fall kan livsstilsförändringar minska behovet av mediciner som försämrar minnet:

Öva god sömnhygien istället för att lita på sömntabletter.

Hantera ångest eller depression genom rådgivning eller mindfulness-övningar.

Åtgärda smärta med sjukgymnastik eller akupunktur.

4. Håll dig fysiskt och mentalt aktiv

Regelbunden motion, en hälsosam kost och kognitiva aktiviteter (som pussel eller läsning) kan hjälpa till att lindra de kognitiva effekterna av mediciner.

Medan många mediciner kan stödja hälsa och välbefinnande, medför vissa risker för minne och kognitiv funktion, särskilt hos äldre vuxna.

Genom att förstå dessa risker, diskutera problem med vårdgivare och utforska alternativa behandlingar är det möjligt att minimera påverkan på minnet och behålla ett skarpt sinne långt in i de gyllene åren.

HÄLSA

Åtta goda vanor för att hålla din hjärna ung

Åldrande är en naturlig process, men de val vi gör varje dag kan avsevärt påverka hur våra kroppar och sinnen åldras.

Vår hjärna, kontrollcentret för alla kroppsfunktioner och tankar, är särskilt känslig för åldrande. Lyckligtvis har forskning visat att vissa hälsosamma livsstilsvanor kan bromsa hjärnans åldrande och minska risken för minnesrelaterade sjukdomar som demens. Dessa vanor, som härrör från American Heart Associations riktlinjer "Life's Essential 8", främjar inte bara hjärthälsan utan också hjärnans vitalitet.

En ny studie utförd av forskare vid University of Maryland belyser vikten av dessa vanor. Genom att analysera livsstilar och MRI-skanningar av nästan 19 000 deltagare i åldrarna 40 till 69 fann studien att individer som följde dessa vanor hade hjärnor som verkade yngre än deras kronologiska ålder. Varje 10-poängs ökning av deras livsstils-poäng motsvarade en hjärna som i genomsnitt var 113 dagar yngre när det gäller vit substans. Vit substans, som bär meddelanden i hjärnan, är avgörande för effektiv informationsbehandling och krymper när vi åldras.

Låt oss utforska dessa åtta viktiga vanor som kan hålla din hjärna ungdomlig och motståndskraftig.

Och den 1 januari är en bra dag för att förbättra en vana.

1. Ät en hälsosam kost

En näringsrik kost utgör hörnstenen i en hälsosam kropp och själ. Fokusera på livsmedel som är rika på näringsämnen, till exempel:

Frukt och grönsaker: Ger viktiga vitaminer, antioxidanter och fibrer.

Fullkorn: Stödjer hållbar energi och kognitiv hälsa.

Baljväxter och bönor: Utmärkta källor till växtbaserade proteiner och fibrer.

Nötter och frön: Rik på hälsosamma fetter och hjärnstärkande näringsämnen som omega-3.

Magra proteiner: Inkludera fjäderfä, fisk och växtbaserade alternativ för att stödja hjärnans funktion. Undvik bearbetade livsmedel, sockerhaltiga mellanmål och för mycket mättade fetter, som kan skada både hjärt- och hjärnhälsan.

2. Få regelbunden motion

Fysisk aktivitet är ett kraftfullt verktyg för hjärnans hälsa. Att ägna sig åt minst 150 minuters måttlig träning (t.ex. rask promenad eller simning) eller 75 minuters intensiv aktivitet (t.ex. löpning) per vecka ökar blodflödet till hjärnan och främjar tillväxten av nya neurala kopplingar. Träning minskar också stress och förbättrar minnet och hu-

möret, vilket är avgörande för det kognitiva välbefinnandet.

3. Undvik tobak

Rökning och användning av e-cigarett skadar blodkärlen, minskar syreflödet till hjärnan och påskyndar kognitiv försämring. Att sluta röka i alla skeden av livet kan leda till betydande förbättringar av hjärnans hälsa och den totala livslängden.

4. Prioritera sömn

Sömn är viktigt för hjärnans reparation och konsolidering av minnet. Sikta på 7-9 timmars kvalitetssömn varje natt. Dålig sömn eller sömnbrist kan leda till problem som försämrat minne, humörstörningar och en ökad risk för demens. Att etablera en konsekvent sömnrutin och skapa en avkopplande miljö vid sänggåendet kan bidra till att förbättra sömnkvaliteten.

5. Håll en hälsosam vikt

Att hålla ditt kroppsmasseindex (BMI) under 25 minskar risken för fetmarelaterade tillstånd som kan skada hjärnan, såsom diabetes och högt blodtryck. En hälsosam vikt stöder också bättre rörlighet och energinivåer, vilket möjliggör en aktiv livsstil som gynnar kognitiv funktion.

6. Kontrollera kolesterolnivåerna

Höga nivåer av "dåligt" LDL-kolesterol kan leda till plackupbyggnad i artärer, vilket begränsar blodflödet till hjärnan. Regelbundna kontroller och kostförändringar - som att minska mättade fetter och öka fiberintaget - kan bidra till att upprätthålla hälsosamma kolesterolnivåer och skydda hjärnans hälsa.

7. Hantera blodsockernivåerna

Förhöjda blodsockernivåer kan skada

blodkärl och nerver, vilket ökar risken för tillstånd som diabetes och kognitiv försämring. Att övervaka ditt blodsocker och äta en balanserad kost med livsmedel med lågt glykemiskt index kan hjälpa till att förebygga dessa problem.

8. Övervaka blodtrycket

Högt blodtryck, som ofta kallas den "tysta mördaren", kan leda till stroke och andra tillstånd som påverkar hjärnans funktion negativt. Att hålla ditt blodtryck under 120/80 mmHg genom livsstilsförändringar och, vid behov, medicinering, kan skydda din hjärna från skador.

Varför dessa vanor är viktiga

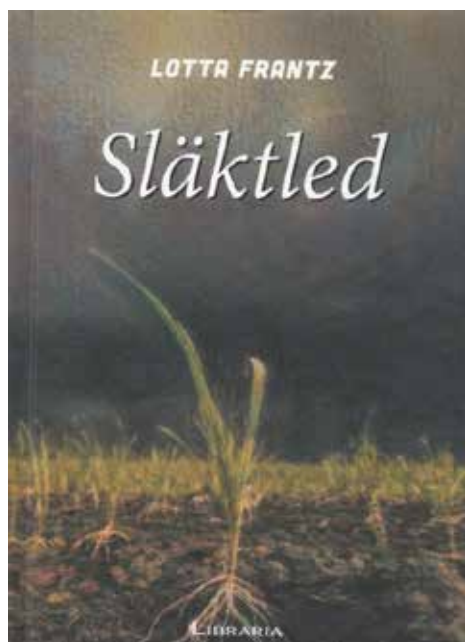
Att följa dessa åtta vanor stöder inte bara hjärnans hälsa utan bidrar också till det allmänna välbefinnandet. Den kumulativa effekten av att äta bra, hålla sig aktiv och hantera viktiga hälsomått säkerställer att hjärnan får de näringsämnen, syre och stimulans den behöver för att hålla sig skarp.

Genom att införliva dessa vanor i din dagliga rutin kan du vidta proaktiva åtgärder för att skydda din hjärna mot för tidigt åldrande och minnesrelaterade sjukdomar. Börja smått - fokusera på en eller två vanor och bygg gradvis vidare därifrån. Med tiden kan dessa förändringar leda till djupgående fördelar, vilket håller din hjärna ungdomlig och ditt sinne smidigt långt upp i åren.

Din hjärna är din mest värdefulla tillgång. Vårda den med omsorg, och den kommer att tjäna dig väl under hela ditt liv.

BÖCKER

Några av årets böcker

Författare: Lotta Frantz

SLÄKTLED

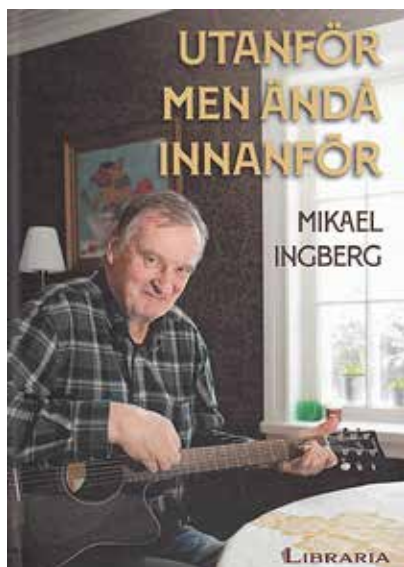
Förlag: Libraria

313 sidor

En bok för österbottningar skriven av en österbottning om österbottningar

Då Signe föddes för 100 år sedan dog hennes mor. I denna bok följer vi hennes och hennes barns och barnbarns liv under ett sekel. Vi som är hemma på den österbottniska slätten känner igen oss.

Just så här var det.

Författare: Mikael Ingberg

UTANFÖR MEN ÄNDÅ INNANFÖR

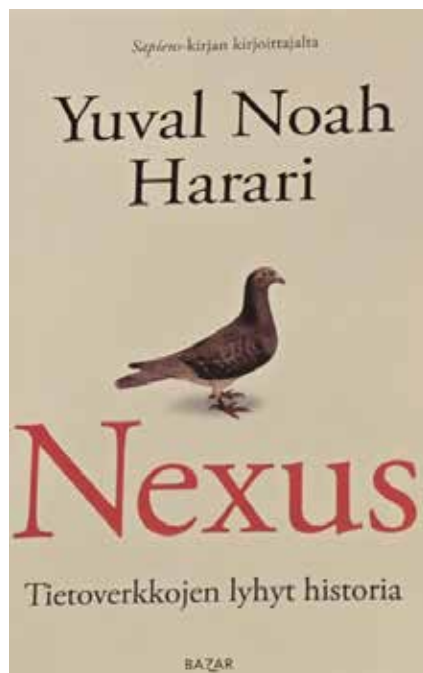
Förlag: Libraria

290 sidor

Från sockerbetsodling till fårfarmare

Men däremellan ett liv fyllt av upplevelser i den finlandssvenska ankdammens historia.

men. I Utänför men ändå innanför berättar Mikael Ingberg själv, öppet och ärligt, om sin karriär och finländsk politik och business under en turbulent tid i Finlands historia. "Memoarer och andra lögner" är rubriken på första kapitlet. Men detta är inga lögner. Detta är sanningen om ankdammens historia.

Författare: Yuval Noah Harari

NEXUS

Förlag: Natur Kultur

481 sidor

en kort historik över informationsnätverk från stenåldern till AI

Yuval Noah Hararis "Nexus" fördjupar sig i bioteknikens djupgående och potentiellt transformerande inverkan på mänskligheten. Han utforskar hur framsteg inom områden som genredigering, hjärn-datorgränssnitt och syntetisk biologi är redo att i grunden förändra våra kroppar, sinnen och till och med vår definition av vad det innebär att vara människa.

Varför du borde läsa den:

Tankeväckande: "Nexus" tvingar läsarna att brottas med djupgående frågor om mänsklighetens framtid. Det utmanar våra antaganden om fri vilja, identitet och själva essensen av att vara människa.

A Vision of the Future: Harari målar upp en levande bild av potentiella framtidsscenarioer, vissa utopiska, andra dystopiska, drivna av bioteknikens

snabba utveckling. Detta hjälper oss att förutse och kanske till och med forma den framtid vi vill skapa.

Tillgängligt skrivande: Trots att han hanterar komplexa vetenskapliga koncept, presenterar Harari dem på ett tydligt och engagerande sätt, vilket gör boken tillgänglig för en bred publik.

Etiska överväganden: "Nexus" belyser de avgörande etiska dilemman som uppstår från dessa tekniska framsteg. Det uppmanar oss att överväga de sociala, politiska och ekonomiska konsekvenserna av dessa tekniker och att se till att de utvecklas och används på ett ansvarsfullt sätt.

I grund och botten är "Nexus" ett måste att läsa för alla som är intresserade av mänsklighetens framtid. Det är en tankeväckande och insiktsfull utforskning av de djupgående förändringar som ligger framför oss, och den fungerar som en värdefull påminnelse om vikten av genomtänkta och etiska överväganden när vi navigerar i detta okända territorium.

Författare: Tommy Karlsson

SPÖKHISTORIER FRÅN SVENSK-FINLAND

Förlag: Libraria

Skrämmande berättelser om spöken, häxor och hemsökta gårdar.

I Malax såg skolbarnen två halvmeter långa gummor, I Sundom sopar Blindlsak sin trappa ännu. Och "vita frun" hon bor nog ännu i Tottesund. Om allt detta och mycket kulturhistoriskt värdefullt från våra bygder kan Du läsa om i Spökhistorier från Svensk-Finland.

Med illustrationer av Nils Huldén.

ASTRONOMI

I en vågad teknisk bedrift har NASA:s Parker Solar Probe framgångsrikt slutfört sin senaste och farligaste dykning in i solens brännheta atmosfär.

Rymdfarkosten, som är konstruerad för att tåla temperaturer som är varmare än Venus yta, flög nyligen bara 3,8 miljoner miles ovanför solens yta och färdades i hisnande 430 000 miles i timmen.

Trots att den står inför ett brinnande dop i solens korona har Parker Solar Probe sänt en fyrsignal tillbaka till jorden, vilket bekräftar dess överlevnad och driftstatus. Uppdragskontrollen vid Johns Hopkins Applied Physics Laboratory bröt ut i jubel när signalen togs emot, vilket markerade en viktig milstolpe i mänsklighetens strävan att förstå vår närmaste stjärna.

En resa in i eldens hjärta

Parker Solar Probe, ett bevis på mänsklig uppfinningsrikedom, är på uppdrag att lösa mysterierna med solens korona, ett område där temperaturen oförklarligt stiger till miljontals grader, långt över värmen på solens synliga yta. Genom att ge sig ut i denna extrema miljö hoppas forskarna kunna avslöja hem-

ligheterna bakom solvinden, en kontinuerlig ström av laddade partiklar som strömmar utåt från solen och kan störa jordens magnetfält.

Att möta solens raseri

För att överleva solens intensiva värme och strålning krävs den senaste tekniken. Parker Solar Probe är utrustad med en toppmodern värmesköld som kan motstå temperaturer över 2 500 grader Fahrenheit. Denna innovativa sköld, tillverkad av ett kolkompositmaterial, skyddar rymdfarkostens ömtåliga instrument och elektronik från solens brännande strålar.

Avslöja solens hemligheter

De data som Parker Solar Probe samlar in under denna närkontakt kommer att ge ovärderliga insikter om solens betende. Forskare kommer att analysera mätningar av solvinden, magnetfält och energetiska partiklar för att få en djupare förståelse för hur solen påverkar rymdväderhändelser, såsom solstormar och koronamassutkastningar,

som kan störa kommunikationssystem, skada satelliter och till och med utgöra risker för astronauter.

Ett skatt av upptäckter

Parker Solar Probe-uppdraget är en hyllning till det visionära arbete som utfördes av Dr. Eugene N. Parker, den berömda astrofysikern som först förutspådde solvindens existens. Detta djärva uppdrag fortsätter att tänja på gränserna för rymdutforskning och inspirerar framtida generationer av forskare och ingenjörer att sikta mot stjärnorna.

Bild gjord av Parker Solar Probe-konstnär

Konstnärens koncept av rymdfarkosten Parker Solar Probe som närmar sig solen. Parker Solar Probe, som skjuts upp 2018, kommer att ge nya data om solaktivitet och ge viktiga bidrag till vår förmåga att förutse stora rymdväderhändelser som påverkar livet på jorden. NASA/Johns Hopkins APL/Steve Gribben
Public Domain

Biblioteket i Brändö

BIBLIOTEK

Biblioteket i Brändö får fortsätta

Brändö bibliotek i Vasa räddat

Brändö bibliotek i Vasa får fortsätta sin verksamhet. Biblioteket, som har funnits sedan 1929 i ett hus ritat av Carl Schoultz, har i flera

år hotats av stängning. I augusti beslöt stadsstyrelsen att biblioteket skulle läggas ner vid årsskiftet, men brändöborna accepterade inte beslutet. Under ledning av Heimo Hokkanen samlade invånarna in över 5000 namn på en protestlista,

som överlämnades till stadsstyrelsens ordförande Joakim Strand. Den 11 november beslöt stadsfullmäktige att biblioteket får fortsätta sin verksamhet.

Detta är ett tydligt exempel på att medborgarengagemang kan göra skillnad

**Tjusningen med långfärds-
skridskoåkning**

FRILUFTSLIV I VASA

Att hitta friheten på isen i Vasa: tjustringen med långfärdsskridskoåkning

Långfärdsskridning, även känd som äventyrsskridskoåkning, är mer än att bara glida över en frusen sjö. Det är en spännande blandning av utforskning, fysisk utmaning och en djup koppling till vinterlandskapet.

Och i Vasa finns det många områden där man kan njuta av den här typen av skridskoåkning.

Oavsett om du korsar stora frusna hav, navigerar i slingrande floder eller bara njuter av lugnet i en avskild damm, erbjuder turskridskoåkning en unik och oförglömlig upplevelse.

Glädjen på den öppna isen

Attraktionskraften med långfärdsskridskor ligger i dess frihet. Obundna

av en rink kan skridskoåkare utforska vinterlandskapet i sin egen takt. Känslan av att glida utan ansträngning över en orörd isyta är verkligen magisk. Tystnaden, som bara bryts av den mjuka rytmen av dina egna andetag och en och annan knastrande is, är djupt meditativ.

Säkerheten först: Viktiga försiktighetsåtgärder

Även om lockelsen med den öppna isen är obestridlig, måste säkerheten alltid vara av största vikt.

Åk aldrig ensam: Ta alltid med en skridskokompis eller gå ut i en grupp.

Kontrollera isförhållandena noggrant: Innan du ger dig ut på något vatten, bedöm noggrant istjocklek och stabilitet. Använd en isborr eller mejsel för att kontrollera med jämna mellanrum. Kom ihåg att isförhållandena kan förändras snabbt på grund av faktorer som temperaturfluktuationer, strömmar och snötäcke.

Bär lämplig skyddsutrustning: Detta

inkluderar en flytväst eller flytanordning, en hjälm och ishackor för självräddning i händelse av ett fall genom isen.

Bär med dig ett första hjälpen-kit och en kommunikationsenhet: En mobiltelefon i ett vattentätt fodral eller en handhållen radio kan vara avgörande i en nödsituation.

Planera din rutt och informera någon om dina planer: Låt en betrodd vän eller familjemedlem veta din tänkta rutt och beräknad återkomsttid.

Var medveten om din omgivning: Var uppmärksam på potentiella faror som sprickor, tunn is och öppet vatten. Undvik skridskoåkning i närheten av rörligt vatten, t.ex. in- och utlopp.

Vänd tillbaka om förhållandena försämras: Tveka inte att vända tillbaka om isen blir osäker eller om du stöter på oväntade utmaningar.

Viktig utrustning för långfärdsskridskoåkning

Skridskor: Rejåla skridskor med bra stöd för vristen är viktiga. Tänk på skridskor som

är speciellt utformade för skridskoåkning utanför isen, som ofta har bättre grepp och hållbarhet.

Isdubbar: Dessa ger extra grepp på hala ytor och kan hjälpa till att förhindra fall.

Flytväst eller flytanordning: Detta är avgörande säkerhetsutrustning och bör alltid bäras.

Hjälm: En hjälm kan skydda ditt huvud vid ett fall.

Ishackor: Dessa är viktiga för självräddning om du faller genom isen.

Varma kläder och vattentäta ytterkläder: Klä dig i lager för att hålla dig varm och torr.

Ryggsäck: Packa viktiga saker som snacks, vatten, ett första hjälpen-kit och en kommunikationsenhet.

Omfamna äventyret

Turåkning på skridskor är en givande upplevelse som ger ett unikt perspektiv på vinterlandskapet. Genom att prioritera säkerhet och respektera naturens kraft kan du njuta av friheten och spänningen i att utforska den frusna världen under dina fötter. Kom ihåg att skönheten med långfärdsskridskoåkning inte bara ligger i destinationen utan också i själva resan.

KONST

Eero Järnefelts Sveden har rest runt i världen Och nu är den i Vasa

Eero Järnefelts målning Kaski/Sveden från 1893 har blivit ett av de mest kända verken från den finländska konstens guldålder. Verket som skildrar svedjebruk är dock mycket mer än bara en skicklig skildring av den finska landsbygden. Den har också gjort en anmärkningsvärd resa runt om i

världen och besökt många utställningar runt om i världen.

När Järnefelt målade Kaski kunde han knappast ha föreställt sig att verket skulle bli så populärt och att det skulle presenteras för en så bred publik. På den tiden var svedjebruk fortfarande en väsentlig del av det finländska jordbruket, men samtidigt var det i förändring. Skogsbruket utvecklades så småningom och ersatte det traditionella svedjebruket, och Järnefelt ville föreviga denna försvinnande fas i

livet.

Kaski har ställts ut på ett flertal utställningar både i Finland och utomlands. Verket har rest till Japan, de nordiska länderna, stora europeiska städer som London, Madrid, Barcelona och Rom. År 1900 sågs Kaski på världsutställningen i Paris, där den belönades med en guldmedalj.

Utställningsresorna har varit en betydande del av tavlans historia. Med hjälp av dem har verket nått en bred publik och presenterat den finländska konsten för världen. Samtidigt

har mässresorna också varit utmanande, eftersom arbetets säkerhet måste tas om hand noggrant. Kaski är skyddad med plexiglas för att hålla den i bästa möjliga skick för kommande generationer.

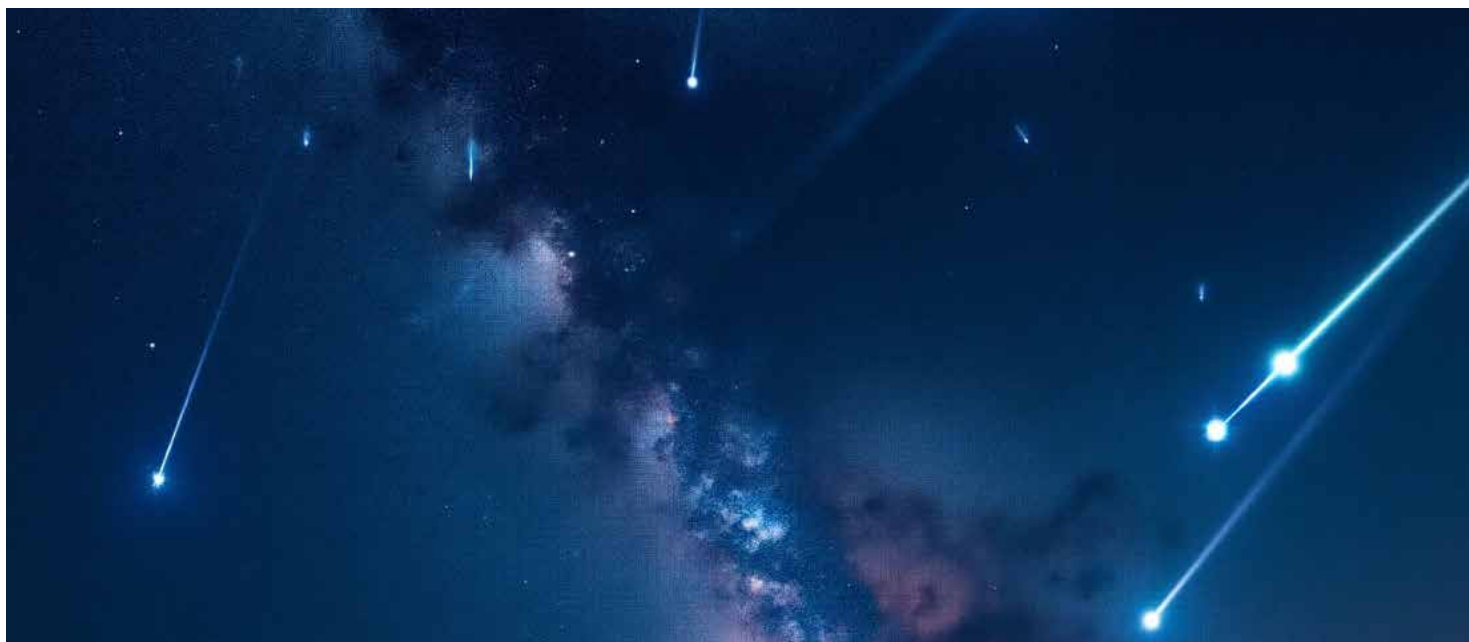
Kaskis resor runt om i världen berättar mycket om hur konsten kan överskrida kulturella gränser och förena människor. Verket har fungerat som en ambassadör för kulturen och presenterat den finländska identiteten och landskapet runt om i världen. Samtidigt har den också väckt diskussion

om hur det finländska samhället har förändrats och hur traditioner har försvunnit.

Järnefelts Sveden är mycket mer än bara en målning. Det är ett konstverk som har levt ett eget liv och rest runt i världen. Den är också en viktig del av Finlands kulturhistoria, den påminner oss om vårt förflutna och får oss att fundera över vår framtid. Målningen har sitt hem på Ateneum i Helsingfors. Men nu finns den här målningen i Vasa, Tikanojas konsthem.

ASTRONOMI

Ett himmelskt skådespel: Bevittna Kvadrantidernas meteorregn i Österbotten

Meteorskuren Kvadrantiderna, en av årets mest produktiva himmelska händelser, pryder just nu Österbottens himmel och kommer att fortsätta att göra det till den 12 januari. Detta årliga astronomiska fenomen erbjuder en hisnande uppvisning av stjärnfall, fångslande skywatchers med sin briljans.

En kort historia om kvadrantiderna

Quadrantiderna är unika på flera sätt. Till skillnad från de flesta meteorskurar som kommer från kometer, tros deras moderkropp vara en asteroid, 2003 EH1. Denna asteroid, ett jordnära objekt, tros vara en rest av en sedan länge död komet.

Duschens namn kommer från dess strålände punkt, det uppenbara ursprunget till meteorerna på him-

len. Denna strålände punkt ligger inom den tidigare stjärnbilden Quadrans Muralis, som nu är en del av stjärnbilden Boötes.

Observation av Kvadrantiderna i Österbotten

Toppaktivitet: Quadrantids toppar vanligtvis runt de första dagarna av januari och producerar upp till 120 meteorer per timme under idealiska förhållanden. Hitta strålaren: Hitta stjärnbilden Boötes, lätt att känna igen på sin distinkta drakeform. Strålningspunkten kommer att vara nära Stora björnen.

Bästa visningsförhållanden:

Dark Skies: Hitta en plats borta från stadsljus och artificiell belysning. Klart väder: Molnfri himmel är avgörande

för optimal visning. Tålmod: Duschen kanske inte är konstant. Ha tålmod och låt dina ögon anpassa sig till mörkret. Värme och komfort: Klä dig varmt i lager eftersom temperaturen kan sjunka avsevärt under natten. Ta med en filt eller en vilstol för att göra din observation mer bekväm. Tips för att observera meteorskurar:

Kom tidigt: Ge dina ögon gott om tid att anpassa sig till mörkret. Ha tålmod: Meteorskurar är oförutsägbara. Slappna av och njut av upplevelsen. Undvik att titta på din telefon: Det starka ljuset från din telefon kommer att minska ditt mörkerseende. Dela upplevelsen: Bjud in vänner och familj att gå med dig för en minnesvärd kväll under stjärnorna. Säkerhetsföreskrifter:

Observera aldrig ensam: Ha alltid en följeslagare med dig. Var medveten om din omgivning: Undvik att ge dig ut på okända eller potentiellt farliga områden.

Kontrollera väderprognosen: Var beredd på växlande väderförhållanden. Quadrantids meteorregn erbjuder en unik möjlighet att bevittna universums underverk. Genom att följa dessa tips och hitta en lämplig plats i Österbotten kan du öka dina chanser att uppleva detta him-

melska skådespel.

Denna information är endast för allmän vägledning. Prioritera alltid säkerheten och kontrollera lokala väderförhållanden inn

an du ger dig ut för att observera någon astronomisk händelse.

Vi hoppas att du får en tydlig och trevlig upplevelse av att observera Quadrantids meteorregn!

Bilder: Ett AI-artist intryck av Kvadrantidernas meteoritdusch.

ASTRONOMI

Jordens tillfälliga måne: En himmelsk underlighet

I en överraskande kosmisk händelse fick jorden en kort tid en andra måne i höstas. Den 29 september 2024 fångades en liten asteroid, med beteckningen 2024 PT5, in av vår planets gravitation och blev en tillfällig naturlig satellit.

Fastän denna himmelska besökare var liten, var den en betydande astronomisk händelse. Även om den inte var synlig för blotta ögat kunde astronomer spåra och studera den med hjälp av kraftfulla teleskop.

Den exakta storleken på 2024 PT5 håller fortfarande på att fastställas, men den var troligen några meter i diameter. Att asteroider fångas in är en ovanlig händelse, men inte helt ovanligt. Att

ha en tillfällig måne i flera veckor är dock ett unikt fenomen. Den tillfälliga månen undkom så småningom jordens gravitationskraft och återvände till sin ursprungliga omloppsbanan runt solen.

Denna himmelska händelse ger forskare en värdefull möjlighet att studera jordnära objekt och förstå deras potentiella inverkan på vår planet. Genom att observera 2024 PT5 kan forskare få insikter om sammansättningen, omloppsbanan och beteendet hos dessa rymdstenar.

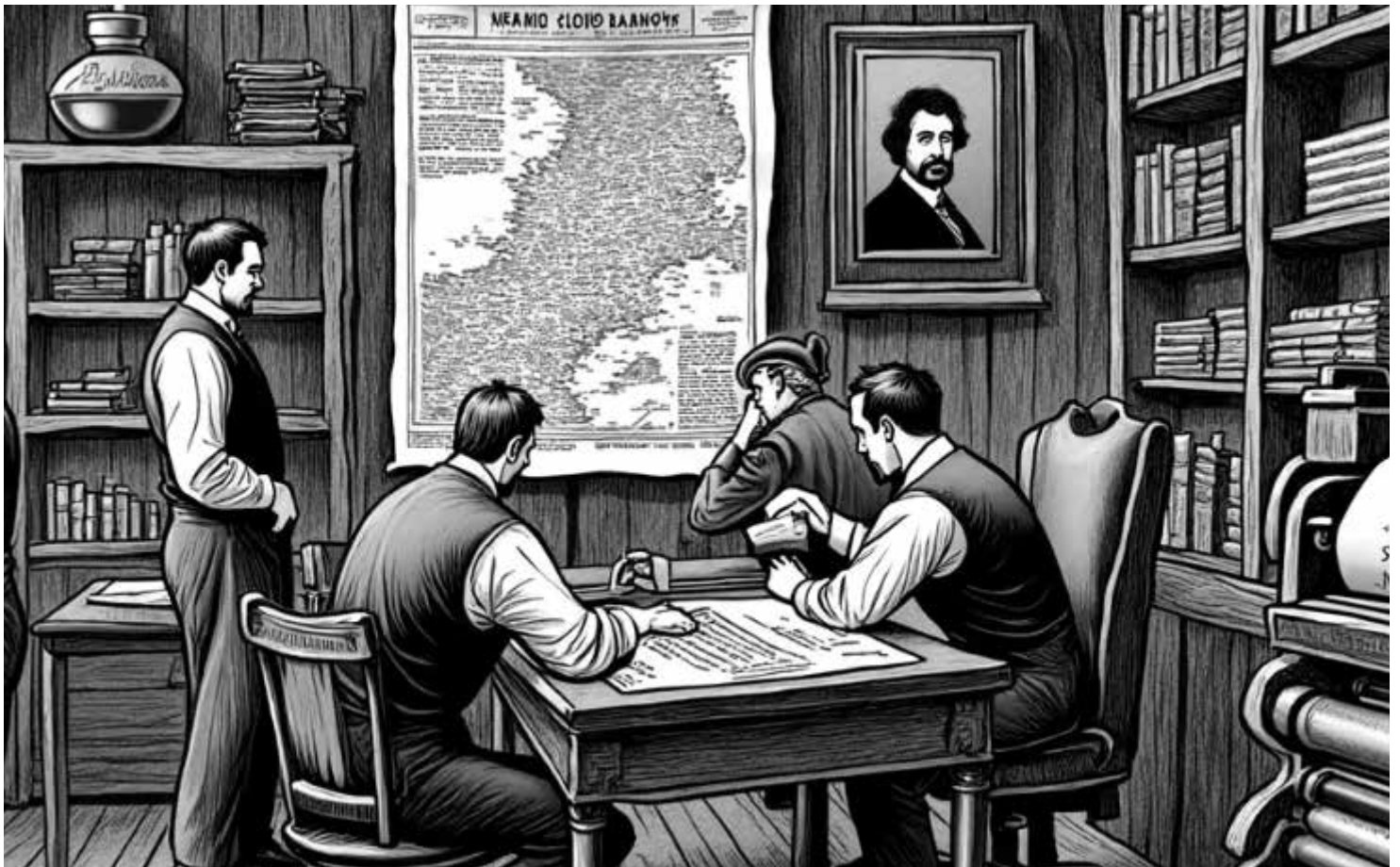
Och vilken underbar "Trivial Pursuit"-fråga! "Hur många månar hade vår jord i oktober 2024?"

Nu vet du svaret. Två

Bild: Ett konstnärligt intryck av öronen och dess två månar. Och till höger en asteroid av samma storlek som PT5.

DAGSTIDNINGAR

Att göra en dagstidning på 1860-talet

Följande rätt humoristiska skildring publicerad i Helsingfors Dagblad den 12.1.1867 om hur det var att göra en dagstidning på 1860-talet är läsvärd. Och det kan man konstatera, inte mycket har förändrats på tidningsredaktionerna på 158 år.

”Har väl någon riktigt tagit reda på det stora maskineri, som måste sättas i gång, och vilken underlig apparat av de mest olika personer och ting, som måste komma i rörelse, innan en större daglig tidning ligger färdig att distribueras av tidningsutdelarna?

Måne du har tänkt på det, outtröttliga läsare, när du om morgonen öppnar din dörr och tager din andliga förmiddagsföda upp från golvmattan, eller hämtar den från det säkrare gömstället

i lådan ”för brev och tidningar” och därefter njuter dess mycket blandade beståndsdelar tillsammans med din, som jag vill hoppas, välsmakande kaffe; när du med kritisk blick genomlöper den ledande artikeln för att se om bladets utrikes politiker har samma ”berättigade” fruktan som du, för att krutexplosionen i Helsingfors skall utöva ett märkbart inflytande på priset av fönsterglas på den utländska marknaden: när du som delägare i ångfartyget Ettan får läsa att båten behöver dubbelt mera kol än vad den inbringar; eller när din estetiska blick klarnar vid att läsa en kritik över ”människan från Eldsön”; eller när ditt hjärta sympatiskt klappar vid att läsa om en gruvlig olyckshändelse eller något dylikt?

Måne du, älskvärdaste av alla

läsarinor, har tänkt på det att när du med feberaktig hastighet och ett krossande förakt för händelserna i Spanien eller preussiska lantdagen, ”trafikinkomsten från kanalema” och ”Skeppslistan”, huvudstupa har störtat dig ned i källarvåningen för att se vad slutet för Theobald var, då han i sista numret just stod i begrepp att i midnattens skumma timma bestiga det bombfasta tornet med en blindlykta i munnen, framvisande en rad av pärlvita tänder, och en pistol i varje av de små aristokratiska, men kraftfullt byggda händerna?

Måne ni, alla århundradets tallösa tidningsslukande individer, från statsmannen på taburetten till kaffegumman på torget, har tänkt på detta?

Vi vågar modigt svara nej; och

med mindre än att man själv sett det kan man inte få en riktig föreställning om det arbete som följer med en tidning, innan den före-ligger för er i sin slutliga form.

Det är bäst att man besöker en redaktion kl. 5 på eftermiddagen. Maskineriet är i full gång, då bladets personal helt säkert alla besöker ett möte för att dels berätta vad de under förmiddagen producerat, dels för att lägga sista handen vid det som läsarna följande morgon skall hämta idéer för sina samtal vid kaffebordet eller i konditorierna. Korrekturläsaren är redan på sin plats och iordningsställer sitt arbete.

Faktorn, detta sättarenes öfverhufvud, som av de invigde kallas med det fasaväckande namnet "Ombrytaren" – ett namn som nästan låter en komma att tänka på stegel och hjul – tittar in till chefredaktören och frågar: Kan man få manuskript på första artikeln?

Han får ett jakande svar, och inhänder ett par "matsedlar", som redan ligger på bordet för hans räkning.

En "matsedel", mitt herrskap, är i tidningspråket någonting helt annat än denna gomretande lista, som på värdshuset begynner med "ostron" och slutar med "röd-betor och pickles".

Den kan reta allt utom gommen, och innehåller stundom så hårdsmälta kråkfötter, att din hjärna, kära läsare, lätt kunde börja lida av försämrad matsmältning. Matsedlarna är dessa smala pappersrimsor, på vilka pennan ofta med ilande brådska rusar åstad, och hvilka för snabbhetens skull erhålla sitt andliga innehåll blott på den ena sidan. När hela personalen, efter väl fördelat arbete, är i sin verksamhet, flyger det en

Denna handtryckspress från början av 1800-talet har funnits i ett tryckeri i Gamla Vasa. Sannolikt har Vasabladets föregångare tidningen Ilmarinen tryckts med denna press. Då Vasa liksom tryckeriet brann år 1852 föll pressen genom golvet till källaren och bröt alla 4 benen, men tryckpressen kunde repareras och användes också efter detta. Tryckpressen finns nu på Tryckerimuseet i Stundars, nära Vasa.

rätt artig mängd sådana matsedlar från dess händer.

Utom artiklarna och notiserna får "ombrytaren" vanligen till vägkost ett par "All-mänheter" på köpet, d. v. s. några af de insända uppsatser, som ingå under den gemensamma rubriken. Han avlägsnar sig nu på en stund, lastad med sitt byte.

Nu kommer posten och med den en packe brev och tidningar. Utrikes-journalisten "slukar" skyndsamt deras innehåll, sjöfarts- och

handelsreferenten flyger med blicken igenom de långa listorna på alla världens fartyg, för att ett ögonblick, dröja vid ett skeppsnamn som förekommer honom bekant – han måste så vitt möjligt känna Finlands skeppskalender utantill – och annoterar nu på vilket hav dess flagga sednast varit synlig. En tredje man griper till röststiftspennan och märker de anlända bladen i marginalerna, för att sedan förpassa dem till den omätliga sätta-repersonalen.

Tidningsredaktionens två viktiga verktyg fordom - telefonen och skrivmaskinen. Telefonen och skrivmaskinen finns på Tryckerimuseet i Stundars, nära Vasa. Telefoner blev nog mera allmänna först närmare slutet av 1800-talet

Brefven brytas, genomläsas, och det som genast skall användas ges i händerna på springgossen, hvilken som ett perpetuum mobile rör sig mellan byrån och tryckeriet; en annan del brev läggs åsido till följande dag, andra åter vandra direkt i papperskorgen.

Under allt detta kommer och går folk oupphörligt. En person hämtar någon notis, en annan begär en "puff", en tredje vill blott fördrifva tiden på byrån, tills det blir lagomt för honom att gå i något sällskap.

Det skrivs, pratas, bullras — och det hela är insvept i tobaksrök. Ännu en gång sticker ombrytaren in sitt hufvud:

— Huru stå vi i dag? frågar chefredaktören.

— Sexton spalter text och sex spalter annonser! (och det finnes inalles 20!) säger han med en bedröfvad blick, som antyder ett: tyvärr!

— Så låta vi några "allmänheter" stryka, t. ex. den om frökenreformen.

— Skall den då alls icke in?

— Nej, den får stå öfver till nästa nummer. Mamsellerna kunna få vara mamseller en dag längre.

Småningom är arbetet på byrån slut. Klockan lider till halv tio och personalen avlägsnar sig, den ena efter den andra.

Endast korrekturläsaren sitter troget kvar vid sin pulpet, omgiven av pappersrem-sor. Han deklamerar halvhögt vad han läser; utan uppehåll flyter ordströmmen fram, intill dess han stannar vid en fras, som till och med förekommer en korrekturläsare för stark. Det är då någonting rakt uppåt väggarna som insmugit sig. Han småler och korrigerar, det är hans enda fröjd. J, som med så mycken häftighet anfäller korrekturläsaren för att en bokstav är upp och ned. Ni borde besinna vilket tungt arbete han har, att varje dag från kl.

7 på eftermiddagen till 3 och 4 på morgonen stå och korrigerar. Det är så lätt för honom att blunda för ett och annat fel. Men Ni blundar icke för hans.

Om vi gör ett kort besök på tryckeriet, finna vi sättarna i fullt arbete framför sina kaster. Ej knäpp eller kny. De flitiga händerna gå oavbrutet mellan de särskilda facken, i hvilka bokstäverna ligga fördelade, och texterna överläts sålunda småningom bokstav för bokstav in i de långa raderna på "skeppen". Så stå de i sitt trägna arbete hela natten, intill morgonen, då deras värv är avslutat och då ombrytaren ensam blir kvar, för att ännu inbryta det sista i spalten och "tillrikta" den järn-ram, i hvilken varje sida är infattad. Nu får även han ro, sedan en sista granskande blick på byrån ägnats åt det färdiga bladet. Klockan är nu 4 på natten.

Men tro dock inke att livet på tryckeriet därmed upphör. Då sättarna avlägsnat sig, kommer tryckaren och hans hantlangare in genom dörren. De har njutit en kort nattsömn och samlas nu för att trycka tidningen. Man gör sig i ordning, pappret uppradas, formarna intagas och snart sättes pressen i gång. Lyckligt om man kan driva den med en ångmaskin; i motsatt fall använder man några karlar, vilkas döda blick och förstelnade anletsdrag antyda att de här blott representera "människo-kraft."

Den glupska maskinen matas oupphörligt med rena pappersblad, hvilka efter formerad bekantskap med valsarne och formarna, framträda som färdigtryckta tidningar. Det går undan för undan, till dess upplagan är uttryckt.

Klockan slår sex på morgonen,

HISTORISK KONST

Bopparder Pietà: En spegel av den kristna frälsningshistorien

Bopparder Pietà, ett mästerverk inom sen gotisk skulptur från slutet av 1300-talet, är mer än bara en avbildning av Marias smärtsamma möte med sin döde sons kropp. Det är en komplex symbol som är djupt rotad i den kristna tron och tar betraktaren med på en mångfacetterad andlig resa.

Denna skulptur av trä kan nu beundras på Ateneums utställning "Gothic Modern" fram till den 26 januari 2025.

Skulpturen, som i vanliga fall kan beundras på Liebieghaus skulptursamling i Frankfurt am Main, visar Maria som håller Kristi livlösa kropp i sitt knä. De två figurerna är förenade i en innerlig omfamning, ett uttryck för oändlig sorg och kärlek. Men Bopparder Pietà går utöver denna ytliga framställning. Bristen på hänvisningar till korsfästelsens plats – Golgota – och de reducerade attributen leder betraktarens blick bort från den konkreta historiska händelsen till de universella teman lidande, död och uppståndelse.

Beteckningen "Vesperbild" hänvisar till den kristna kvällsmässan, där Kristi korsväg återskapas. Bopparder Pietà speglar denna

tradition genom att ge troende möjlighet att identifiera sig med Kristi lidande och dela hans smärta. Den starka avbildningen av den döde Kristus uppmanar betraktaren att reflektera över sin egen död och acceptera det jordiska livets förgänglighet.

Men Bopparder Pietà är inte bara en avbildning av döden utan också en symbol för hopp. Den förmin-

skade avbildningen av Kristus riktar blicken mot hans barndom och påminner om hans födelse. Denna motsättning mellan död och födelse understryker kristendomens centrala budskap: att övervinna döden genom uppståndelsen. Den döde Kristus blir en symbol för befrielse från synd och ett löfte om evigt liv.

Bopparder Pietà är ett konstverk som

tilltalar sinnena och utmanar intellektet. Figurernas detaljrika utformning, de intensiva färgerna och det omsorgsfulla utförandet inbjuder betraktaren att fördjupa sig i scenen och uppleva figurernas känslor. Samtidigt öppnar skulpturen upp för en mängd tolkningsnivåer och stimulerar till teologisk reflektion.

Bopparder Pietà är ett vittnesbörd om

människors djupa tro under medeltiden. Det är ett konstverk som inte har förlorat sin relevans än idag och fortsätter att röra människor från hela världen. Skulpturen inbjuder oss att reflektera över livets stora frågor och finna tröst i det kristna hoppets budskap.

Botar kvinnliga läkare patienter bättre?

I en banbrytande studie som publicerats i *Annals of Internal Medicine* har forskare belyst en fascinerande trend inom sjukvården: patienter som behandlas av kvinnliga läkare tenderar att ha bättre resultat jämfört med de som behandlas av manliga läkare. Denna upptäckt är betydelsefull, särskilt eftersom den lyfter fram de nyanserade sätt på vilka kön kan påverka medicinsk vård och patienthälsa.

Översikt av studien

Studien, genomförd av ett team av ansedda forskare inklusive Atsushi Miyawaki, MD, PhD, Anupam B. Jena, MD, PhD, Lisa S. Rotenstein, MD, MBA, MSc och Yusuke Tsugawa, MD, MPH, PhD, analyserade Medicare-anspråk från 2016 till 2019. Denna storskaliga retrospektiva observationsstudie inkluderade ett 20% slumpmässigt urval av avgiftsfinansierade förmånstagare som var inlagda på sjukhus med olika medicinska tillstånd, med fokus på resultat som 30-dagars dödlighet och återinlägningsfrekvenser.

Huvudresultat

Studien undersökte 458 108 kvinnliga och 318 819 manliga patienter, där 31,1% av de kvinnliga och 30,6% av de manliga patienterna behandlades av kvinnliga läkare. De primära resultaten visade att både kvinnliga och manliga patienter hade lägre dödlighet när de behandlades av kvinnliga läkare. Fördelen var dock märkbart större för kvinnliga patienter.

Kvinnliga patienter: De justerade

dödlighetstalen för kvinnliga patienter som behandlades av kvinnliga läkare var 8,15%, jämfört med 8,38% för de som behandlades av manliga läkare. Detta motsvarar en genomsnittlig margineffekt (AME) på -0,24 procentenheter, vilket är statistiskt signifikant.

Manliga patienter: För manliga patienter var de justerade dödlighetstalen 10,15% för de som behandlades av kvinnliga läkare jämfört med 10,23% för de som behandlades av manliga läkare, med en AME på -0,08 procentenheter. Även om detta indikerar en liten förbättring, är det inte statistiskt signifikant.

Mönstren var liknande för återinlägningsfrekvenser, vilket ytterligare understryker de potentiella fördelarna med vård som ges av kvinnliga läkare.

Betydelsen av resultaten

Dessa fynd leder till en djupare undersökning av varför kvinnliga läkare kan uppnå bättre patientresultat. Potentiella faktorer kan inkludera skillnader i kommunikationsstilar, följsamhet till kliniska riktlinjer eller till och med en mer patientcentrerad vårdmetod som kvinnliga läkare kan använda.

Kommunikation och empati: Studier har visat att kvinnliga läkare ofta spenderar mer tid på att lyssna på sina patienter och är mer empatiska. Detta kan leda till en bättre förståelse för patienternas behov och mer skraddarsydda behandlingar.

Följsamhet till riktlinjer: Kvinnliga läkare visar sig ofta vara noggrannare med att följa kliniska riktlinjer, vilket kan förbättra patientresultat genom att säkerställa att bästa praxis konsekvent tillämpas.

Patientcentrerad vård: Kvinnliga läkare kan vara mer benägna att engagera sig i gemensamt beslutsfattande med sina patienter, vilket främjar en samarbetsmiljö som kan leda till bättre hälsoutfall.

Bredare implikationer

Implikationerna av dessa fynd är långtgående. För vårdinstitutioner antyder denna forskning att främja en mångsidig arbetsstyrka och stödja kvinnliga läkare kan ha en påtaglig positiv inverkan på patientvård. Det belyser också vikten av att överväga könsdynamik i medicinsk utbildning och professionell utveckling.

Begränsningar

Det är viktigt att notera att studiens fynd kanske inte kan generaliseras till yngre befolkningar, eftersom data hämtades från Medicare-förmånstagare, som vanligtvis är äldre. Ytterligare forskning behövs för att avgöra om dessa trender gäller över olika åldersgrupper och vårdmiljöer.

Slutsats

Studien drar en tydlig slutsats: patienter, särskilt kvinnor, upplever lägre dödlighet och återinlägningsfrekvenser när de behandlas av kvinnliga läkare. Även om de exakta orsakerna bakom dessa förbättrade resultat kräver ytterligare undersökning, understryker denna forskning den kritiska roll som kvinnliga läkare spelar för att förbättra patientvård. När vårdindustrin fortsätter att utvecklas bör dessa insikter inspirera till ansträngningar att stödja och stärka kvinnliga läkare, vilket i slutändan gynnar patienter över hela landet.

LJUSFESTIVAL

Lux Helsinki 8-12-1-2025 lyser upp de mörkaste dagarna

När vintern tar ett allt hårdare grepp om Helsingfors framträder en strålande kontrapunkt: Lux Helsinki. Denna årliga ljusfestival, som äger rum mellan den 8 och 12 januari 2025, förvandlar stadens välbekanta landskap till en hisnande duk av ljuskonst.

Lux Helsinki är mer än bara ett spektakel; Det är en hyllning till kreativitet och gemenskap. Under fem magiska nätter badar hjärtat av Helsingfors i ett kalejdoskop av färger och förtrollande installationer. Offentliga byggnader blir lysande skulpturer, parker förvandlas till eteriska underländer och gatubilder genomsyras av ett utomjordiskt

sken.

Festivalens styrka ligger i dess mångfald. Från uppslukande, interaktiva upplevelser till häpnadsväckande storskaliga projektioner – Lux Helsinki passar alla konstnärliga smaker. Lokala och internationella konstnärer samlas för att visa upp sina innovativa visioner och tänja på gränserna för ljus som medium. Att vandra genom den upplysta staden blir ett äventyr, där varje hörn avslöjar ett nytt underverk.

Lux Helsinki har en genomslagskraft som sträcker sig längre än till estetiken. Det främjar en känsla av samhörighet och delad glädje under

en tid på året som ofta förknippas med mörker och ensamhet. Festivalen uppmuntrar till utforskning och bjuder in både invånare och besökare att återupptäcka staden i ett nytt ljus. Det är en påminnelse om att även mitt i vintern kan man hitta skönhet och förundran.

Oavsett om du är en erfaren konstentusiast eller bara söker en magisk flykt från kylan är Lux Helsinki en upplevelse som du inte får missa. Så klä på dig, omfamna den krispiga vinterluften och fördjupa dig i Helsingfors ljusa hjärta. Låt Lux Helsinki lysa upp januari och väck din känsla av förundran.

ALKOHOLPROBLEM

Semaglutid (Ozempic): Ett lovande verktyg i kampen mot alkoholmissbruk

Alkoholberoende (AUD) är en komplex hälsotillstånd som kännetecknas av ihållande och problematisk alkoholanvändning. Trots att det finns många behandlingsalternativ kämpar många människor med att upprätthålla nykterhet. Ny forskning har dock belyst en möjlig ny terapeutisk väg: semaglutid.

Semaglutid, som ursprungligen utvecklades för behandling av typ 2-diabetes och fetma, har visat lovande resultat för att

minska alkoholkonsumtion och beteenden kopplade till överdrivet drickande. Detta läkemedel tillhör en grupp substanser som kallas glukagonliknande peptid-1 (GLP-1)-receptoragonister. GLP-1 är ett tarmhormon som reglerar aptit och blodsockernivåer. Genom att efterlikna GLP-1:s effekter kan semaglutid hjälpa till att minska suget efter alkohol, främja mättnadskänsla och dämpa impulsiva beteenden kopplade till alkoholmissbruk.

Prekliniska studier har visat att semaglutid är effektivt i djurmodeller för alkoholberoende. Forskare har observerat betydande minskningar i alkoholkon-

sumtion och alkoholens belönande effekter hos gnagare som behandlats med semaglutid. Dessa resultat tyder på att semaglutid kan ha en liknande påverkan på mänskligt beteende.

Även om de exakta mekanismerna bakom semaglutids effekter på alkoholmissbruk fortfarande undersöks har flera teorier föreslagits. En möjlighet är att semaglutid kan förändra hjärnans belöningsbanor och minska alkoholens förstärkande effekter. Dessutom kan semaglutid förbättra humöret och minska stress, två faktorer som kan bidra till alkoholanvändning.

Semaglutids potential som behandling för AUD är betydande. I en stor studie minskade sjukhusinläggningar på grund av alkoholmissbruk med en tredjedel. Läkemedlet erbjuder ett nytt angreppssätt för att hantera alkoholberoende genom att rikta in sig på de underliggande biologiska mekanismer som driver tvångsmässig alkoholkonsumtion. Det är dock viktigt att notera att ytterligare forskning krävs för att fullt ut förstå semaglutids effektivitet och säkerhet vid behandling av AUD.

Som med alla läkemedel kan semaglutid ha biverkningar, inklusive mag-tarmproblem som illamående,

kräkningar och diarré. Det är viktigt att rådgöra med en vårdgivare för att avgöra om semaglutid är ett lämpligt behandlingsalternativ och för att övervaka eventuella biverkningar.

Sammanfattningsvis representerar semaglutid en lovande utveckling inom behandlingen av alkoholberoende. Även om mer forskning krävs för att fullt ut klargöra dess verkningsmekanismer och långtidseffekter har detta läkemedel potential att revolutionera vårt sätt att närma oss alkoholmissbruk.

KÅSERI

Intelligens och visdom är inte samma sak

Intelligens och visdom – två ord som ofta används nästan synonymt, men som i själva verket är som två helt olika hundar i samma bur. Intelligence är en fartfylld border collie som vet hur man löser en Rubiks kub, medan Wisdom är en lugn gammal golden retriever som vet att kuben kan bära upp även ett instabilt bord. Båda har sina fördelar, men om du väljer fel hund för rätt situation kan du hamna mitt i en röra.

Smart tänker, klok vet

Intelligens är förmågan att lära sig, analysera och lösa problem. En smart person kan till exempel ta reda på hur man gör en fallskärm av en duk och gardiner om han faller från ett flygplan. En klok person, å andra sidan, skulle ha kontrollerat i förväg att han inte skulle gå ombord på ett plan med bara en motor, och piloten hade en dålig dag.

Häri ligger den största skillnaden mellan intelligens och visdom: en intelligent person kan hantera svåra situationer som en vis person aldrig befinner sig i. Detta förklarar varför så många smarta uppfinnare, forskare och entreprenörer skriver sina memoarer om fängelse eller konkurs – de är smarta, men ibland förvånansvärt lite kloka.

Historiens storerheter – men vilka?

Ta till exempel Aristoteles och Einstein. Aristoteles, som betraktade den antika världen, var utan tvekan vis. Han förstod livets stora principer, som att för mycket energi inte är bra, vilket är anledningen till att han mest hamnade och undervisade andra. Han missade dumma experiment som att testa om en person kunde hoppa från en klippa i Parnassus utan konsekvenser.

Albert Einstein, å andra sidan, var intelli-

gent. Han utvecklade relativitetsteorin och revolutionerade vår världsbild, men var kanske inte den klokaste personen i det praktiska livet. Han ska ha glömt sin adress och ofta varit tvungen att be om råd för att hitta ett hem. Sådana situationer skulle inte ha hänt Aristoteles – han skulle inte ens ha lämnat hemmet utan en pålitlig guide.

Smarta misstag och smarta undvikanden

I vardagen fattar smarta och kloka människor ofta olika beslut. En smart person kan köpa en mycket komplex och snygg kaffemaskin, vilket kräver en ingenjörsexamen för att förstå bruksanvisningen. Den vise mannen förbereder återigen kannakaffe, med vetskapen om att slutresultatet kommer att bli detsamma: koffein i blodet och ett glatt humör.

En smart person försöker lösa en äktenskaplig kris genom att köpa sin partners favoritbil. En klok person tar med sin partner på en promenad och lyssnar på vad den andra har att säga. Vid det här laget är det bra att komma ihåg att visdom och intelligens ibland också kan komma samman – det är då din partner får både en bil och en promenad, och förhållandet blomstrar.

Dumt geni och genial dåre

Det finns exempel i historien på människor som var intelligenta men inte särskilt visa. Napoleon Bonaparte, erövringens mästare i Europa, bestämde sig på vintern för att invadera Ryssland. Ett militärt geni, men samtidigt en vansinnig risktagare. En klok person skulle kanske ha funderat två gånger på om det är värt att marschera mitt i den sibiriska vintern, när det redan finns ett fint rike bakom honom.

Å andra sidan finns det historier om människor

som inte är särskilt intelligenta, men som ändå är extremt kloka. Många folkliga visdomar och ordspråk kommer från vanliga människor som aldrig gick i skolan, men som visste hur de skulle leva sina liv rationellt. Frasen ”skjut inte en fluga med en kanon” kan till exempel mycket väl komma från någon som insett att det inte alltid lönar sig att försöka för mycket.

Smart och klok på samma gång – den bästa kombinationen?

Naturligtvis skulle det vara idealiskt att vara både intelligent och klok, men eftersom ingen kan vara perfekt på alla sätt bör man nöja sig med att utveckla sina styrkor. En intelligent person bör lära sig att stanna upp och fråga sig om problemet överhuvudtaget är värt att lösa. En klok person, å andra sidan, skulle göra klokt i att prova nya saker ibland – som lösningen av en Rubiks kub – bara för övningens skull.

När allt kommer omkring är det balansen mellan visdom och intelligens som gör livet intressant. En intelligent person kan räkna ut hur man tar sig till månen, men en vis person undrar varför i hela friden de ska åka till månen, deras egen bakgård är faktiskt en tillräckligt bra plats.

SAMHÄLLE

Klicka dig till förändring? Om clicktivism och slacktivism

Vad är clicktivism och slacktivism?

Har du någonsin delat en upprörande nyhetsartikel på sociala medier, signerat en online-petition eller deltagit i en digital protest? Om så är fallet, har du kanske omedvetet tagit del i fenomenen clicktivism och slacktivism.

Dessa termer, som myntades av forskarna Evgeny Morozov och Alice Marwick 2017, beskriver en form av aktivism som utförs online. Det handlar om att visa sitt stöd för en sak genom att klicka på en knapp, dela en bild eller skriva en kommentar. Det är enkelt, snabbt och kräver minimalt engagemang.

Clicktivism fokuserar

på de enskilda klick som utgör grunden för digital aktivism, som att signera en petition eller dela en länk.

Slacktivism är ett mer övergripande begrepp som syftar på den uppfattning att digital aktivism ofta är ytlig och inte leder till verklig förändring.

Varför är det problematiskt?

Även om det kan kännas bra att göra något, oavsett hur litet, för en sak man bryr sig om, så finns det kritik mot clicktivism och slacktivism. Kritiker menar att:

Det ersätter inte verklig handling: Att klicka på en knapp eller dela en bild är inte detsamma som att delta i en demonstration, donera

pengar eller engagera sig i politiska processer. Det kan skapa en illusion av förändring: Det kan ge en falsk känsla av att man har gjort något för att förändra världen, även om ens handlingar inte har någon större påverkan.

Det kan underminera mer djupgående engagemang: Genom att göra det så enkelt att vara "aktivist" kan clicktivism göra det mindre troligt att människor engagerar sig i mer krävande former av aktivism.

Det kan manipuleras: Stora mängder klick och likes kan användas för att påverka beslutsprocesser och skapa en falsk bild av allmän opinion.

Deliberation och demokrati

Ett annat problem med clicktivism är att det kan undergräva den demokratiska processen. En sund demokrati kräver en välgrundad och nyanserad debatt om viktiga frågor. När vi förlitar oss på enkla "gilla"-knappar och snabba reaktioner på sociala medier, riskerar vi att förlora förmågan att föra djupare samtal och att ta till oss olika perspektiv.

Så vad kan vi göra?

Det är viktigt att komma ihåg att digital aktivism inte är helt värdelös. Den kan vara ett sätt att öka medvetenheten om viktiga frågor och mobilisera människor. Men för att skapa verklig förändring krävs det mer än bara några klick.

För att bidra till en mer

meningsfull och demokratisk debatt kan vi:

Engagera oss i lokala frågor: Delta i lokala möten, skriva till våra politiker och engagera oss i frivilligarbete. Stötta organisationer som arbetar för förändring: Donera pengar, bli medlem eller sprida information om deras arbete.

Fördjupa våra kunskaper: Läs om de frågor som är viktiga för dig och försök förstå olika perspektiv.

Ha kritiska samtal med andra: Diskutera viktiga frågor med vänner, familj och kollegor. Genom att kombinera digital aktivism med mer traditionella former av engagemang kan vi skapa en mer hållbar och rättvis värld.

Allt om hudceliaki

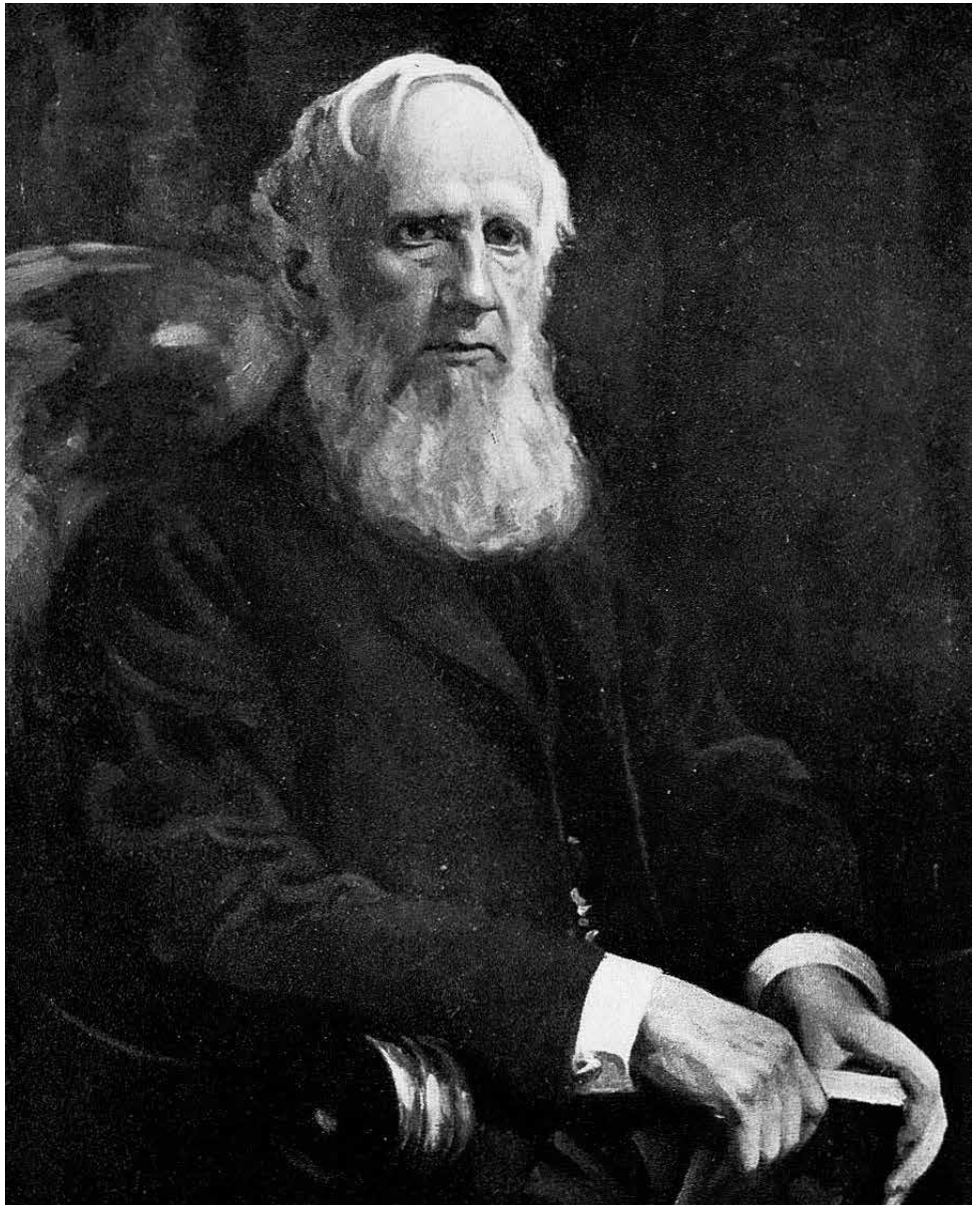
Hudceliaki, den form av celiaki som angriper huden, beskrevs år 1884 för första gången av den amerikanska professorn i hudsjukdomar Louis Adolphus Duhring. Han gav sjukdomen namnet "Dermatitis herpetiformis" som nog används ännu i dag. Men länge kallades sjukdomen för Duhrings sjukdom.

1884 publicerade Louis Duhring sjukdomen i en bok på 20 sidor. Här är inledningen till hans beskrivning: "Under namnet Dermatitis Herpetiformis föreslår jag att placera ett antal fall av en hudsjukdom som jag har stött på då och då. Dessa fall är för närvarande till största delen namnlösa, efter att ha betraktats och diagnostiserats antingen som märkliga manifestationer av en eller annan av de vanligaste kända sjukdomarna, såsom eksem, herpes eller pemfigus, eller, i vissa fall, som obeskrivna sjukdomar. Av dessa anmärkningar kommer man att dra slutsatsen att sjukdomen är sällsynt, och sådan är i viss mån faktum. Samtidigt har jag mött ett tillräckligt antal fall under de senaste femton åren, för att motivera uppfattningen att sjukdomen är värd en särskild beskrivning och ett namn. Jag insåg först att denna hudsjukdom var säregen så långt tillbaka som 1871, men med de få fall som observerades vid den tiden var det svårt att klassificera eller behandla dem på ett tillfredsställande sätt. Sedan detta datum har jag stött på ett antal andra fall som illustrerar samma och andra varianter av sjukdomen."

Så här beskrev Louis Duhring klådan vid denna sjukdom, år 1884: "Det mest slående symtomet är klådan. Brinner inte sällan klagas också på. Klåda dominerar dock och är i alla fall våldsam eller till och med intensiv. Patienter uppger att det är helt oproportionerligt över mängden utbrott. Det är dessutom en ihållande klåda som gör att den drabbade kliar sig konstant. Det föregår vanligtvis utbrottet och avtar inte förrän lesionerna har brutit. Gamla patienter, som är bekanta med processens naturliga förlopp, har informerat mig om att de inte kan få någon lindring förrän lesionerna har brutit. Från min observation bör jag säga att klådan var både svårare och mer bestående än vid vesikulärt eksem. Vesiklerna visar sig långsamt, så att det kan krävas flera dagar eller en vecka för deras fullständiga utveckling."

Under åren därefter publicerade Louis Duhring ett flertal skrifter om denna sjukdom.

Så sent som år 1967 blev sambandet

Louis Adolphus Duhring (1845-1913), en amerikansk läkare som på 1860-talet studerade hudsjukdomar i Paris, London och Wien, för att sedan öppna en klinik för hudsjukdomar i Philadelphia, USA. Wikimedia Commons, Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell

mellan celiaki och hudceliaki fastslaget, och efter detta har glutenfri kost blev den primära behandlingen också vid denna sjukdom.

Symtom

Hudceliaki och celiaki är alltså samma sjukdom. Hudceliaki manifesterar sig i huden medan den typiska celiakin affekterar tarmen. Men båda formerna av celiaki orsakar förändringar också utanför tarmen och huden.

Symptom på hudceliaki inkluderar små, röda blåsor som vanligtvis visas utanpå armbåge och knän och på rygg och skinkor. Utslaget är oftast symmetrisk. Utslag kan

förekomma också annorstädes, i nacken och till och med i ansiktet. Klådan är obehaglig, svår, intensiv och inverkar klart negativt på livskvaliteten. Dessa blåsor kan varmycket kliande och obehagliga. Ofta kan personer med hudceliaki ha svårt att sova på grund av klåda och obehag, och de kan också ha problem med ärrbildning på grund av intensivt skrapande.

Det finns många färggranna beskrivningar av klådan i den medicinska litteraturen.

I boken "Celiac Disease: The Hidden Epidemic" berättar Rory Jones om sin klåda: "Jag hänvisar nu till det som min "sjuåriga klåda". Klådan var så illa att jag ville klla mig in i benen. Det höll mig vaken

Utslaget på armbågarna kan vara obetydligt i ett lungt skede av hudceliakin. Trots detta kan klådan vara besvärande.

på natten. Jag bar långärmade skjortor och byxor i nittiofem graders värme för att täcka utbrotten. Många krämer och lotioner stoppade inte klådan som i allt högre grad förbrukade mina vakna timmar. Det fanns en viss ironi när jag använde både vänster och höger hand för att repa de spegelliknande utbrotten i tandem.

Den slutliga slutsatsen om orsaken till min "oförklarliga dermatit" var "stress". Eftersom vår hud är ett levande, andningsorgan som påverkas av både vår fysiska och mentala hälsa, började det ge mening för min vresiga, sömnfattiga hjärna. Efter sju år av klåda, ledvärk och konstant trötthet, om inte annat, var jag definitivt stressad."

" Jag hänvisar nu till det som min "sjuåriga klåda". Klådan var så illa att jag ville klia mig in i benen. Det höll mig vaken på natten. Jag bar långärmade skjortor och byxor i nittiofem graders värme för att täcka utbrotten. Det fanns en viss ironi när jag använde både vänster och höger hand för att repa de spegelliknande utbrotten i tandem."

Epidemiologi

Hudceliaki är ytterst sällsynt hos barn och unga. Medelåldern vid insjuknande är omkring 50 år. Män och kvinnor drabbas ungefär lika ofta, med en liten övervikt för män. Den äldsta patienten som diagnostiserats med denna sjukdom var över 80 år gammal.

I en 40-årig uppföljning i Finland visade det sig att genomsnittsåldern vid diagnos

var omkring 35 år på 70-talet, för att gradvis sedan stiga till närmare 50 år. Samtidigt har sjukdomen blivit allt mera sällsynt. Orsaken till detta kan vara att födointaget av gluten halverats under denna tid.

Av alla celiakipatienter är det litet över var tionde som har hudceliaki.

Personer med hudceliaki har sällan svåra symtom tydande på vanlig celiaki. Du sjukdomen affekterar huden tycks den affektera tunntarmen i ringa grad. Men om man gör gastroskopi för att få tunntarmsprovbitar kommer man att se typisk villusatrofi hos de flesta hudceliakipatienterna, medan en mindre del har alldeles subtila förändringar.

Diagnostik

Diagnos av hudceliaki kan vara svårt eftersom symtomen kan liknar andra hudsjukdomar, som till exempel eksem eller psoriasis. Hudförändringarnas lokalisering är ändå väldigt typisk- De värsta förändringarna finns oftast utanpå armbågarna, knäna och skinkorna.

En säker diagnos fås genom att tga en provbit från frisk hud som sedan undersöks med en immunofluorescensmetod,

Om man gör gastroskopi för att få tunntarmsprovbitar kommer man att se typisk villusatrofi hos de flesta hudceliakipatienterna, medan en mindre del har subtila förändringar. Men eftersom diagnosen är säker redan med hudbiopsi är det inte nödvändigt att undersöka tunntarmsbiopsier vid hudceliaki.

Behandling

Glutenfri kost är behandlingen också för denna form av celiaki. Och dieten är livslång. Havre är tillåtet, men det skall vara ren have som inte innehåller några

föreningar av andra sädeslag.

Men den glutenfria kosten måste följas alldeles enormt strikt. Och fast dieten följs så kan det ta ganska länge innan utslagen och klådan försvinner. Det kan ta veckor eller månader, men efter två år med glutenfri kost brukar klådan och utslagen nog vara borta.

Men det är inte lätt att kämpa med klådan i veckor eller månader, trots att man håller en noggrann diet. Därför behövs rätt ofta medicinering som komplement till dieten, åtminstone för en tid.

Den medicin som används heter dapson. Detta är ett sulfonpreparat med antibiotiska egenskaper. Dapson har en värdefull roll vid behandling av lepra (spetälska) och malaria.

Det är oklart varför dapson hjälper mot klådan vid hudceliaki. Men effekten är iögonenfallande. Efter några dagars behandling lindras klådan. Den vanliga dosen för vuxna är 25 - 50 milligram per dag, ibland kan dosen höjas till 100 milligram. Men vartefter den glutenfria kosten har effekt kan dapsondosen minskas, för att oftast avslutas efter ett par år.

Dapson har en hel del biverkningar varför medicinen absolut inte skall användas i onödan. Den allvarligaste biverkningen är methemoglobinemi, det vill säga en förändring i blodets hemoglobin som försämrar blodets förmåga att transportera syre och söm färgar blodet blått, vilket kan orsaka en förändrad hudfärg och blåa läppar och naglar. Också andra mediciner kan orsaka methemoglobin, till exempel trimetoprim, metoklopramid och flera bedövningsmedel.

Dapson har andra biverkningar som leverinflammation.

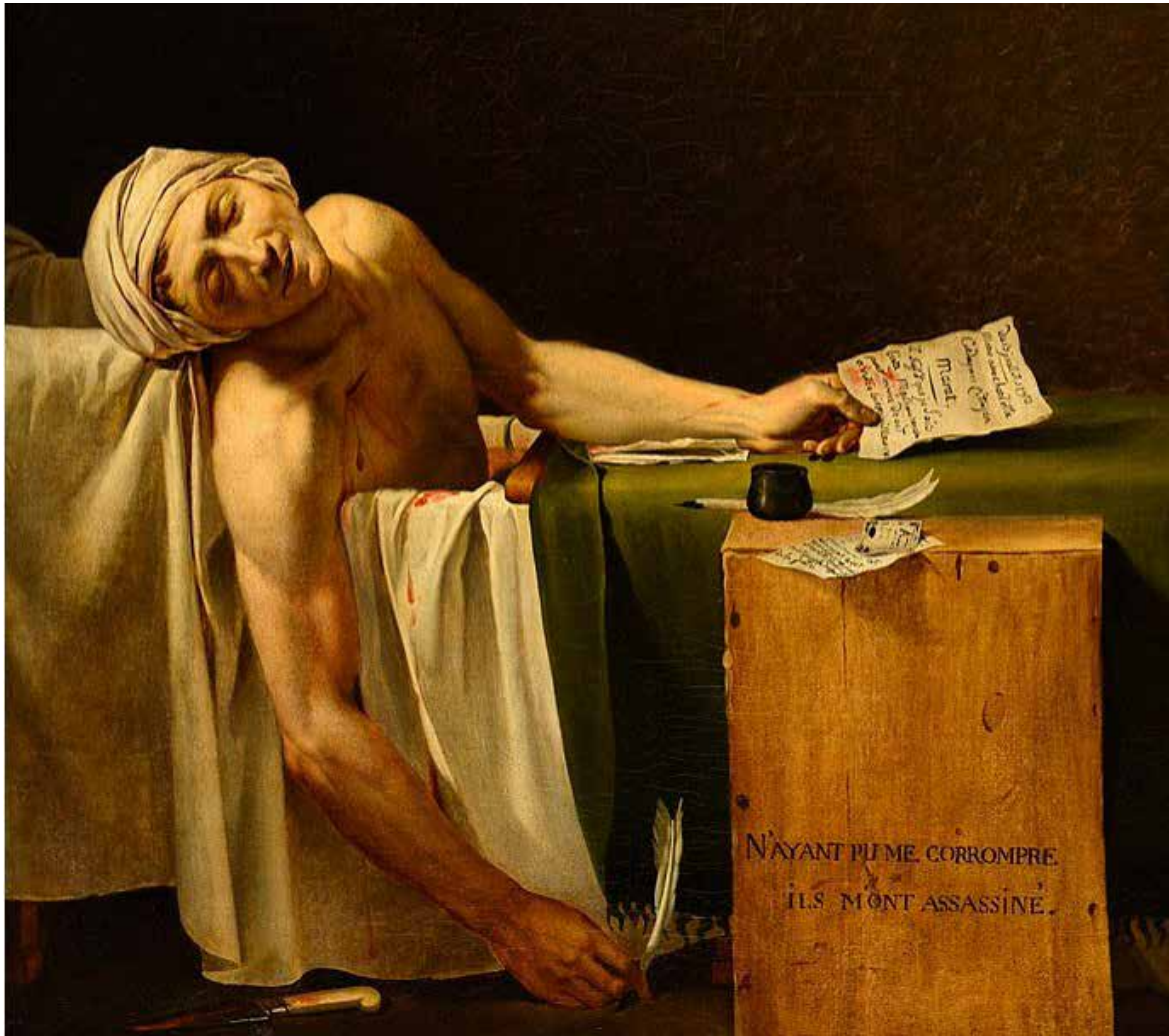
Dapsonbehandlingar genomförs i Finland av hudläkare. Regelbundna laboratorieprover är nödvändiga på grund av risken för biverkningar.

Slutligen är det skäl att poängtera: Trots att dapson är effektivt mot symtom orsakade av hudceliaki är medicinen definitivt inte något alternativ till glutenfri kost.

Prognos

Så länge hudceliakin är odiagnostiserad och obehandlad har den stor inverkan på personens livskvalitet. Den intensiva klådan håller patienten vaken vilket har många menliga följder.

Men då hudceliakidiagnosen är gjord och en strikt glutenfri kost inlett är prognosen god på lång sikt. Patienten kan leva ett normalt liv, sjukdomen inverkar inte på livslängden och risken för följdsjukdomar är minimal. En finländsk studie tydde i själva verket på att personer med behandlad hudceliaki lever aningen längre än friska människor. En sjukdom som förlänger

Marats död, en tavla av Jacques-Louis David. Public Domain

Jean-Paul Marat och huceliaki

Jean-Paul Marat (1743-1793) var en fransk läkare, vetenskapsman och revolutionär, en av de ledande gestalterna i franska revolutionen.

Under de sista fem åren av sitt liv besvärades han av ett våldsamt kliande utslag. Den enda lindring han kunde få fick han i ett badkar, där han tillbringade sina sista år dagarna i ända. Där tog han emot sina gäster, och där skrev han sina revolutionära tidningsartiklar, som publicerades i hans egen tidning "L'ami du peuple.". Han hade skaffat sig många politiska fiender, och en av dem var Marie-Anne Charlotte de Corday d'Armont.

Och i badkaret läste han en tidning i det ögonblick då hans liv tog ett plötsligt och våldsamt slut. Liggande i sitt badkar blev han mördad av Charlotte Corday. Hon stack en kökskniv in i hans bröst. Charlotte Corday blev omedelbart arresterad, dödsdömd och avrättades sedan offentligt med giljotin. Mordet orsakade en tid av terror i Frankrike, omkring 1400 avrättades, bland dem drottning Marie Antoinette.

Den tidning, hans egen "L'ami du peuple", han läste finns bevarad på Bibliothèque Nationale de France i Paris. Och på tidningen fanns blodfläckar som man lyckades göra DNA-tester. Det sägs att många infektiösa sjukdomar kunde uteslutas, om än inte med full säkerhet. Tyvärr gjordes inte HLA-tester med tanke på celiaki.

livslängden, det kan ju vara en tröst och uppmuntran att hålla en noggrann diet.

Risken för följsjukdomar är minimal, men den finns. Under de första åren efter diagnos (då den skyddande effekten av glutenfri kost inte ännu fått effekt) finns en ökad risk för elakartade sjukdomar, som lymfom.

Lymfom, lymfkörtelcancer, en malign sjukdom utgående från lymfoid vävnad. Lymfom kan vara en allvarlig men lyckligtvis sällsynt komplikation till obehandlad celiaki och hudceliaki. De två huvudtyperna är Hodgkins lymfom och Non-Hodgkin lymfom, vilken är den typ som kan förekomma vid celiaki och

hudceliaki.

Celiaki inklusive hudceliaki är en autoimmun sjukdom, vilket innebär att personer med celiaki har en förhöjd risk att få andra autoimmuna sjukdomar. Sådana sjukdomar är till exempel typ I diabetes, sköldkörtelsjukdomar och hudsjukdomar som alopecia areata.

Mirakelmedicinen Ozempic hjälper för allt? Nej, det gör den inte, men ...

Ozempic – ett läkemedel som har tagit världen med storm och snabbt blivit ett samtalsämne både i medicinska kretsar och bland allmänheten. Används främst för att hantera typ 2-diabetes, men förknippas också med viktminskning, förbättrad hjärthälsa och nu senast med en förhoppning om att det till och med kan ha en bromsande effekt på Alzheimers sjukdom.

Detta läkemedel har väckt många frågor om dess potential och även en del farhågor kring dess biverkningar och etiska implikationer. Är Ozempic verkligen mirakelmedicinen som kan lösa allt – eller finns det skäl att ta det med en viss skepsis?

Vad är Ozempic egentligen?

Ozempic är inte bara en ny modedrog för viktminskning. I grund och botten är det ett läkemedel för att behandla typ 2-diabetes, och dess aktiva substans, semaglutid, är en så kallad GLP-1-receptoragonist. Denna substans härmar ett naturligt hormon i kroppen som hjälper till att reglera blodsockernivåerna. Genom att stimulera insulinutsöndringen när blodsockret är förhöjt och minska produktionen av socker från levern hjälper Ozempic diabetiker att hantera sin sjukdom. Att hålla blodsockret under kontroll är avgörande för att undvika långsiktiga komplikationer som nervskador, njurproblem och hjärtsjukdomar. I den bemärkelsen är Ozempic en klar framgång.

Men vad som verkligen gjorde Ozempic till ett samtalsämne var dess oväntade effekt på kroppsvikten. En

hel del studier har visat att patienter som tar Ozempic kan uppleva en betydande viktmedgång. För personer som kämpar med fetma – ett problem som ofta går hand i hand med typ 2-diabetes – är detta en lockande bieffekt. Och kanske är det här som mirakelmedicin-stämpelein kom till.

Fördelarna med Ozempic – Inte bara en fråga om vikt

Ozempics viktminskande effekt har visat sig vara en extra bonus, men det finns fler aspekter att beakta. Högt blodtryck och kranskärslsjukdom kan påverkas positivt av läkemedlet, eftersom Ozempic förbättrar insulinkänsligheten och minskar inflammation i kroppen – faktorer som direkt kan påverka hjärt- och kärlhälsan. Detta innebär en betydande förbättring av livskvaliteten för många, och det är ingen överdrift att säga att Ozempic verkligen kan ha en stor inverkan på hälsan hos människor med typ 2-diabetes eller fetma.

En viktminskning på 5 kg är hälsosam för de flesta av oss, och med Ozempic är en sådan lätt att åstadkomma. Men för att viktminskningen skall vara varaktig – detta kan vara värre och kan betyda att man måste använda Ozempic hela tiden.

En mer överraskande upptäckt är Ozempics potentiella effekt på Alzheimers sjukdom. Forskning tyder på att semaglutid kan ha en neuroprotektiv verkan, vilket betyder att den kan hjälpa till att skydda hjärnceller och eventuellt bromsa Alzheimers progression. Tanken på att ett diabetesläkemedel även kan ha fördelar för hjärnhälsan väcker förstås förhoppningar – och en del skepticism.

Liksom med alla mediciner har Ozempic sina egna biverkningar. En av de vanligaste klagomålen är

illamående och andra magproblem, särskilt i början av behandlingen. Mer allvarliga risker inkluderar inflammation i bukspottkörteln, en sällsynt men allvarlig biverkning. Den kanske mest iögonfallande biverkningen är dock "Ozempic-ansiktet". Denna term syftar på de förändringar i ansiktsstrukturen som vissa användare har upplevt efter att ha gått ner i vikt med hjälp av läkemedlet.

När kroppsfettet minskar snabbt – vilket ofta händer när man går ner mycket i vikt på kort tid – kan det leda till en förlust av volym i ansiktet. Detta gör att huden blir slapp och ansiktet får ett mer åldrat utseende. För en medicin som ska förbättra hälsan kan denna biverkning tyckas paradoxal: man kanske känner sig friskare, men spegelbilden visar något annat.

Och det är viktigt att veta att kunskapen om Ozempics

biverkningar vid mycket långvarig användning är okända. Vad händer om man använder Ozempic i decennier. Det kan ingen veta ännu i detta skede.

Ozempic väcker en hel del frågor, inte bara kring hälsa utan också kring etik och samhälle. En viktig aspekt är kostnaden och tillgången till läkemedlet. Ozempic är dyrt, och för många människor kan priset vara en avgörande faktor för om de kan få tillgång till medicinen. Detta skapar en potentiell ojämlikhet i vården, där en behandling som skulle kunna gynna många människor kan vara otillgänglig för de med lägre inkomster.

Dessutom finns en risk att Ozempic används av personer utan diabetes enbart i syfte att gå ner i vikt. Ett läkemedel som är avsett för en sjukdom blir i vissa kretsar en genväg till ett smalar utseende, vilket kan leda till missbruk och till biverk-

ningar hos friska personer. Frågan är om detta är ett problem för samhället eller om det är upp till individen att bestämma. I vilket fall påminner det oss om hur komplex medicinsk etik kan vara, och hur svårt det är att dra en linje mellan vad som är nödvändigt och vad som bara är önskvärt.

Ozempic har onekligen revolutionerat behandlingen av typ 2-diabetes och visat sig ha betydande fördelar för viktminskning och hjärthälsa. Det är svårt att blunda för potentialen i detta läkemedel – inte bara för individer utan för hälsovården som helhet. Men mirakelmedicin är kanske en överdrift.

Ozempic löser inte allt, och det är viktigt att förstå att medicinen kommer med risker och etiska frågetecken. Ozempic-ansiktet är en påminnelse om att alla förändringar har en baksida, och kostnaden och tillgången till läkemedlet påminner oss om de ojämlikheter som fortfarande finns inom vården.

Kanske är Ozempic mer en symbol för vår tids medicinska strävan: ett kraftfullt verktyg som med rätt hantering kan hjälpa många, men som också påminner oss om vikten av att ta ett steg tillbaka och se helheten. Framtiden kommer att visa om Ozempic var en medicinsk fluga eller en långsiktig lösning för våra största hälsoproblem – tills dess bör vi ta emot detta "mirakel" med öppna ögon och ett sunt mått av försiktighet.

Ozempic är en receptbelagd medicin. Den finns i Finland men har blivit så populär att den ibland kan vara svårt att få. En månads behandling kostar över 100 €.

RUSSIAS WAR AGAINST UKRAINE

New Year's Greetings from President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy

Dear People!

Behind me stands Mother Ukraine. Ukraine that stands firmly on its feet, does not bow its head, looks ahead, believes in its future and victory over all the evil that Russia has brought us. Ukraine that is capable of achieving a just peace - having a shield and a sword. Defending its people, its colors, its Independence. Today I address all those who value Ukraine, cherish their state, and lovingly call it "Mine." I thank you for 2024. Our people who endure all difficulties with dignity. People for whom being citizens of Ukraine is a source of pride. And for me, it is a pride to be the President of such people - Ukrainians who prove that no

cruise missile can defeat a nation that has wings.

Throughout this leap year, we have proven it every day. And we saw it yesterday. When we were uplifted with happiness because 189 Ukrainians returned from captivity to their native land. Because they will celebrate the New Year at home. Because we are bringing our people back. 1,358 people this year. 3,956 Ukrainians during this time. And I'm giving not estimates but precise numbers, because each one represents a person, our person, a very important person. And with each return - we bring life back to Ukraine.

And every time this happens, we all cry. It doesn't matter if it's a moved mother, or it's

a child who finally has their father back, or the President of Ukraine - we all cry because we are all human, and we have kept the light within us.

And it helped us endure through over 1,000 days. To be brave when it was needed most. To be strong when it was so vital. As did our teachers, our medics, our power engineers, our transport workers, as did all our air defense personnel, mobile fire groups. The guys who brought down 1,310 cruise and ballistic missiles this year, and 7800 Iranian "Shahed" drones. Bravo! We are proud! Thank you! We lived through this year together. We overcame everything 2024 brought together. Victories and setbacks. Joys and challenges. Tears of happi-

ness when we succeeded. And tears of pain when our hearts were wounded.

July. Morning. Okhmatdyt. That's how weaklings and cowards strike. And we will never forget those children's eyes. We will never forgive them for this! When evil brings death, our response is a human chain. This is what the strength of Ukrainians looks like. And that unity of ours could be seen from space. God saw it. He saw what kind of people we have. What kind of children we have. And I will never forget those incredibly mature and strong eyes of the boy from Okhmatdyt. How much life is in him, energy and dignity! And how much stronger this child alone is than Putin! How much

stronger all our children are than their entire evil. Ukrainian boys and girls who are winning this war, gaining knowledge online and even in underground schools, winning global science competitions, raising funds for our army, and inventing technological solutions that help with our defense. You are a phenomenal generation! This is who we are fighting for. This is who our heroes, our warriors, protect above all. Those who stand firm and carry Independence on their shoulders. Where freedom and valor fight every day - even now, on this New Year's night. On all our fronts. On all of them. In the east, where it's extremely, extremely difficult and challenging right now. But we believe, we know: you will stand

strong. Our guys will stand strong. Your spirit and courage will stand strong. All the things that helped you not to surrender our Sumy and Kharkiv, our Kherson and our Zaporizhzhia this year. And the Russians wanted it so badly. But instead – you paid the occupiers back, bringing the war back home to Russia. And the one who sowed evil on our land received it on their own. In the Kursk region and in other places where our response, our justice, came this year.

Justice. Just one word, but behind it stand hundreds of thousands of our people. Our defense industry and our science. Whose minds and work have made us stronger, because 30% of everything our guys had on the battlefield this year – all this was made in Ukraine.

And at one of these facilities, I asked a young engineer: "How did you manage to achieve so much? How were these people able to do all of this?" And the young man joked: "They're not just people, they're missiles."

And you know, at that moment, I felt ashamed as a citizen that since the 90s, the state hadn't noticed such people of ours. And I am proud, when meeting them throughout the year I hear: they are happy to be needed by Ukraine. And that Ukraine is once again building its own, its own missiles. And for the first time, it produces over a million drones in a year. Forcing the enemy to learn Ukrainian. Palianytsia, Peklo, Ruta. Making them tremble at the words Neptune and Sapsan. All these are our missiles. Ukrainian. Hor, Vampire, Kolibri, Kamik, Liutyi, Heavy Shot, Firepoint. All these are our drones. Ukrainian. And all these are our arguments, the arguments for a just peace.

It is achieved only by the strong. And we have proven time and again that we are strong. Our athletes. Oleksandr Khyzhniak, our Tank. Olga Kharlan, Yaroslava Mahuchikh, all our Olympians and Paralympians, for whom we cheered, worried, and screamed with joy and pride when the blue and

yellow flag was raised. We took the hits and fought back alongside Oleksandr Usyk. All of this is about something bigger than just sports. It's about our character. It's about who we are and what we are capable of. It's about meanings and symbols. It's about Sashko's fights, like Ukraine's daily battles, showing us: it doesn't matter how much bigger the enemy is compared to you, what matters is how much bigger your will is. Then it takes the breath away of the whole world! And all the leaders told me frankly: "We've never seen anything like this – when a full hall of Notre-Dame de Paris is applauding." And those were applause for you. For all our people. This is what respect for Ukraine sounds like. This is what Independence is.

It's when we don't give up what's ours. And when we don't forget our people. Those who are in captivity. And we will fight for every person who, unfortunately, is still there. And we will fight for all those whom Russia has forced into occupation; but couldn't occupy their Ukrainian hearts. And no matter how many passports evil hands out at gunpoint, our people say: "You are not our kin, you are temporary." And all those imposed weeds will not take root on our land, will not defeat the natives. I always recall the story about one of our Ukrainian elderly men, whom the occupiers asked: "What time is it?" And he answered: "Time to get off our land." This is what the inner will is, which simply cannot be occupied. And I turn to all those who carry this will in their hearts on the temporarily occupied territories. Dear Ukrainians! I know you are celebrating the New Year according to our time, and now you hear these words. In our Crimea, in Donbas, in Melitopol, in Mariupol – everywhere where Ukraine is awaited. And where, one day, Ukraine will return to be together. And the only thing that will divide Ukrainians is a generously laid table.

I know that all our people will be at this table. Those who are now abroad but have kept Ukraine in their hearts. So today, in the first minute of the New Year, in Warsaw, New York, or Buenos Aires, "Shche ne vme-

ra..." will sound. In Berlin, Prague or Tokyo, people will say today: "Glory to Ukraine!" And the world will respond: "Glory to the Heroes!" Because Ukraine is not alone. Because we have our friends with us. Since the first minutes of this war, America has stood with Ukraine. I believe that America will also stand with Ukraine in the first minutes of peace.

I remember my conversation with Joe Biden after the Russian invasion. I remember my conversation with Donald Trump after he was elected. All the conversations with Congressmen, Senators, ordinary Americans, with all those who support us in the US, in Europe, and around the world – in those many and varied conversations, there was always unity on the main point: Putin cannot win. Ukraine will prevail.

I thank all Americans for proving these words with deeds. I have no doubt that the new American President is willing and capable of achieving peace and ending Putin's aggression. He understands that the first is impossible without the second. Because this is not a street fight where you have to calm down both sides. This is the full-scale aggression of a mad state against a civilized one. And I believe that we, together with the United States, are capable of exerting that force. Of compelling Russia into a just peace. That means not forgetting, and not erasing everything Russia has done. Bucha, Olenivka, Avdiivka, all our destroyed towns and villages. This is why a truly just peace cannot be based on the principle of "let's start with a clean slate." Because the score is not 0:0. The score is thousands, thousands of Ukrainians whose lives Russia has stolen.

And today, the heart of Ukraine is covered with scars. These are the names of our fallen heroes. May God protect every family in the world from experiencing such losses. I would not wish any leader in the world to experience these feelings – the moment you hand over awards posthumously. You see the eyes of a mother, a wife, or a child of a warrior who gave their life for Ukraine, and you hear them say: "Please, let it all not be

in vain." Thousands of our guys and girls have not faded into oblivion. They are with us, they are by our side, always, they are watching over us from the heavens. And we have no right to let them down, and we cannot betray their feat and memory.

And every day in the coming year, I, and all of us, must fight for a Ukraine that is strong enough. Because only such a Ukraine is respected and heard. Both on the battlefield and at the negotiating table.

I thank everyone who has stood by us this year. Our partners, allies, friends, leaders. Leaders indeed, not because it is customary to call them that, but because they prove their leadership by their actions. Those who were not afraid to come to Ukraine, knowing how valuable it is to see us standing shoulder to shoulder. With whom, despite the distance and time difference, we worked together, found solutions and achieved results. Patriots, IRIS-Ts, NASAMS and ATACMS systems, F-16s, SCALPs, Storm Shadows. The Czech initiative and a million shells. The Danish model and hundreds of millions in our domestic production. 27 security agreements and 40 billion to support our army. The European Union and 50 billion to support our economy. The G7 and the decision on 50 billion dollars of frozen Russian assets. This is our great international work. This is our great international victory. I thank our partners, thank you for this; I thank our team. The Army, the Government, the Office, the Parliament, the regions, the communities, the volunteers. All those who strengthen our country from within and care about people.

I thank everyone thanks to whom Ukraine is standing and will stand. It will overcome its path to peace, to a strong Ukraine. And to a European Ukraine. And these are not just words, but a reality that began this June with the opening of negotiations on Ukraine's accession to the EU. And this is a historic result. And this path is irreversible. And Ukraine will be in the European Union. And one day Ukraine will be in NATO and will strengthen the Alliance. It

will strengthen the stability of the world. The unity of Europe, which determines the destiny of every nation on the continent. And this unity must be respected by all. By both Budapest and Bratislava. I know the Hungarian and Slovak peoples are actually with us, with Ukraine, with Ukrainians, on the side of truth. The authorities of these countries should also acknowledge the truth. There is no need to be afraid of Ukraine being in Europe. We must do everything to prevent Russia from being in Europe. Its tanks, its missiles, and the evil it will surely spread further if Ukraine does not withstand. If Russia shakes your hand today, it does not mean that tomorrow, it will not start killing you with the same hand. Because Russians are afraid of the free people. Of what they are not familiar with. They are afraid of freedom. They were born under Putin, went to school under Putin, joined the army under Putin and are dying for his sick ideas.

And that is why it is so crucial today to support all peoples who defend freedom. Those who refuse to give it up in Chiñinäu. Those who are fighting for their future in Tbilisi. And I am sure that the day will come when we will all say: "Long Live Belarus!"

Dear Ukrainians!

May 2025 be our year. The year of Ukraine. We know that peace will not be given to us as a gift. But we will do everything to stop Russia and end the war. This is what each of us wishes for.

Behind all of us stands Mother Ukraine. And she deserves to live in peace. I wish this to all of us. And as the President of Ukraine, as well as a citizen, I will do everything to achieve it in the coming year. Knowing that I will not be alone. I know that you stand shoulder to shoulder with me – millions of Ukrainians. Strong. Free. Beautiful. Independent.

Happy New Year, dear people!

Happy New Year, Ukraine!

Glory to Ukraine!

INFLATIONEN I RYSSLAND

Rubeln, hyperinflationen och den heliga interventionen: Ett mirakel på ryska?

När ekonomin är i fritt fall, sedelpressarna glöder, och rubeln är på väg mot kollaps, vad gör man? I Ryssland har svaret visat sig vara lika kreativt som desperat: man vänder sig till Gud. Den ortodoxa kyrkan, ledd av patriark Kirill, har tagit på sig uppdraget att lösa landets ekonomiska kris – inte genom ekonomiska reformer eller finanspolitiska åtgärder, utan genom att be. Ja, böner mot inflation, för rubelns förstärkning och mot dollarns övermakt är nu en del av landets krishantering.

Ekonomin på glid – en lägesrapport

För att förstå detta himmelska ingripande behöver vi först titta på den jordiska verkligheten. Officiellt hävdar Kreml att inflationen i Ryssland ligger på 8 %, vilket redan det är ett bekymmer för den genomsnittliga medborgaren. Men bakom de officiella siffrorna döljer sig en annan verklighet: vissa uppskattar att den verkliga inflationen ligger närmare 50 %, och hyperinflationen knacker på dörren.

Vad är orsaken? En stor del av svaret finns i sedelpressarna. Finansieringen av kriget i Ukraina har krävt enorma summor, och för att täcka kostnaderna har staten helt enkelt tryckt mer pen-

gar. Samtidigt har det rapporterats om stora bonusar – på upp till tre miljoner rubel – för de som frivilligt ansluter sig till armén. Denna kombination har drivit upp priserna, försvagat rubeln och skapat en ond spiral av stigande räntor och ökande misstro mot landets valuta.

Som en följd av detta har den ryska centralbanken höjt styrräntan till 21 %, med hot om att den kan stiga till 25 % före årsskiftet. Rubeln har förlorat 20 % av sitt värde mot dollarn på bara några veckor, och landets ekonomi verkar stå på kanten av ett stup.

Gud som ekonomisk rådgivare

När ekonomisk politik och pragmatiska lösningar inte längre verkar räcka till, är det kanske inte så förvånande att Ryssland vänder sig till en högre makt. Patriark Kirill, alltid redo att följa Kremles agenda, har beordrat särskilda böner mot inflationen. Dessa böner ska enligt uppgift hållas i kloster och utan närvaro av lekmän – kanske för att undvika att sprida panik.

Men detta är bara början. Om de initiala bönerna inte ger resultat, kommer alla kyrkor i Ryssland att mobiliseras i denna kamp mot stigande priser. Samtidigt

planeras böner för att „besegra dollarn“ och stärka rubeln. Som om valutamarknaderna skulle påverkas av heligt vatten och kors-tecken.

Och om allt detta misslyckas? Då väntar något ännu mer spektakulärt: en storskalig religiös procession genom Moskvas eller Sankt Petersburgs gator för att skydda Ryssland och dess folk från ekonomiska svårigheter.

En skarp kontrast till verkligheten

Det är svårt att inte höja på ögonbrynen åt dessa åtgärder. I en tid då resten av världen brottas med inflation genom räntehöjnin-

gar, finanspolitiska reformer och internationella samarbeten, satsar Ryssland på andliga lösningar. Medan ekonomer analyserar flöden av varor, tjänster och kapital, analyserar patriark Kirill sannolikt Psalm 23 för vägledning.

Vad säger detta om den ryska ekonomins tillstånd? I bästa fall är det en symbolisk gest, ett försök att inge hopp hos en befolkning som alltmer känner av krisens effekter. I värsta fall är det en tragikomisk påminnelse om att de styrande saknar verkliga verktyg för att hantera situationen.

Inflationens nya fiende: Processioner och böner

Tanken på att en religiös procession ska stärka rubeln och sänka priserna framstår som absurd för de flesta, men det speglar en bredare problematik i Ryssland. Landets ekonomi är så intrasslad i krigets kostnader, korruption och politisk oförutsägbarhet att traditionella metoder inte längre verkar fungera.

Om böner och processioner verkligen kan lösa dessa problem återstår att se. Men om inte ens Gud kan rädda rubeln från dess fall, vem kan då göra det?

RYSK EKONOMI

Kommer Ryssland att drabbas av hyperinflation?

En analys av Rysslands ekonomiska kris

Rysslands ekonomi står inför en av sina största utmaningar i modern tid. De ekonomiska sanktionerna som följde av invasionen av Ukraina, kombinerat med en alltmer isolerad position på den globala marknaden, har skapat en perfekt storm för den ryska rubeln. Den drastiska höjningen av styrräntan till 21%, med utsikter om ytterligare ökning, är ett tydligt tecken på att den ryska centralbanken försöker bekämpa en inflation som hotar att spirala ur kontroll.

Officiell statistik kontra verkligheten

Den ryska regeringen rapporterar en inflation på omkring 8%. Men ekonomer och experter är eniga om att denna siffra inte speglar den verkliga situationen. Den stigande efterfrågan på varor, särskilt livsmedel och andra basvaror, i kombination med störningar i försörjningskedjorna, har lett till en betydande prishöjning. Många ryssar vittnar om att priserna på mat och andra nödvändigheter har mer än fördubblats under det senaste året.

Sedelpressarna går varma

För att finansiera kriget i Ukraina och kompensera för de minskade intäkterna från olje- och gasexport, har den ryska regeringen varit tvungen att trycka stora mängder pengar. Detta har lett till en kraftig ökning av penningmängden i omlopp, vilket i sin tur driver

upp inflationen. Den fria valutahandeln har avskaffats, och rubeln har kraftigt deprecierats mot andra valutor. Även om den officiella växelkursen ligger på 100 rubel per dollar, är det i praktiken omöjligt för ryssar att köpa dollar till denna kurs.

En befolkning i panik

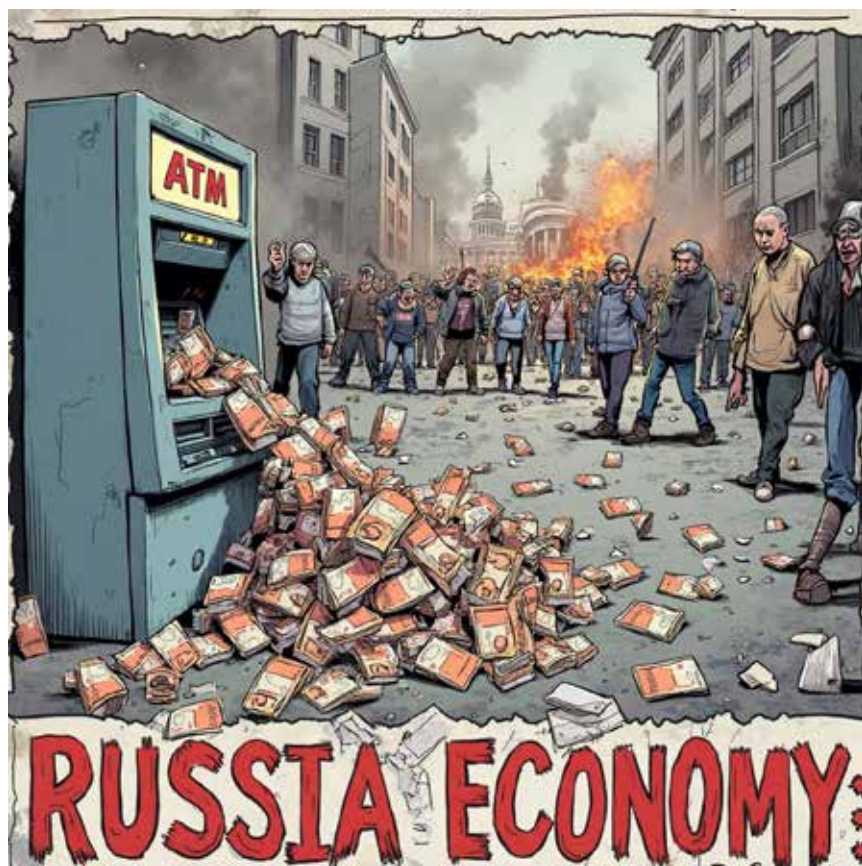
Den ekonomiska osäkerheten har lett till en ökad oro bland den ryska befolkningen. Många ryssar försöker skydda sina besparingar genom att köpa fysiska tillgångar, såsom bostäder och livsmedel. Fenomenet med att hamstra bovete, en basvara i den ryska kosten, har blivit allt vanligare.

Risken för hyperinflation

Risken för hyperinflation i Ryssland är hög. Historiskt sett har länder som drabbats av liknande ekonomiska kriser ofta upplevt hyperinflation. Hyperinflation är en extremt hög inflationstakt, som kan leda till en total kollaps av ett lands ekonomi. För att undvika hyperinflation måste den ryska regeringen vidta drastiska åtgärder för att stabilisera ekonomin och återfå förtroendet hos investerare och befolkning.

Hyperinflation kan uppstå väldigt snabbt, i ett skede då befolkningen drabbas av någonting som kunde kallas masspsykos och alla samtidigt rusar till butikerna för att bli av med sina nästan värdelösa sedlar.

Något nytt är detta inte i Ryssland. I början

av 90-talet hade Ryssland en period med över 1000% inflation. På en kort tid förlorade rubeln över 90 % av sitt värde.

Den höga inflationen, den minskade tillgången på utländsk valuta och den ökade osäkerheten utgör ett stort hot mot levnadsstandarden för den ryska befolkningen. Om inte den ryska regeringen lyckas vända utvecklingen riskerar landet att hamna i en djup ekonomisk kris med långvariga konsekvenser. Den värsta möjliga konsekvensen är hyperinflation.

Konsekvenser av en möjlig hyperinflation för den ryska befolkningen

Hyperinflation, en extremt hög inflationstakt, skulle få förödande konsekvenser för den ryska befolkningen. Här är några av de mest sannolika utfallen:

Kraftigt minskad köpkraft: Pengar förlorar snabbt sitt värde, vilket innebär att löner och besparingar blir värdelösa. Panikartat köpande accelererar, människor köper allt de kan så länge man får något för rublarna och till slut är alla hylor tomma. Människor kommer inte längre att kunna köpa de varor och tjänster de behöver för att överleva.

- Social oro och instabilitet: Ekonomisk kris leder ofta till social oro och politisk instabilitet. Missnöje med regeringen kan öka, vilket kan leda till protester och demonstrationer.

- Svält och undernäring: Höga matpriser gör det svårt för människor att få tillräckligt med mat. Detta kan leda till svält och undernäring, särskilt bland barn och äldre.

- Förlust av livs-

långa besparingar: Pensioner, sparkonton och andra besparingar kommer att uttraderas. Många människor kommer att förlora allt de har arbetat för under hela sitt liv.

- Flykt från landet: Många kommer att försöka lämna landet för att hitta bättre levnadsvillkor. Detta kan leda till en massflykt och skapa ytterligare problem för grannländerna.

- Sönderfall av samhället: Hyperinflation kan leda till ett sammanbrott av samhället, med ökad kriminalitet och våld.

- Förlust av förtroende för det ekonomiska systemet: Människor kommer att förlora förtroendet för det ekonomiska systemet och den ryska rubeln. Detta kan leda till en ökad användning av alternativa valutor eller byteshandel.

UM SERGEY LAVROV OM FINLAND

Utrikesminister Sergey Lavrov har fel

Kommentar:

Rysslands utrikesminister Sergej Lavrovs senaste kommentarer om Finland i en intervju med Tucker Carlson visar på en djupt felaktig förståelse av historia, internationella relationer och den föränderliga dynamiken i globala allianser. Hans påståenden, där han anklagar Finland för att ha återgått till det tidiga 1900-talets lojalitet till nazismen, är lika felaktiga som de är provocerande.

Lavrovs uttalande tyder på att Finlands beslut att gå med i Nato 2023 berodde på latent fiendlighet mot Ryssland, vilket är en parallell till Finlands moderna politik med dess agerande under andra världskriget, då landet tillfälligt samarbetade med Nazityskland. Denna jämförelse förvränger inte bara den historiska verkligheten, utan bortser också från sammanhanget och motiven bakom Finlands senaste val.

Sammanhanget för Natomedlemskapet

I årtionden var Finland förkroppsligandet av neutralitet. Efter andra världskriget gick Finland på en svår balansgång och upprätthöll vänskapliga relationer med Sovjetunionen och senare Ryssland samtidigt som det integrerades i de västerländska ekonomiska och kulturella strukturerna. Lavrovs nostalgiska beskrivning av bastudiplomati och hockeymatcher speg-

lar denna tid av pragmatisk samexistens.

Världen förändrades dock dramatiskt under 2022 när Ryssland inledde sin provocerande invasion av Ukraina. Attacken skakade Europa i grunden och fick nationerna att omvärdera sina säkerhetsstrategier.

För Finland, som delar en lång gräns med Ryssland, var attacken en skarp påminnelse om landets sårbarhet. Minnena från vinterkriget (1939–1940), då Finland hjältemodigt stod emot den sovjetiska invasionen, dök åter upp. Denna historiska erfarenhet, i kombination med den chockerande brutaliteten i konflikten i Ukraina, förändrade den allmänna opinionen i Finland i grunden.

Före 2022 motsatte sig en betydande majoritet av finländarna ett Natomedlemskap. Veckor efter att Ryssland invaderade Ukraina förvandlades motståndet till ett överväldigande stöd för att gå med i alliansen. Lavrovs narrativ ignorerar bekvämt nog denna förändring och antyder att Finlands beslut drevs av fiendlighet snarare än nödvändighet.

Jämförelse med Hitler: en falsk och stötande analogi

Den kanske mest flagranta aspekten av Lavrovs uttalande är hans antydning om att Finlands Natomedlemskap är i linje med Adolf Hitlers ideolo-

gi. Detta påstående är både historiskt felaktigt och djupt stötande.

Under andra världskriget var Finlands tillfälliga samarbete med Nazityskland en fråga om överlevnad, inte en ideologi. Efter Sovjetunionens anfall i vinterkriget sökte Finland hjälp överallt, även hos Tyskland, för att skydda sin suveränitet. Partnerskapet var ett bekvämlighetspartnerskap och begränsat i omfattning. Till skillnad från axelmakterna anammade Finland inte fascismen eller Hitlers bredare agenda.

Jämförelsen bryts ner ännu mer när den tillämpas på dagens geopolitiska landskap. Nato är en försvarsallians som har sina rötter i demokratiska värderingar och ömsesidigt skydd, inte på erövring eller dominans.

Hitlers regim, däremot, definierades av imperialism, folkmord och totalitarism. Att dra paralleller mellan Finlands Natomedlemskap och Finlands krigstida agerande är inte bara vilseledande, utan förminskar också allvaret i de grymheter som begicks under andra världskriget.

Vad Lavrov har fel om neutralitet

Lavrovs antydning om att Finland skulle ha övergett neutraliteten på grund av latent fiendlighet eller otålighet är lika missriktad. Neutraliteten tjänade Finland väl i årtionden, men neutraliteten är livskraftig endast

om båda parter respekterar den. Genom att invadera Ukraina visade Ryssland att man inte hedrar sina grannars suveränitet.

W Commons. Public Domain

Invasionen var inte en isolerad händelse utan en del av ett bredare mönster av rysk aggression, inklusive annekteringen av Krim 2014 och interventionerna i Georgien och Moldavien. Ställd inför dessa prejudikat fattade Finland det rationella beslutet att söka den kollektiva säkerhet som Nato erbjuder.

Det var inte ett val mot Ryssland, utan ett val för Finlands säkerhet och självständighet.

Ignorera den verkliga katalysatorn: Rysslands agerande

Lavrov utelämnar bekvämt nog den centrala roll som Rysslands egna handlingar har spelat för att omforma Europas säkerhetsmiljö. Invasionen av Ukraina bröt mot internationell rätt, undergrävde förtroendet och destabiliserade regionen.

I stället för självrannsakan eller erkännande av dessa fakta avleder Lavrovs

kommentarer skulden på Finland och andra västländer.

Ironin är slående. Rysslands aggression har tvingat länder som Finland och Sverige att överge sin långvariga neutralitetspolitik. Lavrovs vägran att erkänna detta orsaksamband understryker en bredare ovilja inom Kreml att konfrontera konsekvenserna av sina egna beslut.

En väg framåt kräver ärlighet

Lavrovs kommentarer om Finland är inte bara felaktiga – de är ett missat tillfälle. I stället för att underblåsa förbittring med grundlösa anklagelser skulle det ryska ledarskapet kunna reflektera över varför dess grannar känner ett behov av att alliera sig mot dem. Finlands medlemskap i Nato är inte en fiendlig förklaring mot Ryssland, utan ett pragmatiskt svar på en allt mer oförutsägbar och aggressiv granne.

Om Ryssland verkligen vill återuppbygga förtroendet hos sina grannar måste man börja med att ta itu med de grundläggande orsakerna till denna misstro. Det börjar med att avsluta kriget i Ukraina, respektera alla nationers suveränitet och engagera sig i genuin diplomati snarare än propagandistisk retorik. Fram till dess kommer kommentarer som Lavrovs bara att bidra till att fördjupa klyftan mellan Ryssland och resten av Europa.

Ansvar för Rysslands isolering ligger i slutändan inte hos Finland, Nato eller väst, utan helt och hållet hos Kreml självt.

Sergey Lavrov 6.12.2024

"Katso, olemme olleet hyvin ystävällisiä esimerkiksi Suomen kanssa. Yhdessä yössä suomalaiset palasivat toisen maailmansodan valmistelun alkuvuosiin, kun he olivat Hitlerin parhaita liittolaisia. Ja kaikki tämä puolueettomuus, kaikki tämä ystävyys, saunassa käyminen, yhdessä pelaamalla jääkiekkoa, tämä kaikki katosi yhdessä yössä. Joten ehkä tämä oli syvällä heidän sydämissään, ja puolueettomuus ja höveliäisyys rasittivat heitä, en tiedä."

"Titta, vi har varit väldigt vänskapliga med Finland, till exempel. Över en natt kom finnarna tillbaka till de första åren av förberedelserna för andra världskriget när de var Hitlers bästa allierade. Och all denna neutralitet, all denna vänskap, att bada bastu tillsammans, spelade hockey tillsammans, allt detta försvann över en natt, så det här var kanske djupt i deras hjärtan, och neutraliteten belastade dem, och hövligheten belastade dem, jag vet inte."

"Look, we have been very friendly with Finland, for example. Overnight, the Finns came back to the early years of preparation for World War II when they were best allies of Hitler. And all this neutrality, all this friendship, going to sauna together, playing hockey together, all this disappeared overnight. So maybe this was deep in their hearts, and the neutrality was burdening them, and niceties were burdening for them. I don't know."

«Слушайте, наприклад, ми були дуже дружні з Фінляндією. За одну ніч фіни повернулися до перших років підготовки до Другої світової війни, коли вони були найкращими союзниками Гітлера. І весь цей нейтралітет, вся ця дружба, відвідування сауни разом, разом граючи в хокей, усе це зникло за одну ніч, тож, можливо, це було глибоко в їхніх серцях, і нейтралітет обтяжував їх, і ніжності обтяжували їх».

AI

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

**Podcast in English:
Russian disinformation**
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera poddsvärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar
Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera hög-

kvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechiffrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt (Den här kan redan vara en klassiker för många!)

BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)

OMG: Oh My God, »Herre Gud!« (Uttrycker förvåning eller starka känslor)

IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt artig)

** ASAP:** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad an-

komstid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händigade människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett

smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under bältet är du på god väg att dechiffrera det vardagliga språket, från avslappnade texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig att klla dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den underbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini, Aria och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna!

Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.

Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Wasa, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen. .

E-post: wasadagblad@gmail.com

De som vet litet mera är de som läser Wasa Dagblad

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kalevaspeleinen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

Kärlfestival den 10. vecka!

HERE WE ARE vpress.se

En ny press: Grunden för lycka och demokrati

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kalevaspeleinen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

KÖR-FESTIVALEN

HERE WE ARE vpress.se

En ny press: Grunden för lycka och demokrati

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kalevaspeleinen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

KÖR-FESTIVALEN

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Photo Supplement

Sinebrychhoffin taidemuseo

Sinebrychhoffin konstmuseum

Sinebrychhoffin Art Museum

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Pörtöm kyrka
Pirttikylän kirkko
The Church in Pörtom

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Hylkeenynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Hylkeenynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

NAISTEN ÄÄNI-elämäntutkimus

KUORO-FESTIVAALI

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Mysterious green giants in the Laasi-palatsi square, Helsinki

Mystical East in Ika-noja
All EU-candidates

Puccini's "Tosca" is coming to Vaasa

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

What a wonderful start week we have ahead of us!

Cycling Week in Vaasa this week

Climate Change's Profound Impact on Finland

Kaleva Games in Vaasa 27-30.6

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

CHOIR FESTIVAL

A Free Place: The Pathway of Happiness and Democracy

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Mysterious green giants in the Laasi-palatsi square, Helsinki

Mystical East in Ika-noja
All EU-candidates

Puccini's "Tosca" is coming to Vaasa

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Fero Järnefelt (1863-1937)

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

I K Inha (1865-1930)

I Replot 1895

Raippaluodossa 1895

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Hylkeenynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Wasa Daily
Photo Supplement

Finland's president Alexander Stubb in Vaasa 27.4.2024

Kaleva Games in Vaasa 27-30.6

Jussi Adler-Olsen

A free for everyone in Vaasa

HERE WE ARE vpress.se

HOROSKOP FÖR JANUARI 2025

Januarihoroskop för 2025: Börja året med ett skratt

Väduren (21.3–19.4): Du kastar dig in i januari som en bergsget på koffein. Kom ihåg att inte alla toppar är värda att bestiga – särskilt inte när det finns nya serier på Netflix.

Oxen (20.4–20.5): Du är envis och optimistisk denna månad. Någon föreslår att du testar en grönkålssmoothie. Säg nej. Dina smaklökar förtjänar bättre.

Tvillingarna (21.5–20.6): Din dubbla personlighet skiner i januari – antingen börjar du en yogakurs eller tittar på true crime-dokumentärer med en pizza i handen. Båda räknas som framgång.

Kräftan (21.6–22.7): Hemmet är din trygga hamn i januari.

Tyvänn är kylskåpet det också. Kom ihåg: snacks är känslor.

Lejonet (23.7–22.8): Nytt år, nya du! Fast ärligt talat, kronan du köpte i december är fortfarande kvar på huvudet. Fortsätt regera, majestät.

Jungfrun (23.8–22.9): Du har redan färgkodat och organiserat dina nyårslöften. Ta det lugnt – du kommer ändå att glömma dem i februari.

Vågen (23.9–22.10): Jakten på balans sätts på prov när soffan och gymkoret kämpar om din uppmärksamhet. Spoiler: soffan vinner.

Skorpionen (23.10–21.11): Du utstrålar mystik i januari. Eller så är det bara för att du inte svarat på förra årets meddelanden. Fortsätt vara gåtfull.

Skytten (22.11–21.12): Du längtar efter äventyr i år. Men din största resa kan bli turen till brevlådan i tofflor. Små steg framåt.

Stenbocken (22.12–19.1): Det här är din tid, bergsgeten! Du klättrar både på karriärstegar och isiga gator med beslutsamhet. Försök att inte halka på någon av dem.

Vattumannen (20.1–18.2): Stjärnorna förutspår intellektuella insikter i januari. Eller kanske bara att du löser Wordle på två försök. Genialt ändå.

Fiskarna (19.2–20.3): Dina känslor svallar högt, men så gör även din charm. Utnyttja det och övertyga någon att skotta snön åt dig.

NYHETER FÖR 100 ÅR SEDAN

Kvälls- Kuriren

Söndagen den 5 januari 1925

Detta är en fiktiv dagstidning som innehåller helt autentiska nyheter för precis 100 år sedan med målet att ge läsaren en uppfattning om hur vardagen såg ut på den tiden.

Mordbrandsförsöket på Brändö

WASA POSTEN

Som bekant gjorde korvmakaren Valter Klinkmann sig skyldig till ett fullt mordbrandsförsök på Brändö måndag kväll den 24 november.

Han hade vid 9-tiden i berusat tillstånd besökt sin familj, som numera bor skild från honom i gården nr 13 vid Tegelbruksvägen. Där hade han som vanligt uppträtt bråkigt, varför man bad honom avlägsna sig. Detta gjorde han också, men under hot att sätta eld på hela byggnaden. Kort efter det han hade avlägsnat sig tittade hustrun ut i förstugan och fann till sin förskräckelse, att han hade menat allvar.

I en skrubbe i farstun hade han anlagt eld då han gick ut. Nu brann elden i full fart. Hade man icke upptäckt nidingsdådet i så god tid, hade branden snart stängt utgången från bostaden.

Mordbrännaren, som under polisförhören förklarade, att han vid nämnda tillfälle varit så berusad, att han ej kunde minnas någonting, rannsakades senaste måndag inför Korsholms häradsrätt. Han erkände sig då vara skyldig och förklarade, att gärningen ägt rum i hans ilska över att ha blivit bortkörd.

Åklagaren yrkade ansvar å honom för mordbrand samt anhöll om uppskov till den 10 januari för att kunna inhämta vissa upplysningar av ägaren till ovanstående gård. Denna hemställen bifölls, och Klinkmann skall under tiden kvarstanna i häktet.

Sprit- och fylleristatistik.

Enligt av polisen uppgjord statistik ha under senaste år följande antal fyllerimål och förbudslagsbrott behandlats av rådhusrätten i Vaså. Siffrorna inom parentes ange sådana brott som innehåva av sprit och dyl. Januari 103 (29), februari 50 (13), mars 59 (24), april 111 (24), maj 101 (20), juni 137 (23), juli 134, augusti 140 (34), september 186 (43), oktober 101 (55), november 134 (35). Statistiken för december är ännu ej färdig.

Spritbeslag.

På nyårsaftonen gjorde polisen ett spritbeslag hos chauffören Hultholm vid Handelsplanaden. 6 flaskor konjak och 10 liter sprit påträffades.

Själv-mord i Wasa på nyårsaftonen.

Konsul E. Everitt berövade sig livet med ett revolverskott.

På nyårsaftonen inträffade ett självmord i Wasa, i det att spanska vicekonsuln E. Everitt berövade sig livet med ett revolverskott. Herr Everitt och hans fru hade sagda kväll haft för avsikt att resa till Sverige via Helsingfors. Herr Everitt är svensk medborgare. De hade tänkt resa med kvällståget. Klockan halv sex bad herr E. att få bli lämnad ensam. Han sade, att han skulle skriva

ett brev till sin fosterdotter, som bor i Helsingfors. Efter 10 min. hörde fru E., som satt i salongen, ett skott och ett tungt fall. Hon fann sin man liggande på golvet i badrummet. Från bröstet rann en blodström. En läkare, doktor Lund, tillkallades omedelbart. Han kunde endast konstatera, att livet flytt. Kulan hade träffat hjärtat. Konsul Everitt var född år 1887. Han efterlämnar hustru och en fosterdotter.

Om orsaken till den hemska gärningen vet man ingenting bestämt. Herr E. har en längre tid förefallit nervös och ett par gånger tidigare hotat att skjuta sig.

Folkmängdsförändringarna under 1924.

Vasa.

Födda: 179 mankon o. 164 kvinnkon = 343, av dessa 40 utom äktenskapet. Döda: 162 m. och 164 kv. = 326. Inflyttade: 232 m. och 302 kv. = 534 = 611.

Utflyttade: 271 m. och 340 kv. = 611.

Ingångna äktenskap: 136. Församlingens folkmängd har minskats med 20 män och 38 kvinnor = 58 och var vid årsskiftet 10,303 män och 12,564 kvinnor = 22,867 personer. Den finska befolkningen har ökat med 99 personer och är nu 12,445 personer, den svenska minskats med 157 pers. och utgör 10,422 personer.

Korsholm.

Födda: 78 män och 78 kvin-

nor. = 156.

Döda; 59 män. och 71 kvinnor. = 130.

Den äldsta döda mannen var 86 och den äldsta döda kvinnan 89 år. I lungshot dogo 20 personer. 48 äktenskap ingingo och 39 upplöstes genom döden, 23 genom mannens och 16 genom hustruns död. Inflyttade: 68 män och 86 kvinnor. = 154.

Utflyttade: 7 män och 62 kvinnor = 109.

Folkmängden har alltså under året ökat med 40 män och 31 kvinnor eller 71 personer och utgör nu 5,340 män och 4,982 kvinnor. = 10,222 personer.

Kvevlax.

Året 1924 föddes 25 män och 26 kv. = 51 personer och dogo 28 m. och 24 kv. = 52 pers. I lungshot dogo 7.

**FORD FORDOR
SEDAN**

4—5 personers heltäckat vagn anlämt.

Aldrig har allmänheten erbjudits större valuta för sina pennningar än genom den heltäckta Ford-vagn som nu finnes att tillgå. Smakfull till sitt yttre, vackert inredd och stadigt byggd som den är, erbjuder den förmåner, som endast mycket dyrare vagnar besitta.

Den täckta Ford-vagnen är till utseendet fin, elegant formad och ståtlig. Lackeringen bibehåller singlans under obegränsad tid. Den som kör med en sådan Ford kan vara stolt i vilket sällskap som helst.

Dessa vagnar äro lätta, men starka, lätta att köra och föra i förvar, billiga, i bruk och skötsel och alltid pålitliga. Nyttiga, bekväma och vackra, uppfylla de alla anspråk, som kunna ställas på ett förstklassigt trafikmedel.

Skönhet och nytta.

Pris endast Fmk 38,425:—, Frakt särskilt för köparens ort. Kom och se en provvagn!

Vaasan Auto Osakeyhtiö
Hövrättsplanaden 20, tel. 8 29.

HUMOR FÖR ETTHUNDRA ÅR SEDAN

JUST DÄRFÖR.

Mannen: Jag tycker inte, du skulle taga den jungfrun, Henrietta. Tänk, hon har varit inte mindre än hos tio familjer under loppet av ett år!
 Hustrun: Det är just därför, jag tager henne. Vilka intressanta historier skall hon inte kunna berätta om dessa tio familjer.

KVALIFICERAD FÖR SAKEN.

Frun: Var du inte sportzman på din tid?
 Mannen; —Om jag var ... Styv skidlöpare.

—Och roddare med?

—Naturligtvis!

—Du sparkade visst fotboll med?

—Tor jag det . . . Har en hel massa pris.

—Fotlöpare var du också?

Överstyv.

—Lyfte du vikter med?

—Om ... Se här!

Mannen visade sina muskler, de där ännu skvallrade om gammal god träning.

—Du simmade visst även? Jag var en mästarsimmare, kära du.

Av det får man visst starka armar.

—Jo, det vill jag lova.

Men varför vill du veta allt detta? frågade den intet ont anande mannen?

—Jo, kom det så saktmodigt från den prövade makan, jag tänkte be dig bära pysen åt mig en stund .... Barnjungfrun är ute och jag är så trött.

MODERN KONST.

—Nå, vad tycks om min tavla? Magnifikt! Storartet! Men vad skall den egentligen föreställa? Ja, gissa, Hm... Om det inte är en solnedgång på

slättbygden, så är det en snöstorm på ha-vet. Eller kanske Pompejis och Herculaniums förstörelse av Vesuvii lava. Jordbävningen i Japan. Eller kanske rent av Yttersta domen.

HON ÅNGRADE SIG.

Frun: Vad är det jag hör, Klara? Ni har haft den oerhörda fräckheten att gå på bal med er fästman i min nya sällskapsdräkt.

Hushållsbiträdet: Frun må tro, att jag bittert ångrar det också,

BRÖLLOP

Gamle finurlige magister Grundman var bjuden på bröllop och ombedd såsom gammal vän i familjen att säga några ord till bruden, ung, skön och rodnande:

— Mig, som följt Lisa och hennes föräldrars öden under de sista 19 åren, förefaller det som om hon ärt sina behag, sitt förstånd och sin vishet från sin pappa — — kom förskräckt av sig, fick en blixtrande blick från mamman, återvann fattningen och talförmågan och sade:

— För se hennes mamma har ju sina kvar. Hovnarren 16/23

SVÅRT ATT VÄLJA TJÄNARINNA

— Kära vän, du talar om den svåra tjänarinnefrågan, ja, jag är alldeles olycklig. Om jag tar en gammal och ful är min man aldrig hemma och om jag tar en ung och vacker, tors jag inte själv gå ut

ATT KLAGA PÅ EN TIDNING

Redaktören: — Och den här vitsen säger ni skall vara ny? Den har min mormor redan be-

rättat för mig, då hon var en liten flicka.

PÅ TORGET

- Men kan ni nu, min bästa gumma, skilja mellan giftiga och ätliga stammar?

- Nä.

- Men då kan ni ju förgifta både er och er familj.

- Nä... Vi säljer dom på torget.

BARNJUNGFRU

— Min fröken, hur kan ni läsa er roman då barnet skriker så förskräckligt. Barnjungfrun:

— Dåligt, min herre, och då ni därtill stör mig går det inte alls.

I RÄTTEN

— Herr domare, min man har kallat mig „du gamla ko“, och så har han kastat ut mig. Jag anhåller att han blir bestraffad.

— Gott, fru H. Vi döma honom att han åter skall taga er till sig.

I TULLEN

Bandhandlare Pettersson kommer från utlandet och ondgör sig över tull-

Veckans astronomiska bild:

NASA Unveils Celestial Fireworks as Official Hubble 25th Anniversary Image.jpg

The star cluster Westerlund 2 in the Milky Way galaxy, with an estimated age of about one or two million years. It contains some of the hottest, brightest, and most massive stars known. The cluster resides inside a stellar breeding ground known as Gum 20, located 20,000 light-years away in the constellation Carina.

NASA, ESA, the Hubble Heritage Team (STScI/AURA), A. Nota (ESA/STScI), and the Westerlund 2 Science Team

Public domain

mannens noggrannhet vid visitationen. På frågan:

— Har ni nu visat allt, svarar bandhandlare Pettersson ilsket.

— Nej, stämbandena har ni ännu inte fått se.

Nästa vecka:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inlägg från våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt koimmer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymnmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Så sänd gärna inlägg till: wasadagblad@gmail-com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning. Sänd annonser till wasadagblad@gmail.com som jpg, tiff eller png,

WASA DAGBLAD wasadagblad@gmail.com